

Nikša Bareza à la HBL: prilog biografiji iza enciklopedičkih kulisa¹

Karlo Radečić

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb
karlo.radecic@lzmk.hr

SAŽETAK: U ovom se radu, na temelju istraživanja literature (većim dijelom periodike), arhivske građe i drugih izvora, kontakata s nekoliko inozemnih kulturnih ustanova te poznavanja pojedinih njegovih opernih i simfonijskih interpretacija, donosi izvorna biobibliografija Nikše Bareze (1936–2022), jednoga od najvećih hrvatskih dirigenata, u formi koja slijedi temeljna obilježja članka u *Hrvatskome biografskom leksikonu* (HBL) Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža (strukturiranost izlaganja, specifično ustrojen popis literature), ali s različitim odstupanjima od prirode leksikonskoga teksta, poput iscrpnosti i, najupadljivije, opremljenosti kritičkim aparatom. U takvoj se biobibliografiji à la HBL, jedinjoj uz onu povjesničara i leksikografa Trpimira Macana što ju je 2005. napisao Nikša Lučić, združuju enciklopedijska leksikografija i glazbena historiografija. Popraćenost biobibliografije pisane u specifičnoj enciklopedičkoj formi standardnim znanstvenim kritičkim aparatom dijelom ujedno demonstrira i »skriveni rad« utkan u izradu mnogih članaka napisanih za *Hrvatski biografski leksikon*, tj., implicitno, metode, načela i izazove kritičkoga pisanja biografije u okviru enciklopedike uopće. U sklopu prve opširnije Barezine biobibliografije detaljno se opisuju njegova inozemna i domaća dirigentska karijera, pri čemu su popisane sve operne predstave koje je dirigirao u hrvatskim kazalištima i na domaćim festivalima, i njihova recepcija (što uključuje i izvatke iz kritika koncerata i opernih predstava te tekstova koji se njime podrobnije bave), a donosi se i detaljna originalna kritička ocjena njegova dirigentskoga habitusa te se utvrđuje njegovo mjesto među hrvatskim glazbenim reproduktivnim umjetnicima, kao i njegovo značenje za glazbeni život Hrvatske druge polovine XX. te početka XXI. stoljeća. U sklopu rada priložen je i Barezin operni repertoar.

Cljučne riječi: Nikša Bareza; biografije; biobibliografije; *Hrvatski biografski leksikon*; enciklopedika; leksikografija; povijest hrvatske glazbe

 <https://ror.org/00vjz3318> [Leksikografski zavod Miroslav Krleža]

¹ Najljubaznije zahvaljujem, abecedno, pojedincima koji su mi vrlo susretljivo omogućili uvid u arhivsku građu ili pomogli u prikupljanju podataka – Michaelu Bellgardtu (Hamburška državna opera), Bianci Döring (Bavarska državna opera u Münchenu), Jasni Đurđević (Odsjek za povijest hrvatskog kazališta HAZU-a), Susanne Flesch (Musikverein für Steiermark, Graz), Kirsten Hehmeyer (Njemačka opera u Berlinu), Silviji Kolar (voditeljica Arhiva HNK-a u Zagrebu), Haraldu Machu (Orkestar Mozarteum u Salzburgu), Martini Prebil (Odsjek Audio dokumentacija Odjela Fono gradivo, HRT), akademiku Borisu Senkeru (Odsjek za povijest hrvatskog kazališta HAZU-a), Marini Szabo (Ured za opće poslove Muzičke akademije u Zagrebu), Uti Thomsen (Gradsko kazalište u Chemnitzu) i Ulrichu Winkelu (Opera u Grazu) – kao i Jakovu Skoku na prijehu s njemačkoga kritika Barezinih nastupa u Zürichu te Ronaldu Strabiću na upozorenju da je Nikša Bareza na Muzičkoj akademiji u Zagrebu studirao i povijest glazbe.

1. Uvod

Jedinstven biografski – točnije, biobibliografski – projekt hrvatske kulture i znanosti, *Hrvatski biografski leksikon* (HBL) Leksikografskoga zavoda, kojemu su posvećene, s posve različitih polazišta, i dvije knjige,² rezultirao je dosad s devet objavljenih svezaka (1983–2021)³ u kojima je tiskano ukupno 12 547 članaka (abecedno A–Marj)⁴ o pojedincima i obiteljima u recepcijskom rasponu od svima poznatih do onih koji su i mnogim specijalistima u pojedinim strukama nepoznati ili, drugim riječima, spašeni od zaborava. Ključnu je ulogu u pokretanju toga izdanja Jugoslavenskoga leksikografskog zavoda imao njegov direktor Miroslav Krleža, a prvi je službeni elaborat o HBL-u (što se isprva trebao zvati *Biobibliografski leksikon Hrvatske*) sastavio Kruno Krstić 1973;⁵ prema Mladenu Švabu, korijene HBL-a valja tražiti i ranije, u radnim zapisima Mate Ujevića iz 1960-ih i djelovanju Petra Grgeca (1890–1962) 1950-ih.⁶ Svi članci iz prvih osam svezaka (i neki iz devetoga) dostupni su i u internetskoj inačici leksikona,⁷ u kojoj su neovisno o abecednim prioritetima tiskanoga izdanja 2015–2023. objavljeni i izabrani članci, obično veći, koji obasežu sve do pretposljednje slova abecede.

Temeljni kriteriji za uvrštenje u tiskani niz poznati su iz predgovora prvoga sveska: ulaznici mogu biti »istaknuti Hrvati (pojedinci i obitelji) ili ljudi hrvatskog podrijetla, koji su živjeli i djelovali diljem svijeta, zatim istaknuti pripadnici drugih

² *Aporije Hrvatskog biografskog leksikona. Rasprava o Hrvatskom biografskom leksikonu, svezak prvi, A–Bi*, Zagreb, Centar za idejno-teorijski rad GK SKH Zagreb, 1984; Aleksandar Stipčević, *Priča o Hrvatskom biografskom leksikonu. Pokušaj ubojstva jedne knjige*, Zagreb, Matica hrvatska, 1997. Prva knjiga donosi izlaganja s rasprave o prvome svesku što ju je u lipnju 1984. organizirao Centar za idejno-teorijski rad Glavnoga komiteta Saveza komunista Hrvatske Zagreb »kao prilog kritičkoj, marksističkoj revalorizaciji projekta HBL-a«, dok druga donosi pogled na povijest *Hrvatskoga biografskog leksikona* glavnoga urednika drugoga sveska.

³ Godine 1981. tiskan je ogleadni arak prvoga sveska.

⁴ <https://hbl.lzmk.hr/Projekt> (svim internetskim izvorima posljednje pristupljeno 10. IV. 2024).

⁵ Usp.: Aleksandar Stipčević, *Priča o Hrvatskom biografskom leksikonu*, str. 16–19.

⁶ »(...) netočno označeno da je Krleža inicijator Hrvatskog biografskog leksikona. Pod tim naslovom u Ujevićevim [riječ je o Mati Ujeviću; op. a.] radnim zapisima u kalendaru za 1964. u skupini ‚B Leksikon‘ nalazi se ‚4. hrvatski [sic] biografski leksikon‘ (kopija u posjedu autora ovih redaka [Mladena Švaba; op. a.]. Početak ideje seže još desetak godina unatrag i povezana je s još jednim članom redakcije Hrvatske enciklopedije [one glavnoga urednika Ujevića, koja je izlazila 1941–1945; op. a.]. Riječ je o Petru Grgcu, koji je 1954. i 1955. uočio da u prvim svescima Pomorske enciklopedije i Enciklopedije Jugoslavije nema imena poput Bože Banca i Frana Biničkog. Ujevićevim posredovanjem P. Grgec je zamoljen od Krleže da pregleda što nedostaje u tim izdanjima od imena hrvatskog korpusa. Dogovoreno, učinjeno. Elaborat je urađen. Dovde je priča znalaca. U financijskim knjigama Leksikografskog zavoda u veljači 1956. zabilježena je isplata Petru Grgcu tada oveće svote od 15.000 dinara. Dakle, priča je potvrđena.« (Mladen Švab, »Neprolazna kulturna vrijednost«, *Večernji list*, 4. VIII. 1991, str. 20)

⁷ <https://hbl.lzmk.hr/Projekt>

naroda i narodnosti rođeni na tlu SR Hrvatske, bez obzira na to gdje su boravili, te stranci koji su živjeli i djelovali na ovom tlu« i moraju biti »osobe rođene do kraja 1945.« (dobna se granica u međuvremenu nije mijenjala, a iznimke su učinjene samo za nekoliko o tiskanom nizu neovisnih članaka o preminulim osobama objavljenih u internetskoj inačici leksikona).

Mnoge su osobe prvi put cjelovito ili uopće bio(biblio)grafski obrađene upravo u HBL-u, no neki su od uvrštenika obrađenih u prvim svescima imali, gledano iz današnje perspektive, *peh* da su im biobibliografije tiskane u vremenu kada nisu bili niti na pola karijernoga puta i/ili kada su se pisale manje iscrpno i pedantno negoli je to praksa u recentnijim svescima. Jedan od članaka koji prate obje takve neprilike onaj je o Nikši Barezi (1936–2022), jednom od najvećih hrvatskih dirigenata, koji je u vrijeme o njemu tiskana članka (I. svezak, 1983)⁸ već bio doživio izrazitiju inozemnu afirmaciju i djelovao (od 1981) kao glazbeni ravnatelj Opere u Grazu i šef-dirigent Gradačkoga filharmonijskog orkestra.

U ovom radu donosi se, na temelju uvida u njegovu cjelovitu karijeru, kao svojevrsan članak u članku, izvorna biobibliografija Nikše Bareze à la HBL, s osnovnom strukturom jednoga članka u *Hrvatskom biografskom leksikonu* (što uključuje i ocjenu ulaznikovih postignuća i prema HBL-ovskim pravilima ustrojenu Literaturu – Lit. – koja je sastavni dio integralnoga HBL-ovskog članka), ali – s obzirom na to da nije riječ o članku koji će biti uvršten u *pravi* HBL nakon što je prošao složen put od prve (autorske) verzije do imprimatura glavnoga urednika – s nekim odstupanjima koja se tiču među ostalim i iscrpnosti izlaganja (uključivo popis literature), grafičkoga rasporeda teksta,⁹ nekih jezičnih rješenja¹⁰ i literaturne obrade periodičkih publikacija što izlaze češće od mjesečnika i rjeđe od dnevnika.¹¹ Najveća je pak razlika između biobibliografije Nikše Bareze à la HBL u ovom radu i one kakva bi mogla biti objavljena u HBL-u opremljenost teksta kritičkim aparatom u obliku brojnih bilješki.

⁸ V. Man. [Višnja Manasteriotti], »Bareza, Nikša«, *Hrvatski biografski leksikon*, 1. Zagreb, Jugoslavenski leksikografski zavod, 1983, str. 460; dostupno i u internetskom izdanju: <https://hbl.lzmk.hr/clanak/bareza-niksa>.

⁹ U HBL-u, bilo tiskanom ili u internetskoj inačici, članci se, ma koliko veliki, nikada ne razdjeljuju u zasebne odlomke prelaženjem u novi red (osim između tijela članka i dijelova Djela i Lit.); veće se cjeline teksta mogu odvojiti dugim crtama (—). Iznimno je članak o Anti Starčeviću (1823–1896) iz internetske inačice HBL-a radi preglednosti podijeljen u odlomke u: *Ante Starčević u enciklopedici Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža (1823 – 1950 – 2023)*, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2023, str. 33–39.

¹⁰ U HBL-u se npr. kratice većinom ne sklanjaju, a pomoćni glagoli koriste se, zbog leksikonske prirode teksta, vrlo štedljivo.

¹¹ U HBL-u se za takve periodičke publikacije specificiraju samo godište, godina i broj. U biobibliografiji Nikše Bareze à la HBL u ovom radu navode se godište, godina, broj i datum (*Autor*: Naslov. Periodičko izdanje, godište(godina) broj (datum), stranica; npr. *M. Barbieri*: Porin – nesavršen biser hrvatske glazbe. *Vijenac*, 6(1998) 123 (8. X), str. 27).

Osnovni recept »članak à la HBL, ali ipak iscrpniji, s nekim odstupanjima od ustaljene prakse i opremljen bilješkama« bio bi možda stanovit eksperiment kada ne bi bilo na taj način koncipirane biobibliografije povjesničara i leksikografa Trpimira Macana,¹² koju je u časopisu *Kolo* 2005. objavio Nikša Lučić,¹³ držeći kako je članak takve strukture i sadržaja djelo ne samo leksikografije nego i historiografije.¹⁴

Budući da je sastavni dio biobibliografije Nikše Bareze à la HBL, tj. ekvivalenta jednoga članka u HBL-u, i omašan HBL-ovski popis literature (Lit.), iznimno se u ovom radu odustaje od zasebnog popisa literature izrađenog po pravilima ovoga časopisa.¹⁵

Barezina biobibliografija à la HBL nije, dakako, nastala zato što bi bilo *potrebno* nadoknaditi ograničenja članka o njemu iz prvoga sveska *pravoga* HBL-a, već stoga što se autoru ovoga rada učinilo privlačnim izazovom strukturirati njegovu biobibliografiju nešto širega opsega u formi à la HBL združivanjem enciklopedijske leksikografije i glazbene historiografije. Popraćenost tako zamišljene Barezine biobibliografije standardnim znanstvenim kritičkim aparatom dijelom će ujedno demonstrirati i »skriveni rad« utkan u izradu mnogih članaka napisanih za HBL, tj., implicitno, metode, načela i izazove kritičkoga pisanja biografije u okviru enciklopedike uopće.

Istraživanje se uvelike temeljilo na pregledavanju domaće i inozemne periodike (potonje najvećim dijelom ako je riječ o internetski dostupnim izdanjima – sa slobodnim pristupom ili dostupnim uz plaćanje – zbog čega je izbor literature pri-

¹² Trpimir Macan bio je glavni urednik *Hrvatskoga biografskog leksikona* od trećega (Č–Đ, 1993) do osmoga sveska (Kr–Li, 2013).

¹³ Nikša Lučić, »Prosinačka bilješka«, *Kolo*, 15, 3, 2005, str. 47–71 (HBL-ovski članak o Trpimiru Macanu na str. 50–62). Taj je broj *Kola* cijeli posvećen Trpimiru Macanu u povodu njegova 70. rođendana. Nikša Lučić glavni je urednik *Hrvatskoga biografskog leksikona* od devetoga sveska (Lo–Marj, 2021), ujedno i glavni urednik internetske inačice (Mark–Z). Usp. *pravi* HBL-ovski članak o istom ulazniku istoga autora: Ni. L. [Nikša Lučić], »Macan, Trpimir«, *Hrvatski biografski leksikon*, 9, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021, str. 263–265.

¹⁴ »E sad, je li to historiografija? Ako, možda, jest, je li to historiografija stoga što ima „kritički aparat“? I bi li bila historiografija da bilješka nema? Je li riječ o znanstvenom ili stručnom radu? U slučaju kad ima bilješke i kad ih nema. Bio bih zahvalan onomu tko bi mi uspio objasniti zbog čega to ne bi bila historiografija, odnosno o čem je riječ ako nije o historiografiji. Zaista, ne šalim se.« (Nikša Lučić, »Prosinačka bilješka«, str. 62)

¹⁵ U bilješkama se dakako slijede pravila citiranja ovoga časopisa, s tim da se za dnevne listove iz praktičnih razloga navodi samo datum (dan, mjesec i godina), dok se za periodička izdanja što izlaze rjeđe od dnevnika i češće od mjesečnika donose i broj i datum (npr. Marija Barbieri, »Porin – nesavršen biser hrvatske glazbe«, *Vijenac*, 6, 123 (8. X), 1998, str. 27). Većina literature citirana u bilješkama donosi se u HBL-ovsku popisu literature – Lit. (dakako, samo ako se bavi Barezom, ne računajući usputna spominjanja); u potonjem je pak popisu više jedinica koje ranije u bilješkama nisu citirane. Kada se na istu izvedbu ili predstavu odnosi više kritika (nisu uvrštavane one u kojima se samo navodi da je Bareza dirigirao dotičnom, bez ocjene njegova doprinosa), one se bibliografski potpuno citiraju u bilješkama, a u Lit., sukladno praksi u recentnim svescima HBL-a, grupiraju skupno (ne navode se naslovi pojedinih kritika).

stran u korist švicarskih, talijanskih i američkih naslova), što bi se odvalo u znatno skromnijem opsegu da nije bilo podloge u pregledavanju hemeroteke Vjesnikove novinske dokumentacije (pohranjene u Hrvatskom državnom arhivu) i osobito one koja se čuva u Odsjeku za povijest hrvatskog kazališta Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti,¹⁶ nezaobilaznom i kad je riječ o drugim izvorima (personalni dosje Nikše Bareze; repertoarne knjige Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu). Veoma je važno bilo stupanje u kontakt s inozemnim kulturnim ustanovama u kojima je Bareza bio angažiran ili s kojima je surađivao (Opera i Musikverein für Steiermark u Grazu, Gradsko kazalište u Chemnitzu, Bavarska državna opera u Münchenu, Hamburška državna opera, Njemačka opera u Berlinu, Orkestar Mozarteum iz Salzburga), kao i uvid u građu pohranjenu u arhivima Muzičke akademije i Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu te Hrvatskoga radija. Zahvale pojedincima donesene su na početku rada, u prvoj bilješci. Detaljna ocjena Barezina dirigentskog habitusa temelji se i na poznavanju dijela njegovih opernih i simfonijskih interpretacija (uživo ili putem snimki).

Na kraju rada u prilogu je donesen Barezin operni repertoar; u sadašnjoj fazi istraživanja čini se da bi onaj simfonijski – ni po čemu manje važan – mogao biti previše nepotpun s obzirom na dostupnost podataka (ipak, navedeni su njegov minimalan repertoar simfonija, od Beethovena do XX. stoljeća, i koncerata za klavir i orkestar).¹⁷

2. Bareza à la HBL

BAREZA, Nikša, dirigent (Split, 31. III. 1936 – Zagreb, 14. I. 2022).¹⁸ Nećak pjevačice Alme Peranić.¹⁹ U rodnom je gradu 1954. završio Klasičnu gimnaziju i Srednju muzičku školu²⁰ (glavni predmet klavir učio u Mire Šibenik). Na Muzičkoj akademiji u Zagrebu studirao je 1954/55. na Teoretsko-folklornom odsjeku Pedagoškoga odje-

¹⁶ Za najveći dio izrezanih priloga iz obje hemeroteke valjalo je dodatno verificirati (npr. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici i Knjižnici Božidara Adžije u Zagrebu) točne stranice i, djelomično, brojeve (za periodička izdanja što izlaze češće od mjesečnika i rjeđe od dnevnika).

¹⁷ Vidi bilješku br. 290.

¹⁸ U dijelu izvora navodi se pogrešan datum (17. siječnja), pa i mjesto smrti (Graz).

¹⁹ Sopranistica Alma Peranić (1911–1998) bila je sestra Barezine majke Vjekoslave, rod. Peranić.

²⁰ Usp. prijepis Svjedodžbe o ispitu zrelosti Klasične gimnazije u Splitu i prijepis Svjedodžbe [sic] o završenom ispitu Srednje muzičke škole u Splitu (personalni dosje Nikše Bareze pohranjen u Odsjeku za povijest hrvatskog kazališta HAZU-a; u nastavku: dosje, HAZU). Prvi je ispit položio s vrlo dobrim, a drugi s odličnim uspjehom.

la, 1955–60. dirigiranje, koje je diplomirao 1961. u S. Zlatića²¹ (Nagrada HGZ-a »Vatroslav Lisinski«), te od 1961. do 1962/63. povijest glazbe.²² U zagrebačkom HNK-u bio je zaposlen kao korepetitor od 1957,²³ dirigent 1961–63.²⁴ i, nakon odsluženja vojnoga roka,²⁵ za kojega se na Korčuli uključio u glazbeni život, asistent dirigenta i dirigent od 1964;²⁶ ondje je kao operni dirigent debitirao 1. XII. 1959 (G. Verdi, *Krabuljni ples*; J. Gostič u ulozi Riccarda)²⁷ – kao simfonijski dirigent debitirao je 1957. u

²¹ Prema fotokopiji diplome, »nakon završenih studija na Muzičkoj akademiji u Zagrebu u odjelu za kompoziciju i dirigiranje, s glavnim predmetom: / DIRIGIRANJE / položio je dne 28. lipnja 1961. diplomski ispit s odličnim uspjehom«. [Kose crte na mjestima gdje se u izvorniku prelazi u novi red. Tako i dalje u bilješkama.] Bareza je na diplomskom nastupu, prema Zapisniku diplomskog ispita (28. VI. 1961) (arhiv Muzičke akademije u Zagrebu; u nastavku: arhiv, MUZA) dirigirao »Simfoniju u Es duru« Wolfganga Amadeusa Mozarta (nije jasno koju točno budući da je Mozart skladao nekoliko simfonija u Es-duru) i Prvu simfoniju Dmitrija Šostakoviča.

²² Usp. nacionale studenata upisanih u zimski i ljetni semestar na Muzičkoj akademiji 1954/55–1959/60. i 1961/62–1962/63 (arhiv, MUZA). Glavni predmet dirigiranje studirao je 1955/56–1959/60 (deset semestara) na Odsjeku za dirigiranje Odjela za kompoziciju i dirigiranje (bilo mu je dozvoljeno da studij dirigiranja 1955/56. započne odmah od trećega semestra; peti i šesti semestar, koje je polazio 1956/57. ponovno je upisao 1957/58). Završio je 1961/62. dva semestra na Historijsko-teoretskom odjelu i upisao se 1962/63. u treći, ali ne i četvrti semestar istoga (VI.) odjela, koji se te školske godine naziva Odjel za historiju muzike. Zahvaljujem kolegi Ronaldu Strabiću koji me upozorio na to da je Bareza studirao i povijest glazbe.

²³ Angažiran je od 1. IX. 1957. Temeljem *Ugovora o angažmanu* od 15. VIII. 1958. zaposlen je kao »korepetitor /dirigent/ Opere« na razdoblje od 1. IX. 1958. do 31. VIII. 1959, no kao operni dirigent debitirao je poslije, 1. XII. 1959. Temeljem *Ugovora o angažmanu* od 25. VII. 1959. zaposlen je u svojstvu »asistenta, dirigenta« na razdoblje od 1. IX. 1959. do 31. VIII. 1961. Usp. dosje, HAZU.

²⁴ Temeljem *Ugovora o angažmanu* od 1. IX. 1961 (dosje, HAZU) zaposlen je kao »dirigent« na razdoblje od 1. IX. 1961. do 31. VIII. 1963.

²⁵ Služio ga je 26. IX. 1963 – 24. VIII. 1964 (dosje, HAZU).

²⁶ A. R. [Aleksandar Reiching], »Nikša Bareza ponovo u Zagrebačkoj operi«, *Večernji list*, 15. IX. 1964, str. 7. Temeljem *Ugovora o angažmanu* od 24. VIII. 1964 (dosje, HAZU) zaposlen je kao »asistent dirigenta i dirigent« na razdoblje od 25. VIII. 1964. do 31. VIII. 1966.

²⁷ Na Barezin operni debi osvrnuli su se ugledni kritičari: Dr. K. K. [Krešimir Kovačević], »Uspjeli debi mladog dirigenta«, *Borba*, 2. XII. 1959, str. 5; N. T. [Nenad Turkalj], [O debiju u Operi], *Večernji list*, 4. XII. 1959, str. 5. Prema Turkalju, »mladi zagrebački dirigent Nikša Bareza s uspjehom je dirigirao svoju diplomsku predstavu u Zagrebačkoj operi, gdje već nekoliko godina radi kao korepetitor i dirigent scenske muzike«, dok je Kovačević opširniji: »Zagreb, 1. decembra / Prvi dirigentski nastup Nikše Bareze u Hrvatskom narodnom kazalištu na današnjoj izvedbi Verdijeve opere ‚Krabuljni ples‘ predstavljao je vrijednu afirmaciju mladog apsolutna zagrebačke Muzičke akademije. Dobro poznavanje partiture i sigurnost, kojom je vodio cijelu predstavu, Bareza je potvrdio izraziti operni dirigentski talent. Njegova muzikalnost došla je do punog izražaja naročito u velikim opernim scenama, u kojima je znao uskladiti cijeli izvodilački aparat, soliste, zbor i orkestar. / Iako Bareza u ranije prostudiranu operu nije mogao unijeti i neku ličnu notu, on je pokazao smisao i razumijevanje za vokalni dio partiture pa nije dopustio, da orkestar bilo gdje pokrije soliste, odnosno zbor, što je pridonijelo reljefnom isticanju muzičkog sadržaja.« Na programskoj cedulji Barezino je ravnanje *Krabuljnim plesom* 1. XII. 1959. označeno kao »diplomski nastup«, iako je on tek u školskoj godini 1959/60. polazio završna dva semestra studija dirigiranja, koje je diplomirao u lipnju 1961.

Beogradu²⁸ – i bio direktor (ravnatelj) Opere 1965–74²⁹ (dva mandata, među kojima 1970. zakratko i v. d.) i ponovno 2014–18.³⁰ te bio zaposlen kao dirigent 1974–78.³¹ Usavršavao se pod ključnom paskom M. Sachsa u zagrebačkoj Operi i 1962. u H. Scherchena na ljetnom tečaju u Mozarteumu u Salzburgu, gdje je polazio i nastavu H. von Karajana.³² Na Muzičkoj akademiji u Zagrebu bio je honorarni docent 1967–70 (dirigiranje zbora, dirigiranje, sviranje partitura),³³ a studijski je boravio u SAD-u 1971.³⁴ Nakon što je, »želevći proširiti svoj umjetnički razvoj i djelovanje«,³⁵ svojevrijedno napustio angažman u HNK-u, gdje je skladao i glazbu za dramske predstave (Beaumarchais, *Figarova svadba*, 1963; S. J. Aljošin, *Don Juan ili Nekoć u Sevilli*, 1968; I. Ivanac, *Diogenes*, 1969), bio je 1978–81. stalni dirigent Opere u Zürichu, gdje je i asistirao F. Leitneru, 1981–90.³⁶ šef-dirigent Gradačkoga filharmonijskog orkestra pri Operi u Grazu (ujedno i glazbeni ravnatelj Opere) te 2001–07.³⁷ u Chemnitzu šef dirigent Filharmonije »Robert Schumann« i glazbeni ravnatelj Opere. Bio je i šef-dirigent

²⁸ *Who's who in Opera*, New York, Arno Press, 1976, str. 27. Vjerojatno se radi o nastupu na kojem je dirigirao uvertiru opere *Strijelac vilenjak* Carla Marije von Webera i *Nedovršenu simfoniju* Franza Schuberta; usp.: Pero Zlatar, »Nikša Bareza bez fraka«, *Studio*, 6. XI. 1976 (br. 657), str. 22.

²⁹ J. P., »Imenovana nova uprava HNK«, *Vjesnik*, 16. II. 1965, str. 6. Bareza je raspoređen na radno mjesto direktora Opere s danom 15. II. 1965. *Rješenjem* od 19. III. 1965, koje je potpisao v. d. intendant Mirko Božić. Nakon završetka mandata, bio je v. d. direktora Opere od 12. IV. 1970. Na natječaj za direktora Opere od 8. III. 1970. nije se prijavio (kandidati su bili Ivo Vuljević i Noni Žunec), a nakon što je isti zbog malog broja prijava ponovljen 9. IV. 1970, kada se prijavio, odabran je ponovno za direktora Opere (na dužnosti od 3. VII. 1970. do 3. VII. 1974) među petero kandidata (konkurirali su još i Noni /Jeronim/ Žunec, Nenad Turkalj, Jovan Šajnović i Vladimir Benić). Usp. dosje, HAZU. Barezu je kao direktor Opere naslijedio Šajnović 1974.

³⁰ 15. XII. 2014 – 6. IX. 2018. Imenovan je, za intendanture Dubravke Vrgoč, ravnateljem Opere u prosincu 2014, iako je funkciju stvarno obnašao već od rujna, tj. od početka njezina mandata.

³¹ U HNK-u je bio zaposlen zaključno s danom 31. VIII. 1978 (dosje, HAZU).

³² Usp.: »Premijera ‚Don Carlosa‘«, *Slobodna Dalmacija*, 13. IV. 1963, str. 4; Nikša Bareza, »Genijalni dirigent, biznismen i organizator«, *Slobodna Dalmacija*, 18. VII. 1989, str. 16.

³³ Bio je angažiran za nastavu iz »dirigiranja zbora i sviranja partitura« (*Ugovor o dopunskom radu*, 23. XI. 1967), »Zbora i sviranja partitura« (*Ugovor o dopunskom radu*, 31. X. 1968) i »dirigiranja i sviranja partitura« (*Ugovor o dopunskom radu*, 18. X. 1969). Usp. personalni dosje Nikše Bareze u: arhiv, MUZA.

³⁴ *Rješenjem* od 25. VI. 1971. Barezi je u HNK-u odobren plaćeni dopust 24. V–5. VII. 1971. budući da je »dobio poziv od Ambasade SAD iz Beograda da kao gost Ministarstva kulture SAD boravi 40 dana u Sjedinjenim Američkim Državama« (dosje, HAZU).

³⁵ *Molba za sporazumni raskid radnog odnosa sa početkom sezone 1978/79.* od 5. VI. 1978 (dosje, HAZU).

³⁶ 1. VIII. 1981 – 31. VIII. 1990.

³⁷ 1. IX. 2001 – 31. VIII. 2007.

Simfonijskoga orkestra HRT-a s najdužim mandatom (1992/93–2010/11),³⁸ umjetnički direktor glazbenoga programa Splitskoga ljeta 1990–92. i Dubrovačkoga ljetnog festivala³⁹ 1993–96, umjetnički ravnatelj Opere odnosno glazbenoga programa HNK-a u Splitu i Splitskoga ljeta 1998–2002,⁴⁰ te ravnatelj Splitskoga ljeta 2010–12.

Prvi je put premijerno ravnao opernom predstavom 14. IV. 1963. u Narodnom kazalištu u Splitu (Verdi, *Don Carlos*,⁴¹ dirigirao i na Splitskim ljetnim priredbama 1963. i 1967), a u HNK-u u Zagrebu do prve je premijere (Verdi, *Rigoletto*, 23. VI. 1963)⁴²

³⁸ O suradnji sa Simfonijskim orkestrom HRT-a vidi: *Simfonijski orkestar Hrvatske radiotelevizije. 8 desetljeća 1930.–2010.*, Zagreb, Hrvatska radiotelevizija, 2010; Tatjana Cunko, *Hrvatska glazba i Hrvatski radio*, Zagreb, Hrvatski radio – Treći program, 2012.

³⁹ Tako su se Dubrovačke ljetne igre službeno zvale 1991–2000.

⁴⁰ Osvrt na splitski mandat 1998–2002: Tonči Šitin, »Autoritet i energija«, *Vijenac*, 10, 224 (3. X), 2002, str. 27.

⁴¹ Usp. najavu i kritiku premijere: »Premijera ‚Don Carlosa‘«, *Slobodna Dalmacija*, 13. IV. 1963, str. 4; Željko Rapanić, »Preporođeni ansambl«, *Slobodna Dalmacija*, 17. IV. 1963, str. 4. Prema Rapaniću, »Nikša Bareza je vodio predstavu s punim autoritetom talentirana i vješta dirigenta, izvlačio detalje djela ali i formirao konačan utisak cjeline. Njegov odnos prema ansamblu i postupnosti u oblikovanju predstave najbolje se očitovao u preporođenom ansamblu koji nije ni časa podsjećao na uobičajeno tijelo koje smo bili godinama navikli slušati.« Verdijev *Don Carlo(s)* u ovom se radu (premda je uvijek riječ o nekoj od inačica na talijanskom jeziku) donosi pod naslovom pod kojim je postavljan u pojedinim kazalištima. Puccinijeva opera *Madama Butterfly* donosi se pod naslovom *Madame Butterfly* samo kad je pod njime postavljana u hrvatskim kazalištima.

⁴² Ovako se kritika osvrnula na Barezinu prvu zagrebačku opernu premijeru: »Realizirajući Verdijevu partituru dirigent Nikša Bareza pokazao se kao dostojan nasljednik svijetlih tradicija. Instinktom pravog umjetnika on nije tražio nikakve bizarnosti. Izgrađujući svoju koncepciju on se uvijek podvrgavao i specifičnim zahtjevima djela i općim muzičkim zakonima, pa je predstava tekla u stalnoj gradaciji. Posebno treba istaknuti izvrsnu suradnju orkestra s kojim Bareza nije samo pratio pjevače, nego je i psihološki upotpunjavao ona mjesta u partituri na kojima samo pjevanje ne može da daje zamišljeni [sic] izražaj.« (K[rešimir]. Kovačević, »Obnovljeni ‚Rigoletto‘«, *Borba*, 26. VI. 1963, str. 7); »Dirigentsko vodstvo Nikše Barezze [sic] bilo je svakako označeno upravo težnjom da se izbjegne banalnost, ali način kojim se to pokušalo postići, nije bio sretan. Želeći, izgleda, da u Verdijevoj partituri pronade dublji muzičko-dramski sadržaj, da izbjegne površnost, Barezza [sic] je otežao, suviše uozbiljio i orkestralne stranice – kao one u I i II slici – u kojima je uzaludno tražiti dublju smislenost, koje vrijede više-manje samo kao uzletiste za polijetanje vokalne melodike. Ali dok je u Barezzinu [sic] glazbenom vodstvu bila prisutna autentična ideja, jedna namjera koja, istina, nije urodila sretnim plodom, scenska postavka [...]« (Petar Selem, »‚Rigoletto‘ i Ruždjak«, *Telegram*, 4, 166 (28. VI), 1963, str. 7); »Po pažljivosti kojom je razradio partituru, po uspjelom nastojanju da djelo u realizaciji s muzičke strane bude što je moguće više oslobođeno svih onih izražajnih alira, koje potenciraju njegovu sentimentalnu osjećajnost i da do punijeg izražaja dođe unutarnja dramatika muzike, po uravnoteženosti izvodilačkog ansambla i općoj koncentriranosti izvedbe dirigent je predstavi osigurao jedan od faktora njene serioznosti i pružio veoma uvjerljiv dokaz svojih očitih i znatnih dirigentskih mogućnosti.« (A[ndrija]. Tomašek, »Vrhunski Rigoletto«, *Vjesnik*, 27. VI. 1963, str. 5); »I na kraju: iznenadila je izražajnost muzičke interpretacije, koja je bila povjerena preciznom vodstvu mladog dirigenta Nikše Barezze [sic].« (Nenad Turkalj, »Velika predstava«, *Večernji list*, 24. VI. 1963, str. 7).

u svoj tamošnji repertoar uvrstio i opere⁴³ *Madame Butterfly* (G. Puccini) i *Ero s onoga svijeta* (J. Gotovac) 1960, *San ljetne noći* (B. Britten, 1962; zapaženo dirigirao i na Muzičkom biennalu Zagreb 1963) te *Stari mladić* (T. Vidošić), *Život razvratnika* (I. Stravinski)⁴⁴ i *Don Carlos* 1963. Ondje je do odlaska u Zürich premijerno dirigirao i opere *Pelleas i Melisande*⁴⁵ (C. Debussy)⁴⁶ – prva premijera, znakovit repertoarni iskorak, koju je postavio kao direktor Opere – i *Novi stanar* (M. Kelemen, hrvatska praiizvedba; uz balet *Napuštene* istoga skladatelja)⁴⁷ 1965, *Mudrijašica* (C. Orff, 1966; uz kantatu *Carmina Burana* istoga skladatelja),⁴⁸ *Ero s onoga svijeta* (1966, 1970, 1972, 1977⁴⁹), *La Bohème* (Puccini)⁵⁰ i *Adam i Eva* (S. Bombardelli, praiizvedba) 1967, *Porin* (V. Lisinski, 1969,⁵¹ prva operna predstava u zgradi HNK-a nakon obnove; gostovanje na Dubrovačkim ljetnim igrama 1970; dirigirao je 1967. i prilično skraćenu koncertnu izvedbu⁵² i 1969. snimio ulomke za Jugotonovu LP ploču *Djelo Vatroslava Lisinskog*),

⁴³ Podaci o nastupima u zagrebačkom HNK-u od 1959. do 2020. temelje se na autorovu uvidu u programske cedulje svih kazališnih sezona od 1959/60. do 2020/21, a koje su pohranjene u Odsjeku za povijest hrvatskog kazališta HAZU-a. Sezona 1968/69. dodatno je provjerena u arhivu HNK-a.

⁴⁴ I gostovanje u Ljubljani (Ljetno kazalište Križanke) u srpnju 1963.

⁴⁵ Naslov na programskoj cedulji premijere. Reprizne su izvedbe bile naslovljene *Pelleas i Melisanda*.

⁴⁶ Darko Gašparović, »Prvorazredan umjetnički doživljaj«, *Studentski list*, 20, 13 (20. IV), 1965, str. 10; K[rešimir]. Kovačević, »Uzorna realizacija«, *Borba*, 14. IV. 1965, str. 7; Eva Sedak, »Pelleas i Melisanda«, *Večernji list*, 17. IV. 1965, str. 10; A[nđrija]. Tomašek, »Za sladokusce i – snobove«, *Vjesnik*, 12. IV. 1965, str. 5; Nenad Turkalj: »Neusporedivi dragulj«, *Telegram*, 6, 260 (23. IV), 1965, str. 5. Svi kritičari hvale Barezin doprinos predstavi, pri čemu ih većina spominje i djelomično *prekrivanje* pjevača orkestrom (Gašparović, Sedak, Turkalj); prema potonjem, »Zaključak je nedvojbjen: samo kazališni dirigent od formata može o v a k o [istaknuo Turkalj; op. a.] voditi izvedbu ‚Pelleasa i Mélisande‘; na usponu karijere relativno još mladog umjetnika ovo je bio do sada njegov najteži zadatak, ali i najvrednije ostvarenje koje zaslužuje iznimno priznanje.«

⁴⁷ Mihovil Logar, »Na granici pornografije«, *Borba*, 20. V. 1965, str. 7.

⁴⁸ K[rešimir]. Kovačević, »Prijatno osvježjenje«, *Borba*, 16. IV. 1966, str. 7; Petar Selem, »Jednostavnost Carla Orffa«, *Telegram*, 7, 311 (15. IV), 1966, str. 5, 7; A[nđrija]. Tomašek, »Muzika i za muzički neobrazovano uho«, *Vjesnik*, 18. IV. 1966, str. 4; N[enad]. Turkalj, »Osvježjenje repertoara«, *Večernji list*, 22. IV. 1966, str. 7.

⁴⁹ K[rešimir]. Kovačević, »Nedostižan uzor nadahnuća«, *Borba*, 5. I. 1978, str. 9.

⁵⁰ Petar Selem, »Donekle novi pristup«, *Telegram*, 8, 366 (5. V), 1967, str. 6; Nenad Turkalj, »Izuzetni domet«, *Večernji list*, 11. V. 1967, str. 9.

⁵¹ K[rešimir]. Kovačević, »Dug prošlosti«, *Borba*, 6. XII. 1969, str. 12; Igor Mandić, »Događaj bez senzacije«, *Vjesnik*, 5. XII. 1969, str. 11; Nenad Turkalj, »Memento ‚Porina‘«, *Telegram*, 10, 502 (12. XII), 1969, str. 20; Nenad Turkalj, »Ljepota ‚Porina‘«, *Večernji list*, 6–7. XII. 1969, str. 10. Sve kritike afirmativno opisuju Barezin doprinos.

⁵² N[enad]. Turkalj, »Potvrđena vrijednost«, *Večernji list*, 3. X. 1967, str. 7; Petar Selem, »Vrijednost povijesna i umjetnička«, *Telegram*, 8, 388 (6. X), 1967, str. 6.

Zaljubljen u tri naranče (S. Prokofjev, 1970, hrvatska praiizvedba),⁵³ *Opsadno stanje* (Kelemen, Muzički biennale Zagreb, 1971; hrvatska praiizvedba),⁵⁴ *Knez Igor* (A. Borodin, 1971, 1973⁵⁵), *Prodana nevjesta* (B. Smetana, 1971),⁵⁶ *Carmen* (G. Bizet, 1972),⁵⁷ *Čarobna frula* (W. A. Mozart, 1974),⁵⁸ *Krabuljni ples*⁵⁹ i *Morana* (Gotovac)⁶⁰ 1975, *Otello* (Verdi),⁶¹

⁵³ Zoran Juranić, »Tri naranče traže ljubav«, *Studentski list*, 25, 16 (13. XI [XI]), 1970, str. 31; K[rešimir]. Kovačević, »Totalni teatar«, *Borba*, 6. X. 1970, str. 16; Nenad Turkalj, »Antiopera Koste Spaića«, *Večernji list*, 6. X. 1970, str. 16. Igor Mandić, inače nesklon tradicionalnom opernom repertoaru, bio je oduševljen repertoarnim iskorakom, za koji je očito bio zaslužan Bareza kao direktor Opere, i samom predstavom (»Senzacija u Zagrebačkoj operi«, *Vjesnik*, 5. X. 1970, str. 6), ali u svojoj kritici nije se posebno osvrnuo na Barezin dirigentski doprinos.

⁵⁴ »Najvišu ocjenu treba dati i dirigentu Nikši Barezi koji je zamjernom sigurnošću svladao gotovo neizvediv zadatak, pri čemu su mu aktivno pomogli orkestar i vrlo pokretljiv zbor [...]« (K[rešimir]. Kovačević, »Kelemenovo ‚Opsadno stanje‘«, *Borba*, 11. V. 1971, str. 10)

⁵⁵ K[rešimir]. Kovačević, Svijetle tradicije, *Borba*, 10. XII. 1973, str. 7; Jagoda Martinčević, »Glasam za operu!«, *Oko*, 1, 35 (19. XII), 1973, str. 16; Nenad Turkalj, »Najbolji ‚Igor‘«, *Večernji list*, 17(1973) 14. XII, str. 5.

⁵⁶ Koraljka Kos, »Proslava bez sjaja«, *Telegram*, 11, 8/9 (26. XI), 1971, str. 23.

⁵⁷ Barezina je premijerna interpretacija dobila nepovoljne ili korektno ocjene kritike: Tomislav Golanić, »Carmen bez ruže«, *Telegram*, 2, 32 (12. V), 1972, str. 8; Jagoda Martinčević, »Ovacije za Ružu-Pospiš [sic] Baldani«, *Vjesnik*, 28. IV. 1972, str. 11; Nenad Turkalj, »Carmen za diskusiju«, *Večernji list*, 28. IV. 1972, str. 16.

⁵⁸ K[rešimir]. Kovačević, »Nov umjetnički uspon«, *Borba*, 26. VI. 1974, str. 10; Jagoda Martinčević, »Sjaj nepomučene vedrine«, *Vjesnik*, 26. VI. 1974, str. 11.

⁵⁹ Siniša Hrestak, »Zakrabuljeni ‚Krabuljni ples‘«, *Sveta Cecilija*, 45, 1, 1975, str. 24–25; Jagoda Martinčević, »Neujednačena interpretacija«, *Vjesnik*, 14. I. 1975, str. 8; Nenad Turkalj, »Krabuljni ples«, *Večernji list*, 13. I. 1975, str. 5. Sve tri kritike nepovoljno se osvrću na Barezino dirigentsko vodstvo.

⁶⁰ K[rešimir]. Kovačević, »Trajna umjetnička vrijednost«, *Borba*, 8. X. 1975, str. 8; Nenad Turkalj, »Monumentalna ‚Morana‘«, *Večernji list*, 8. X. 1975, str. 5.

⁶¹ U nastavku naslov *Otello* uvijek podrazumijeva Verdijevu operu. Kritike predstave iz 1976: Siniša Hrestak, »Novi Verdijev ‚Otello‘ – preveliki zadatak u sadašnjem trenutku«, *Sveta Cecilija*, 46, 2, 1976, str. 56–57; K[rešimir]. Kovačević, »Tragedija ljubavi«, *Borba*, 21. V. 1976, str. 11; Andrija Tomašek, »Dobra ali ne velika predstava«, *Vjesnik*, 25. V. 1976, str. 11; Nenad Turkalj, »Otello‘ je uvijek pothvat«, *Oko*, 3, 110 (3–17. VI), 1976, str. 12; Nenad Turkalj, »Dostojan povratak«, *Večernji list*, 24. V. 1976, str. 9. Barezin doprinos hvale svi kritičari osim Hrestaka, koji ga ocjenjuje ovako: »U orkestru pod ravnanjem Nikše Bareze događale su se svake dvije do tri minute neugodne stvari. [...] Sve je ličilo na nekakvo ‚ispipavanje‘ i nepotrebno cizeliranje s previše filozofiranja, a s premalo dramskih akcenata toliko potrebnih ovoj Verdijevoj operi.« Posve je drugačijeg mišljenja bio Turkalj u *Oku*: »Dirigent profinjenog senzibiliteta i veoma izraženog i moderno oblikovanog ličnog odnosa prema glazbi koju izvodi, Bareza je kompliciranoj Verdijevoj partituri prišao s ispravnog estetskog stanovišta, shvaćajući u njoj primarnost kazališne vizije. Vjerojatno upravo zahvaljujući tome mogao je s orkestrom, koji nije u svim dionicama bio jednako dorastao zadatku, postići u osnovi homogenu izvedbu koja je bila siguran oslonac predstave. [...] No ipak, najljepše u toj predstavi postigao je u radu s muškim protagonistima, omogućujući im da u najboljem verdijanskom stilu ‚igraju‘ glazbenom frazom i upravo je time dao svoj najbitniji obol autentičnosti ove predstave. Sve u svemu, Barezina izvođačka koncepcija bila je stilski jedinstvena – čime je on ponovno dokazao svoje iznimne umjetničke kvalitete.«

*André Chénier*⁶² (U. Giordano)⁶³ i *Nikola Šubić Zrinjski* (I. Zajc, obrada partiture: B. Papandopulo; Nagrada »Josip Slavenski«)⁶⁴ 1976. te *Figarov pir* (Mozart, 1977),⁶⁵ operetu *Šišmiš* (J. Strauss ml., 1966),⁶⁶ balete *Klasična simfonija* (Prokofjev, 1965)⁶⁷ i *Labuđe jezero* (P. I. Čajkovski, 1970; i gostovanje na Dubrovačkim ljetnim igrama iste godine) te »muzički plakat« *Victor Hugo – jedan protiv svih* (I. Malec, 1972, hrvatska praiizvedba,⁶⁸ gostovanje na Splitskom ljetu 1973), a dirigirao je i izvedbama drugih opera (*Cavalleria rusticana*, P. Mascagni, i *Evgenij Onjegin*, Čajkovski, 1965⁶⁹; Verdi, *Trubadur*,⁷⁰ 1966, *Aida*, 1970 – izvedba iz 1971. objavljena je na CD albumu (Orfej i HRT, 2002) – i *Traviata*, 1973; R. Wagner, *Majstori pjevači*, 1970, i *Ukleti Holandez*, 1976; *Fidelio*, L. van Beethoven, 1971; *Tosca*, Puccini, 1973; *Ljubavni napitak*, G. Donizetti, 1977), nekih i koncertno (Mozart, *Bastien i Bastienne* i *Kazališni ravnatelj*, 1968; Orfej, Ch. W. Gluck, 1968–69⁷¹), i baleta (među ostalim: Prokofjev, *Pepeljuga*, 1961, i *Romeo i Julija*,⁷² 1965; F. Lhotka, *Đavo u selu*, 1965) te 1974. praiizvedbu scenskoga oratorija *Hod po mukah Ambroza Matije Gupca zvanog Beg* I. Brkanovića (koncertno).

⁶² Naslov je talijanskoga originala *Andrea Chénier*.

⁶³ K[rešimir]. Kovačević, »Raspjevana predstava«, *Borba*, 21. X. 1976, str. 11; Nenad Turkalj, »Dopadljivi ‚Chénier‘«, *Večernji list*, 25. X. 1976, str. 9; Siniša Hrestak, »‚André Chénier‘ u novoj postavi«, *Sveta Cecilija*, 47, 3, 1977, str. 89. Kritike su, što se tiče Barezina dirigiranja, u rasponu od izrazito negativne (Hrestak) preko pretežno pozitivne (Turkalj) do iznimno afirmativne (Kovačević).

⁶⁴ »Prvom koncertnom izvedbom i kazališnom premijerom dirigirao je Nikša Bareza svojim poznatim osjećajem za vođenje predstave u luku do klimaksa u finalu. Međutim, kao što to češće čini u posljednje vrijeme, dopušta da orkestar svira preglasno.« (Marija Barbieri-Jelača, »Osvježeni ‚Zrinjski‘«, *Vjesnik*, 10. XI. 1976, str. 10)

⁶⁵ Marija Barbieri-Jelača, »Figarove zaruke«, *Vjesnik*, 13. IV. 1977, str. 14; K[rešimir]. Kovačević, »Dinamična predstava«, *Borba*, 14. IV. 1977, str. 11; Nenad Turkalj, »Neodoljivi ‚Figaro‘«, *Večernji list*, 13. IV. 1977, str. 11. Što se Bareze tiče, sve su tri kritike afirmativne.

⁶⁶ Koraljka Kos, »Osvježene repertoara«, *Večernji list*, 8. III. 1966, str. 7; K[rešimir]. Kovačević, »Prijatno osvježenje«, *Borba*, 11. III. 1966, str. 7; Petar Selem, »Nepronadani razlog«, *Telegram*, 7, 306 (11. III), 1966, str. 5.

⁶⁷ Baletna predstava na glazbu Prokofjevljeve *Klasične simfonije*; premijera 6. XI. 1965. kao dio *Večeri suvremenog baleta*, kada je dirigirao i Kelemenove *Napuštene*, dok je preostali dio večeri dirigirao Papandopulo.

⁶⁸ Tomislav Golanić, »Prema totalizaciji scenskih medija?«, *Telegram*, 12, 569 (6. X), 1972, str. 7; K[rešimir]. Kovačević, »Dramatski oratorij«, *Borba*, 2. X. 1972, str. 9; Nenad Turkalj, »Povijesna predstava«, *Večernji list*, 3. X. 1972, str. 11.

⁶⁹ Godina se odnosi na prvi nastup u dotičnoj operi u zagrebačkom HNK-u.

⁷⁰ O izvedbi 5. XI. 1975: Marija Barbieri-Jelača, »Briljantni ‚Trubadur‘«, *Vjesnik*, 12. XI. 1975, str. 9.

⁷¹ P[etar]. Selem, »Ljubav mitskog pjevača«, *Telegram*, 9, 449 (6. XII), 1968, str. 6; K[rešimir]. Kovačević, »Operni koncert«, *Borba*, 28. I. 1969, str. 8.

⁷² U nastavku naslov *Romeo i Julija* uvijek podrazumijeva balet Sergeja Prokofjeva.

Dirigirao je i brojnim opernim i baletnim izvedbama na gostovanjima HNK-a, među ostalim u Parizu (Festival du Marais; *Romeo i Julija*, 1965), Wiesbadenu (Međunarodne svibanjske svečane igre; *Davo u selu* i *Ero s onoga svijeta*)⁷³ i Grazu (Opera; *Knez Igor*) 1966, Beču (Bečki svečani tjedni; Kelemenovi *Novi stanar* i balet *Ogledalo te Ero s onoga svijeta*, 1967),⁷⁴ Veneciji (Teatro La Fenice; *Davo u selu* i *Završno kolo iz Ere s onoga svijeta*, 1967–68, i *Zaljubljen u tri naranče*, 1970⁷⁵), Passauu (Europski tjedni u Passauu; baleti *Symphonie in Re*, s glazbom L. Sorkočevića, *Davo u selu* i *Labuđe jezero*, 1969), Bergamu (Teatro Donizetti; *Majstori pjevači*, 1970),⁷⁶ Ateni (Odeon Heroda Atika, Festival u Ateni; *Knez Igor*, 1971),⁷⁷ Trstu (Teatro Verdi; *Prodana nevjesta*, 1973),⁷⁸ Torinu (Teatro Regio; *Knez Igor*), Stuttgartu (*Ero s onoga svijeta*) i Ženevi (Théâtre de Genève; *Knez Igor* i *Zaljubljen u tri naranče*) 1974, Bordeauxu (Grand théâtre; *Knez Igor*, 1975) te Pragu (Národní divadlo; *Morana*, 1976).

Unatoč otežanim uvjetima rada uslijed obnove zgrade HNK-a 1967–69 (jedan je od dirigenata koji su 27. XI. 1969. sudjelovali na jutarnjem svečanom otvaranju i večernjem svečanom koncertu, na kojem je praizveo djelo *Ioannis Lucacich de Sebenico in memoriam* M. Cipre, *Simfoniju za Thaliju* B. Bjelinskoga i *Koncertnu suitu* iz opere *Odisej* L. Dallapiccole⁷⁹) i financijskih poteškoća, za dvaju direktorskih mandata osigurao je zastupljenost, uz talijanski i slavenski, i njemačkoga (*Majstori pjevači*, 1969, pod ravnanjem O. Suitnera, kojega je ranije bio asistent;⁸⁰ *Fidelio*, 1970, pod ravnanjem L. Matačića; *Arabella*, R. Strauss, hrvatska praizvedba 1973. pod ravnanjem J. Šajnovića) i francuskoga repertoara (*Carmen*, *Pelleas i Melisande*; *Samson i Dalila*, C. Saint-Saëns, 1966, pod ravnanjem Papandopula) u stilskom rasponu od

⁷³ Karl Reyle, »Ero der Schelm'. Die kroatische Nationaloper an den Wiesbadener Mai-Festspielen«, *Neue Zürcher Zeitung*, 17. V. 1966, str. 21.

⁷⁴ N[enad]. Turkalj, »Pljesak Gotovcu«, *Večernji list*, 30. V. 1967, str. 7.

⁷⁵ R. D., »Goldonijev šešir' Nikši Barezi«, *Vjesnik*, 30. XII. 1970, str. 8.

⁷⁶ R. D., »Wagner na našem jeziku oduševio Talijane«, *Vjesnik*, 17. XI. 1970, str. 9.

⁷⁷ »U ogledalu kritike. Gostovanje u Ateni 21–26. IX 1971«, *Hrvatsko narodno kazalište: premijerni časopis*, 1971/72, br. II. *Knez Igor* izveden je 21. i 22. rujna. U tom se broju HNK-ova časopisa donose članci ili izvadci iz njih inozemne i domaće kritike.

⁷⁸ Jagoda Martinčević, »Neočekivan i veseo poklon' zagrebačkih umjetnika«, *Vjesnik*, 21. XI. 1973, str. 7; Jagoda Martinčević, »Zagrebačka nevjesta očarala Trščane«, *Vjesnik*, 28. XI–I. XII. 1973, str. II.

⁷⁹ Opera *Odisej (Ulisse)* Luigija Dallapiccole praizvedena je u Njemačkoj operi u Berlinu pod ravnanjem Lorina Maazela u rujnu 1968. Izvedba *Koncertne suite* iz te opere u HNK-u 27. XI. 1969. bila je, sudeći prema programskoj cedulji, praizvedba.

⁸⁰ U dokumentarnom filmu *Bareza. Zrele godine* (drugi dio dvodijelne cjeline; redatelj Branko Ivanda, urednica Seadeta Midžić, HRT, 1993/1994) Bareza navodi da je bio asistent Otmara Suitnera kada je ovaj u Veneciji postavljao Wagnerovu tetralogiju *Prsten Nibelunga*. Bilo je to u venecijanskom Teatro La Fenice 1968.

Glucka i Mozarta do skladatelja XX. st. (Debussy, Prokofjev, Strauss), uključujući suvremene (Kelemen, Malec, Orff), kao i gostovanja drugih uglednih dirigenata (L. Gardelli, *Tosca*, premijera 1972).⁸¹

Zarana je sklonost izlaženju iz ustaljenih repertoarnih okvira pokazao i u simfonijskome repertoaru. God. 1969. skrenuo je na sebe pozornost koncertom sa Zagrebačkom filharmonijom na kojem je dirigirao⁸² praizvedbu ciklusa pjesama *Krik* S. Horvata i prve izvedbe u Zagrebu *Skitske suite* Prokofjeva i *Varijacija za orkestar* A. Schönberga (Nagrada »Zvono Lotrščak« za sezonu 1968/69).⁸³ S tim je orkestrom ostvario⁸⁴ npr. i praizvedbu *Heliofonije* K. Fribeca (1970) i prve zagrebačke izvedbe *Četiriju legendi* J. Sibeliusa (1977) i *Simfonijskih plesova* S. Rahmanjinova (1983), kao i repertoar opsežnijih vokalno-instrumentalnih djela (»dramatska legenda« *Faustovo prokletstvo*, H. Berlioz, prva integralna izvedba u nas, i oratorij *Ivan Grozni*, Prokofjev, oboje 1975; *Vilim Tell*,⁸⁵ G. Rossini, koncertna izvedba ulomaka iz opere, 1980; Beethovenova IX. simfonija, 1990; *Stabat Mater*, Rossini, 1992) te u nas rijetko izvođenih orkestralnih djela, poput *Varijacija*, op. 30 A. Weberna (1970), a stekao je priznanje i u standardnom simfonijskom i koncertantnom repertoaru;⁸⁶ interpretacije Verdijevih i Puccinijevih arija u izvedbi Ljiljane Molnar-Talajić pod njegovim ravnanjem (koncert 1975) snimljene su na Jugotonovu LP ploču.

Već za prvoga zagrebačkog razdoblja počinju Barezina intenzivna samostalna koncertna i ponajviše operna gostovanja. Među najvažnijima toga vremena ona su u Lenjingradu, Moskvi, Parizu, Berlinu, Grazu, Zürichu, Bregenzu te u opernim kućama s kojima je izgradio dugotrajnu suradnju – Bečkoj državnoj operi, Bavarskoj

⁸¹ U siječnju 1966. Bareza je najavio i zagrebačko gostovanje Zinke Kunc Milanov u operama *André Chénier* i *Tosca* ili *Trubadur* krajem svibnja, što se nije realiziralo. Ona se od operne scene oprostila u matičnoj kući, Operi Metropolitan u New Yorku, 13. IV. 1966. kao Maddalena de Coigny u *Chénieru*. Usp.: V. Težak, »Obećanje: dobre predstave« [razgovor], *Večernji list*, 29. I. 1966, str. 7.

⁸² Na programu toga koncerta (Koncertna dvorana »Istra«, Zagreb, 19. III. 1969), uoči kojega je Bareza 18. ožujka u Muzičkom salonu Studentskog centra održao predavanje *Uvod u interpretaciju*, izveden je i Mozartov Koncert za violinu i orkestar br. 3 u G-duru.

⁸³ Dodijeljeno je 26 nagrada *Večernjega lista* »Zvono Lotrščak«, od čega za glazbu sedam nagrada kritike.

⁸⁴ Programe koncerata do 1992. vidi u: Snježana Miklaušić-Ćeran i Alma Zubović, »Kronologija koncerata u Zagrebu od 1871.«, u: *Zagrebačka filharmonija 1871.–1996.*, Zagreb, Zagrebačka filharmonija, [1996], str. 198, 203, 206, 222, 232, 236–237, 244, 246–248, 259, 263, 272, 301, 323, 325, 332.

⁸⁵ Djelo je na koncertu doneseno pod naslovom *Wilhelm Tell*. U našoj kazališnoj praksi (HNK u Zagrebu, XIX. i rano XX. stoljeće) opera je poznata kao *Vilim Tell*.

⁸⁶ O izvedbama djela Čajkovskoga (Peta simfonija, Violinski koncert, Koncert za klavir i orkestar br. 1 u b-molu) vidi detaljnu ocjenu u: N[enad]. Turkalj, »Četvero ravnopravnih«, *Večernji list*, 3. XII. 1974, str. 10. Bareza je, prema Turkalju, donio »jednog novog, moderno koncipiranog Čajkovskoga«, a finale Pete simfonije »poletom i sadržajnom razradom kakvu gotovo da još nismo čuli«.

državnoj operi u Münchenu i Hamburškoj državnoj operi.⁸⁷ God. 1970. dirigirao je *Rigoletta* u Njemačkoj državnoj operi u Berlinu,⁸⁸ gdje je poslije nastupio na gostovanju Bavarske državne opere (*Pepeljuga*, Rossini, 1987).⁸⁹ U Parizu je dirigirao, surađujući s Filharmonijskim (Novim filharmonijskim) orkestrom Francuskoga radija, koncertne izvedbe opera *Lombardijci u prvom križarskom pohodu* (Verdi, 1971; prva izvedba talijanske inačice u Parizu) – tu je operu koncertno dirigirao i u Operi u Grazu 1982 – te, uza soliste zagrebačke Opere, *Mlada* (N. Rimski-Korsakov, 1975; izvedba u Théâtre des Champs-Élysées)⁹⁰ i *Život za cara* (M. Glinka, 1977). U Lenjingradu (Akademijski teatar opere i baleta imena S. M. Kirova)⁹¹ dirigirao je 1972. opere *Aida*, *Carmen*, *Trubadur* i *Hovanščina* (M. P. Musorgski; verzija D. Šostakoviča)⁹² i 1974. *Werther* (J. Massenet) te 1973. premijeru *Carmen* u novoj režiji V. Habuneka⁹³ – dobio je ondje te godine Medalju Lenjina – a nastupio je i s Lenjingradskom filharmonijom.⁹⁴ U prosincu 1972. debitirao je predstavom *Tosca* u Bavarskoj državnoj operi, a u svibnju 1973. ravnajući izvedbom *Krabuljnog plesa*,⁹⁵ u Bečkoj državnoj operi,

⁸⁷ Dirigirao je i npr. 1966. u Poznańu *Rigoletta* i *Madamu Butterfly* i 1972. koncertom Filharmonijskoga orkestra grada Nürnberga (A. Webern, *Varijacije za orkestar*, op. 30; R. Wagner, *Wesendonck-Lieder*, solistica Ingrid Bjoner; P. I. Čajkovski, Simfonija br. 6 u h-molu, *Patetična*) i Gradskoga orkestra Mainz (P. I. Čajkovski, *Romeo i Julija*, uvertira; M. Kelemen, *Skolion*; A. Dvořák, Simfonija br. 7 u d-molu). Programska knjižica odnosno cedulja obaju koncerata dostupne u: dosje, HAZU. Usp. i: A. R. [Aleksandar Reiching], »Nikša Bareza u Poljskoj«, *Večernji list*, 31. V. 1966, str. 7; o nastupu u Nürnbergu: R. D., »Nikša Bareza za pultom nirnberških filharmoničara«, *Vjesnik*, 14. III. 1972, str. 9; (ar) [Aleksandar Reiching], »Gostovao Nikša Bareza«, *Večernji list*, 13. III. 1972, str. 11.

⁸⁸ <https://www.tamino-klassikforum.at/index.php?thread/18999-besetzungsarchiv-staatsoper-berlin-spielzeit-1969-70/>; (a), »N. Bareza u Njemačkoj državnoj operi«, *Večernji list*, 20. VIII. 1970, str. 7.

⁸⁹ <https://www.tamino-klassikforum.at/index.php?thread/19025-besetzungsarchiv-staatsoper-berlin-spielzeit-1987-88/>

⁹⁰ Davor Šošić, »Pohvale članovima Opere HNK«, *Vjesnik*, 2. VII. 1975, str. 8.

⁹¹ Tako se u to vrijeme nazivao Marijinskij teatar u Sankt Peterburgu. Poznat kolokvijalno i kao Kazalište/Teatar Kirov.

⁹² S. Elezović, »Zagrebački plesači [sic] u Lenjingradu«, *Večernji list*, 23. V. 1972, str. 14; (ar) [Aleksandar Reiching], »Bareza u lenjingradskoj Operi«, *Večernji list*, 27. IX. 1972, str. 5; programska cedulja *Aide* (dosje, HAZU). Prema Jagodi Martinčević, dirigirao je ondje i *Rigoletta* (Jagoda Martinčević, »Dostojanstvo ove umjetnosti« [razgovor], *Oko*, 1, 25 (3. X), 1973, str. 11).

⁹³ Ju. Golovašenko, »Ešče odno istolkovanie ‚Karmen‘«. *Večernij Leningrad*, 29. V. 1973, str. 3; A. Kenigsberg, »Togda, v Sevil'e«, *Lenjingradskaja pravda*, 26. V. 1973; V. P., »Uspjeh Bareze i Habuneka u Lenjingradu«, *Vjesnik*, 31. V. 1973, str. 6. Članak u *Vjesniku* prenosi izvatke iz kritike u novinama *Sovetskoe iskusstvo*.

⁹⁴ I. B., »Nikši Barezi Medalja Lenjina«, *Slobodna Dalmacija*, 1. VI. 1973, str. 6; Ivo Tomljanović, »Medalja Lenjina za ‚Karmen‘« [razgovor], *Borba*, 31. V. 1973, str. 9; V. Š., »Barezi – Medalja Lenjina« [razgovor], *Večernji list*, 31. V. 1973, str. 8.

⁹⁵ Izvedba *Krabuljnog plesa* u Bečkoj državnoj operi 30. V. 1973. Barezi je donijela debi u toj kući, a tenoru Carlu Bergonziju (Gustav III) prvi nastup ondje nakon rujna 1963. Dostupan je i zvučni zapis ulomka iz I. čina te izvedbe: https://www.youtube.com/watch?v=_qkfz5WTkjQ.

gdje je potom za zagrebačkoga razdoblja dirigirao i *Traviatu* (1973–74), *Toscu* (1974) i *Madamu Butterfly* (1974, 1978). God. 1973. nastupio je i u Hamburškoj državnoj operi u *Čarobnoj fruli*,⁹⁶ 1975. u Bregenzu je s Bečkim simfoničarima izvodio balet *Gusar* (A. Adam), a u sezoni 1976/77. dirigirao je *Aidu* u Moskvi (Boljšoj teatr).⁹⁷

U Operi u Zürichu,⁹⁸ u kojoj je kao gost dirigirao opere *Eugenij Onjegin* (1976)⁹⁹ i *Ĵakobinac* (A. Dvořák, 1978)¹⁰⁰, kao stalni dirigent ravnao je izvedbama ope-

⁹⁶ U uvodnom tekstu jednoga intervjua (Jagoda Martinčević, »Dostojanstvo ove umjetnosti«, *Oko*, 1, 25 (3. X), 1973, str. 11) najavljuje se Barezino gostovanje u »Hamburškoj operi« »krajem ovog mjeseca i u studenom« u izvedbama *Čarobne frule* i *Krabuljnog plesa*. Nastup u *Čarobnoj fruli* moguće je potvrditi navodom iz biografije pjevača Roberta Bañuelasa kako je »pod dirigentskom palicom Nikše Bareze, u Hamburgu, sudjelovao u produkciji *Čarobne frule* [redatelj] Petera Ustinova u ulozi Govornika, uz Tamina Wernera Hollwega, Paminu Edit[h] Mathis, Papagena Udea Krekova, Kraljicu noći Jeanette Scovotti i monumentalnog Sarastra Kurta Molla« (Octavio Sosa, »Roberto Bañuelas en clave de Fa«, *Quodlibet* [Ciudad de México], 2015, br. 17, str. 69). U Barezinoj biografiji tiskanoj 1976. godine (»Bareza, Nikša«, u: *Who's who in Opera*, New York, Arno Press, 1976, str. 27) spominje se među vodećim kućama u kojima je dirigirao i »Hamburg«.

⁹⁷ U razgovoru objavljenom u studenom 1976. prenosi se Barezina izjava »San mi je dirigitirati s orkestrom Boljškog [sic] teatra – to je ansambl iz snova. Ili s Karajanovom Berlinskom filharmonijom« (Pero Zlatar, »Nikša Bareza bez fraka«, str. 22). U razgovoru objavljenom u svibnju 1977. prenosi se pak ova Barezina izjava: »U Moskvi sam u Boljšom teatru ravnao ‚Aidom‘. Taj teatar možda ima najbolji zbor i orkestar na svijetu, a solisti, mada pjevaju na ruskom, ostvaruju Verdijev stil.« (Vojko Mirković, »Stvaralačka mašta izvođača«, *Vjesnik*, 22. V. 1977, str. 8). Nastup u Boljšom teatru spominje i u razgovoru objavljenom nekoliko godina kasnije (Vladimir Frantar, »Morda me ne potrebuje, zato me ne vabijo...«, *Delo* [Ljubljana], 6. I. 1981, str. 6). Na arhivskim mrežnim stranicama splitskoga HNK-a navodi se da je *Aidu* u Boljšom teatru dirigirao 1976. godine (<http://arhiva.hnk-split.hr/hnk/opera/index.htm>).

⁹⁸ Popis opera koje je Bareza dirigirao u Zürichu temelji se na kalendarima opernih predstava i kritikama objavljenim u švicarskoj periodici, pretraženoj na stranici <https://www.e-newspaperarchives.ch/>. Godina se odnosi na prvi nastup u dotičnoj operi. U Operi u Zürichu Bareza je nastupio i 1999, kada je u izvedbi *Borisa Godunova* (izvorna Musorgskijeva inačica) u posljednji trenutak zamijenio dirigenta Franza Welsera-Mösta (usp.: Erkki Arni, »City focus: Zurich«, *Opera Novv*, 1999, 5/6, str. 63).

⁹⁹ »Ključni impulsi takve promjene dolaze od dirigenta: on je već u ovoj prvoj predstavi pokazao da je glazbenik neporecivih kvaliteta – sigurne, rutinirane tehnike te značajnog stvaralačkog impetusa. Izvedbi pridodaje više emocije, više raskoši, te prikriva strogu hladnoću koju je [dirigent] Gerd Albrecht, i to kao takoreći temeljnu tendenciju, [ranije] nametnuo ovoj glazbi. Naglašeno emotivne scene (2. slika – Tatjanin prizor s pismom; 7. slika – buran dijalog Tatjane i Onjeginina) zbog svoje se pozicije u svekolikoj emocionalnoj nabijenosti razgrađuju u svom ambitusu; premda i dalje predstavljaju vrhunce emocionalnog strujanja, njihova prijašnja kulminirajuća snaga osjetno je smanjena. To ide nauštrb i psihološke karakterizacije pojedinih likova – dominantnog obilježja režije Götza Friedricha. Stoga ni ne čudi što prizor bala (6. slika) gotovo u potpunosti gubi svoju prijeteću atmosferu: polonezu više ne čujemo, kao kod Albrechta, u jednako staklenoj krhkosti i namjerno strogoj hladnoći, već u punom ritmičkom impetusu i zvukovnoj raskoši – što bez dvojbe jesu njene karakteristike – i zato se režijske ideje Götza Friedricha gube u magli. Onjeginova situacija ovdje je prikriivena, a njegova izopćenost iz društva i pozicija autsajdera [...] ostaju nejasne.« (df, »Enttäuschung und Faszination. Zur Wiederaufnahme von ‚Eugen Onegin‘«, *Neue Zürcher Zeitung*, 28. IX. 1976, str. 34). Preveo Jakov Skok.

¹⁰⁰ -tt-, »Oper im böhmischen Volkstum. Schweizer Erstaufführung von Dvoraks ‚Jakobiner‘ am Züricher Opernhaus«, *Der Bund* [Bern], 8. IV. 1978, str. 37; mr., »Der Jakobiner«, *Neue Zürcher Zeitung*, 24. X. 1979, str. 36.

ra *Falstaff*¹⁰¹ i *Trubadur*¹⁰² (oboje Verdi), *Ukleti Holandez* i *Pepeljuga* (Rossini)¹⁰³ 1978, *Arijadna na Naksosu* (R. Strauss) i *Car i tesar* (A. Lortzing) 1979, *Hans Heiling* (H. Marschner), *Tosca*,¹⁰⁴ *Fidelio*, *Hoffmannove priče* (J. Offenbach)¹⁰⁵ i *Ljubavni napitak* 1980. te *Romeo i Julija na selu* (F. Delius) i *Lulu* (A. Berg)¹⁰⁶ 1981. Potonju je operu dirigirao u tročinskoj verziji F. Cerhe, praižvedenoj 1979,¹⁰⁷ što je držao jednim od najvažnijih iskustava u karijeri. Susreti s dirigentom N. Harnoncourtom u ciriškoj Operi i na ljetnom seminaru u Ossiachu (Austrija)¹⁰⁸ u drugoj polovini 1970-ih i na početku 1980-ih bili su presudni za Barezino upoznavanje s interpretacijama na način tzv. povijesno osviještenih izvedbi i produbljivanje njegova interesa za djela C. Monteverdija – na Dubrovačkim ljetnim igrama dirigirao je 1971. *Borbu Tankreda* i *Klorinde* i 1993. *Arijadninu tužaljku* i potonje djelo, kojim je ravnao te godine i na

¹⁰¹ df, »Umbesetzungen in ‚Falstaff‘ und ‚La Cenerentola‘«, *Neue Zürcher Zeitung*, 16–17. IX. 1978, str. 39.

¹⁰² mr., »Il Trovatore«, *Neue Zürcher Zeitung*, 4. XI. 1978, str. 42.

¹⁰³ Josef Auchter, »Fest der Stimmen«, *Neue Zürcher Nachrichten*, 29. XII. 1978, str. 6.

¹⁰⁴ mr., »Tosca‘ mit Gastsängern«, *Neue Zürcher Zeitung*, 14. IV. 1980, str. 15; trh., »Überdurchschnittliches Nivea«, *Neue Zürcher Nachrichten*, 17. IV. 1980, str. 6. Prema prvoj kritici, orkestar je pod Barezinim ravnanjem »pružio jednu zaista lijepo izbalansiranu izvedbu. Poželjno bi, doduše, bilo da je interpretacija, osobito na forte mjestima, ipak malo ‚vitkija‘ i transparentnija, a zvukom i izričajem malo finije gradirana«; prema drugoj pak Bareza je s orkestralnim snagama znao »izvući maksimalan volumen. S njima je pritom ipak preglasno nastupio, zbog čega su se pjevači trudili prodrijeti kroz – baš i ne uvijek tako diferencirane – zvučne valove« (preveo Jakov Skok).

¹⁰⁵ Dostupna je i snimka izvedbe 14. IX. 1980: <https://www.operadis-opera-discography.org.uk/CLOFCONT.HTM#56>.

¹⁰⁶ »Posebno treba spomenuti i *Tonhalle- und Theaterorchester*. Nikša Bareza preuzeo je vodstvo nad produkcijom koju je i nadogradio. Orkestralno muziciranje koje postiže Bareza gipko je i bogato modulacijama. Neke dionice, poput ubojstva dr. Schöna, možda su dinamički preintenzivne u odnosu na ekspresionističku zvučnu kulisu, što se zacijelo ni najmanje ne kosi sa skladateljevom namjerom. No pjevači pod njegovim vodstvom u svakom trenutku imaju zajamčenu prednost, a tekst koji izgovaraju gotovo je u potpunosti razumljiv, što nije primarna odlika Bergove dispozicije partiture. Na taj se način Wedekindovoj igri riječima – za koju je skladatelj razvio i poseban ugođaj – omogućuje da uvijek dopre do publike.« (nur., »Alban Bergs ‚Lulu‘«, *Neue Zürcher Zeitung*, 2. VI. 1981, str. 37). Preveo Jakov Skok.

¹⁰⁷ Alban Berg preminuo je prije završetka trećega i posljednjeg čina svoje opere *Lulu*, koja je u nedovršenoj inačici praižvedena u Zürichu 1937. Tročinsku inačicu (rekonstrukcija trećega čina Friedricha Cerhe) praižveo je 1979. u Parizu (Opéra Garnier) dirigent Pierre Boulez. U Zürichu ju je prije Bareze dirigirao Ferdinand Leitner.

¹⁰⁸ Znamo da je Bareza polazio ljetni seminar Nikolausa Harnoncourta u Ossiachu 1977. na temelju razgovora objavljena u *VUS*-u (Vojko Mirković, »Klasici oslobođeni svoje ‚ozbiljnosti‘«, *VUS*, 26, 1325 (I. X), 1977, str. 27). Iz Barezine izjave »Tema lanjskog seminara bilo je djelo J. S. Bacha, a ovogodišnjeg neki aspekti izvođenja muzike 17. i 18. stoljeća, posebno Monteverdija i Mozarta« nije jasno je li »lanjskom seminaru« osobno nazočio ili mu je samo poznato da je isti održan. Od konkretnih djela što su se proučavala na seminaru 1977. spominje Monteverdijevu skladbu *Vespro della Beata Vergine* i Mozartovu operu *Idomeneo*, koja je, prema Barezi, »svakako njegova najdramatičnija opera i zaista je neopravdano u sjeni ostalih« (ibid.).

Splitskom ljetu, na kojem je pak premijerno dirigirao opere *Orfej* (1980; hrvatska praiizvedba¹⁰⁹), što ju je postavio i u Grazu (1984; prva izvedba u tom gradu), i *Krunidba Popeje* (1986), obje u vlastitoj realizaciji instrumentacije, i večernju *Vespro della Beata Vergine* (1990)¹¹⁰ – te Mozartovu operu *Idomeneo*, koju je premijerno dirigirao¹¹¹ u opernim kućama u Grazu (1989), Zagrebu (HNK, 2003; hrvatska praiizvedba¹¹²) i Chemnitzu (2006).

U Operi u Grazu¹¹³ premijerno je postavio i opere *Knez Igor* (1975), *Evgenij Onjegin* i *Pikova dama* (Čajkovski, 1977. i 1982), *Turandot* i *Manon Lescaut* (Puccini, 1979. i 1981 – prva operna premijera koju je realizirao kao šef Opere), *Simon Boccanegra*, *Rigoletto*, *Moć sudbine* i *Don Carlos* (Verdi, 1982, 1985, 1987. i 1989), *Angelica vincitrice di Alcina* (J. J. Fux; premijera kojom je Opera otvorena nakon obnove zgrade, u Barezinoj djelomičnoj rekonstrukciji instrumentacije), *Arabella* i *Figarov pir* 1985, *Boris Godunov* (Musorgski, 1986; Šostakovičeva instrumentacija), *Hoffmannove priče* (1987), *Mefistofele* (A. Boito, 1988) i *Katja Kabanova* (L. Janáček, 1992; jedina premijera nakon završetka mandata), dirigirao austrijsku praiizvedbu Wagnerove opere *Zabrana ljubavi* (1983, u povodu 200. obljetnice smrti skladatelja; snimljeno za austrijsku televiziju – ORF), prve izvedbe u Grazu opera *Ĵakobinac* (1980), *Kazališne zgode i nezgode* (Donizetti, 1984) i *San ljetne noći* (1986) te reprizne izvedbe *Nabucca* (Verdi, 1981–83), *La Bohème* (1985), *Don Giovanni* (Mozart, 1987–88) i drugih opera, a osobito je bilo zapaženo njegovo premijerno postavljanje Wagnerove tetralogije *Prsten Nibelunga* (1987/88–1989/90) u suradnji s redateljem Ch. Pöppelreiterom (*Raj-nino zlato*, 1987, *Walküra* i *Siegfried* 1988, *Sumrak bogova*, 1989; cijeli je ciklus pod

¹⁰⁹ Monteverdijev *Orfej* izveden je koncertno u siječnju 1957. u Hrvatskom glazbenom zavodu u Zagrebu. Dirigent je bio Antonio Janigro, a u naslovnoj ulozi nastupio je Vladimir Ruždjak, koji je djelo za tu prigodu priredio i instrumentirao. Usp.: Erika Krpan, *Vladimir Ruždjak. Tragom glazbe*, Zagreb, HDS–Cantus, 2009, str. 205.

¹¹⁰ M[iljenko]. Grgić, »Antologijska glazbena kreacija«, *Slobodna Dalmacija*, II. VIII. 1990, str. 19; Miljenko Grgić, »Sjajni kolorizam«, *Slobodna Dalmacija*, 26. XI. 1990, str. 14.

¹¹¹ Barezina je želja bila izvesti *Idomenea* i na Splitskom ljetu 1991. u povodu 200. obljetnice Mozartove smrti. Redatelj je trebao biti Petar Selem, ali je projekt ostao nerealiziran. Usp. članke u *Slobodnoj Dalmaciji* (20. VIII. 1990, str. 25; 23. II. 1991, str. 38–39; 26. V. 1991, str. 19; 9. VII. 1991, str. 22; 24. VIII. 1991, str. 12).

¹¹² Mozartova opera *Idomeneo* ranije je u Zagrebu koncertno izvedena u Koncertnoj dvorani Vatroslav Lisinski 5. XI. 1987. Sudjelovali su Zagrebački simfoničari i Zbor RTZ-a (danas Simfonijski orkestar i Zbor HRT-a), dirigirao je Dušan Miladinović, a u naslovnoj ulozi nastupio je Werner Hollweg. Izvorno je bilo najavljeno da će i tom izvedbom dirigitirati Bareza; usp.: M. St. [Maja Stanetti], »Prednost domaćima«, *Večernji list*, 8. IX. 1987, str. 11.

¹¹³ Prema popisu Barezinih nastupa koji je ljubazno poslao gospodin Ulrich Winkler iz Opere u Grazu 20. X. 2022 (usp. tražilicu: <https://archiv.buehnen-graz.com/>). Barezino djelovanje u Operi u Grazu za intendanture Carla Nemetha djelomično je pokriveno (uključivo i izvatke iz kritika) u: Michael Nemeth, *Operngeschichte abseits der Routine: Das Grazer Opernhaus unter der Intendanz Carl Nemeth 1972 bis 1990* [doktorska disertacija], Universität Wien, 2005.

Barezinim ravnanjem dvaput izveden 1990.¹¹⁴ i snimljen za ORF,¹¹⁵ poslije dostupno komercijalno, a emitirano i na HTV-u).¹¹⁶ Ondje je uz 303 nastupa u scenski postavljenim operama dirigirao i scenske izvedbe oratorija *Ivan Grozni* (Prokofjev, 1981; austrijska praižvedba) i prve u Grazu baleta *Posvećenje proljeća* (Stravinski, 1988) i *Spartak* (A. Hačaturjan, 1989).

S Gradačkim filharmonijskim orkestrom u 15 je koncertnih programa (1976, 1979, 1982–89), od kojih je 13 oblikovao kao šef-dirigent, izveo djela¹¹⁷ u stilskom rasponu od koncertantnih skladbi i simfonija J. Haydna, Mozarta i Beethovena do glazbe XX. stoljeća i suvremenih skladatelja, pri čemu je vlastiti simfonijski repertoar obogatio i djelima A. Brucknera (III. simfonija, 1984;¹¹⁸ verzija iz 1877) i G. Mahlera (VII. simfonija, 1988),¹¹⁹ a dirigirao je i – obično opsežnija – vokalno-instrumentalna djela, poput kantata *Prva Valpurgina noć* (F. Mendelssohn, 1982), *Aleksandar Nevski* (Prokofjev) i *Vox Lucis* (I. Eröd, praižvedba), oboje 1989, Beethovenove IX. simfonije (1985),

¹¹⁴ Godine 1990. u Operi u Grazu dvaput su pod Barezinim ravnanjem izvedeni *Rajino zlato* (19. i 20. V), *Walküra* (24. i 27. V), *Siegfried* (31. V. i 3. VI) i *Sumrak bogova* (9. i 12. VI). Bareza je ukupno u Grazu *Rajino zlato* (19. XII. 1987 – 20. V. 1990) i *Siegfrieda* (24. IX. 1988 – 3. VI. 1990) dirigirao po deset puta, a *Walküru* (19. III. 1988 – 27. V. 1990) i *Sumrak bogova* (22. IX. 1989 – 12. VI. 1990) po devet puta. Cijeli je ciklus, dakle, ondje statistički dirigirao devet puta, a stvarno (četiri opere izvedene redosljedom tetralogije u bliskom razdoblju) dvaput (izvedbe u svibnju i lipnju 1990). Nešto više od tri mjeseca prije premijere *Sumraka bogova* (22. IX. 1989) dirigirao je u ciklusu prva tri dijela tetralogije (25. V, 27. V. i 2. VI. 1989).

¹¹⁵ Zabilježeni su i domaći osvrti na ORF-ovu snimku: Jagoda Martinčević, »Obilje tonskih strasti«, *Vjesnik*, 7. XI. 1990, str. 9; Dražen Sirišćević, »Mit o moći«, *Danas*, 9. 455 (6. XI), 1990, str. 47.

¹¹⁶ Premda su reakcije kritike na početku Barezina postavljanja *Prstena Nibelunga* u Grazu, one za premijeru *Rajina zlata*, bile razmjerno suzdržane ili nepovoljne, njegov daljnji rad na tetralogiji bio je poglavito povoljno ocijenjen, uz komentare o napretku kvalitete orkestra, i kulminirao je u snimanju cijeloga ciklusa za ORF. Usp. izvratke iz kritika u: Michael Nemeth, *Operngeschichte abseits der Routine*, str. 220–234.

¹¹⁷ Izbor prema preslici arhivskih kartica 15 koncertnih programa koju je ljubazno poslala gospođa Susanne Flesch (Musikverein für Steiermark, Graz) 24. X. 2022.

¹¹⁸ Program s Brucknerovom Trećom simfonijom i Mozartovom Simfonijom br. 25 u g-molu (KV 183), održan 25. 26. i 27. studenog 1984, trebao je izvorno dirigirati Lovro Matačić, kojega je Bareza pozvao kao šef-dirigent, ali je bio primoran otkazati zbog zdravstvenog stanja. Usp.: Karlo Radečić, »U radu s orkestrom apsolutno su važne metafore« [treći dio šesterodijelnog razgovora], *Klasika.hr*, 23. VI. 2021 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2912>).

¹¹⁹ Ranije je, 1983, u razgovoru (Vojko Mirković, »Palicom po rokokou, romantici (i Mahleru?)«, *Vjesnik*, 12. VI. 1983, str. 5) Bareza ovako odgovorio na pitanje misli li dirigirati Mahlera: »Zasad ne. Lovro Matačić s pravom kaže da neka djela valja ostaviti za starije godine. Do Mahlera vodi put preko Beethovena, Brahmsa, dijelom i Brucknera. Sada dotjerujem Beethovena, poslije ću [sic] doći ostalo. Mahlerove simfonije su nedvojbeno krajnje izazovne, ali osjećam da je u njega samo korak između genialnosti i banalnosti. Pitanje je kako izbjeći da se ne promaše njegove suptilnosti. Mnogi se dirigenti s njim muče i ne uspijevaju. Von Karajan je dirigirao Mahlera tek kada je imao 70 godina.« (Karajan, rođen 1908, prvu je snimku nekog Mahlerova djela, Pete simfonije, ostvario 1973/74. uz Berlinsku filharmoniju.)

Stravinskijeve *Simfonije psalama* (1986) i Haydnova oratorija *Stvaranje svijeta* (1987). Uz to je u Wagnerovoj godini, 1983, zajedno s ciklusom *Wesendonck-Lieder* koncertno izveo dijelove njegove opere *Parsifal* (Predigra, II. čin, Čar Velikog petka iz III. čina).

Za angažmana u Zürichu odnosno Grazu prvi put samostalno gostuje u Italiji – u Teatru Verdi u Trstu (*Mazepa*, Čajkovski, 1979),¹²⁰ kojemu se poslije često vraća (*Lady Macbeth Mcenskog okruga*, Šostakovič, 1987; *Mali trg*, E. Wolf-Ferrari, 1992,¹²¹ CD album *Il Campiello*, Ricordi i Fonit Cetra, 1993; zajedno *Ljudski glas*, F. Poulenc, i *Cavalleria rusticana*, 1993;¹²² *Evgenij Onjegin*, 1996;¹²³ opereta *Vesela udovica*, F. Lehár, 1997;¹²⁴ *Tannhäuser*, Wagner, 2010;¹²⁵ *Madama Butterfly*¹²⁶ i *Turandot*,¹²⁷ 2019; koncerti, poput onoga iz 2018, kada je dirigirao Violinski koncert Čajkovskoga uz solista K. Trousova, snimljeno na CD (Orchid classics, 2023), i izvornu inačicu »koreografske simfonije« *Dafnis i Hloja* M. Ravela – i ostvaruje jedine svoje nastupe u SAD-u (Opera u San Franciscu; Mascagnijeva *Cavalleria rusticana* i *Pagliacci* R. Leoncavalla, 1980, i *Rigoletto*, 1981)¹²⁸ te debitira u Njemačkoj operi u Berlinu (*Otello*,

¹²⁰ Douilio Courir, »Ciaikowski e il suo eroe romantico«, *Corriere della Sera* [Milano], 5. IV. 1979, str. 19; Gianni Gori, »Mazepa: commiato di desolata elegia«, *Il Piccolo* [Trst], 5. IV. 1979, str. 9; Rubens Tedeschi, »Un colorito Mazepa all'italiana«, *L'Unità* [Rim], 5. IV. 1979, str. 8.

¹²¹ Giampaolo de Ferra, »Il Campiello s'accende«, *Il Piccolo*, 16. II. 1992, str. 29.

¹²² Giampaolo de Ferra, »Dal telefono alla piazza«, *Il Piccolo*, 4. II. 1993, str. 29.

¹²³ Inoslav Bešker, »Barezin uspjeh u Trstu«, *Vjesnik*, 30. IV–I. V. 1996, str. 20; Francesco M. Colombo, »Ciaikovskij, gelo dell'anima«, *Corriere della Sera*, 29. IV. 1996, str. 27; Giampaolo de Ferra, »Malincolico, rassicurante Onegin«, *Il Piccolo*, 28. IV. 1996, str. 31.

¹²⁴ Sergio Cimarosti, »La Vedova hollywoodiana abbaglia il ‚Verdi‘«, *Il Piccolo*, 30. VI. 1997, str. 14; Višnja Požgaj, »Vesela i razigrana predstava«, *Vjesnik*, 2. VII. 1997, str. 21.

¹²⁵ Claudio Gherbitz, »Tannhäuser, coinvolge la musica più che la storia«, *Il Piccolo*, 9. IV. 2010, str. 28.

¹²⁶ Jonathan Sutherland, »Teatro Verdi Trieste 2018 – 19 Season Review: Madama Butterfly«, *Operawire*, 16. VI. 2019 (<https://operawire.com/teatro-verdi-trieste-2018-19-season-review-madama-butterfly/>).

¹²⁷ Stefano Bisacchi, »Trieste, Teatro Verdi – Turandot«, *Connessi all'Opera*, 30. XI. 2019 (<https://www.connessiallopera.it/recensioni/2019/trieste-teatro-verdi-turandot/>); Paolo Bullo, »Trieste – Teatro Verdi: Turandot«, *OperaClick*, 2019 (<https://operaclick.com/recensioni/teatrale/trieste-teatro-verdi-turandot/>); Karlo Radečić, »Barezin omaž Pucciniju«, *Klasika.hr*, 9. I. 2020 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2727>).

¹²⁸ Sve se kritike za *Cavalleriju* i *Pagliacce* povoljno izražavaju o Barezinu dirigiranju: Robert Masullo, »Pag' Seems Familiar But Not The ‚Cav‘«, *The Sacramento Bee*, 23. XI. 1980, str. E4; Janice Ross, »Opera's ‚Cavandpag‘ dramatically updated«, *Oakland Tribune*, 14. XI. 1980, str. C3; Michael Walsh, »Operatic certainties redefined«, *San Francisco Examiner*, 13. XI. 1980, str. E6; vidi i: Arthur Bloomfield, »Dropping In On The Adler Years At The San Francisco Opera With Historian Arthur Bloomfield – The 1980 Season...«, *Opera Warhorses*, 9. VI. 2011 (<https://operawarhorses.com/2011/06/09/dropping-in-on-the-adler-years-at-the-san-francisco-opera-with-historian-arthur-bloomfield-the-1980-season/>). S druge strane, one za *Rigoletta*, osim jedne koja je djelomično povoljna (Masullo), sve su pretežno nepovoljne: Martin Bernheimer, »S. F. Revives Ponnelle's ‚Rigoletto‘«, *The Los Angeles Times*,

veljača 1987, u povodu 100. obljetnice praizvedbe), u kojoj nastavlja dirigitirati opere Verdija (*Aida*, 1988–89; *Don Carlos*, 1988; *Trubadur*, 1990–91; *Moć sudbine*, 1995), Puccinija (*Manon Lescaut*, 1988; *Tosca*, 1989–90) i Wagnera (*Ukleti Holandez*, 1989).¹²⁹

Nastavlja i suradnju s Bavarskom državnom operom (*Trubadur*, 1979;¹³⁰ *Don Carlos*, 1979, 1985; *Prodana nevjesta*, 1982–84; *La Bohème*, 1982, 1985, 1987; *Madama Butterfly*, 1983–84, 1986; *Don Pasquale*, Donizetti, 1984; *Tosca* i *Krabuljni ples*, 1986; *Cavalleria rusticana* i *Pagliacci*, 1991; *Lucia di Lammermoor*, Donizetti, 1998)¹³¹ i Hamburgskom državnom operom (*Krabuljni ples*, 1983, 1986; *Turandot*,¹³² 1983–84, 1986; *Luisa Miller*, Verdi, i *Tosca*, 1984; *Madama Butterfly*, 1985; *Otello*, *Manon Lescaut* i *Trubadur*, 1986–87; *La Bohème* i *Don Carlos*, 1986; *Carmen*, 1987).¹³³

Za angažmana u Grazu nastavlja nastupati i u Bečkoj državnoj operi,¹³⁴ gdje dirigira *Ljubavni napitak* (1982–86), *Traviatu* (1984–88), *Rigoletta* i *La Bohème* (oboje 1984), *Aidu* (1985), *Seviljskog brijača* (Rossini, 1985–86), *Toscu* (1986, 1988), *Cavalleriju*

4. VII. 1981, prilog *Metro*, str. 10; Robert A. Masullo, »Rose-Hued ‚Rigoletto‘ Still Lacks Color«, *The Sacramento Bee*, 6. VII. 1981, str. B4; Richard Pontzius, »Rigoletto revived, but just barely«, *San Francisco Examiner*, 2. VII. 1981, str. B5; Allan Ulrich, »‚Rigoletto‘ somewhat improved«, *San Francisco Examiner*, 9. VII. 1981, str. B7. Vidi i: D. L. [Dragan Lisac], »Vatreni debi u San Francisku« [razgovor], *Vjesnik*, 25. XII. 1980, str. 7; Dragan Lisac, »Komplimenti čovjeku u fraku« [razgovor], *Slobodna Dalmacija*, 3. I. 1981, str. 5. Dostupne su i snimke svih triju naslova koje je Bareza dirigitirao u San Franciscu: <https://www.operadis-opera-discography.org.uk/CLMCCAVA.HTM#90>, <https://www.operadis-opera-discography.org.uk/CLLEPAGL.HTM#93>, <https://www.operadis-opera-discography.org.uk/CLVERIGO.HTM#129>.

¹²⁹ Prema popisu (2006) Barezinih nastupa koji je ljubazno poslala gospođa Kirsten Hehmeyer iz Njemačke opere u Berlinu (Deutsche Oper, Berlin) 21. III. 2024. Gospođa Hehmeyer potvrđuje i Barezino ravnjanje izvedbama cjelovitog Puccinijeva *Triptiha* u lipnju 2007 (vidi dalje).

¹³⁰ Dragan Lisac, »Dirigent je možda važniji od pjevača«, *Slobodna Dalmacija*, 10. III. 1979, str. 8.

¹³¹ Prema popisu Barezinih nastupa koji je ljubazno poslala gospođa Bianca Döring iz Bavarske državne opere u Münchenu 25. III. 2024. Preostaju još nastupi u *Tosci* 2007 (vidi dalje).

¹³² Dostupna je i snimka izvedbe 15. X. 1983. s Évom Marton u naslovnoj ulozi: <https://www.operadis-opera-discography.org.uk/CLPUTURA.HTM#70>.

¹³³ Prema popisu predstava s preslike arhivske kartice koju je ljubazno poslao gospodin Michael Bellgardt iz Hamburgske državne opere 15. V. 2024 (nastupe 2001–2005. vidi poslije). Moguće je da taj popis, koji bilježi Barezine nastupe 1983–1987. i 2001–2005, nije potpun; u jednom intervjuu (Dragan Lisac, »Niksa Bareza. Ritorna a Trieste per dirigere la ‚lady‘ di Sciostakovic«, *Il Piccolo*, 31. III. 1987, str. 8) prenosi se Barezina izjava kako je »u ovoj sezoni« u Hamburgu dirigitirao *Manon Lescaut* (po čemu zaključujemo da se naslov *Manon* s arhivske kartice, koja i inače donosi skraćene naslove opera, ne odnosi na Massenotovu operu *Manon*), *La Bohème*, *Cavalleriju rusticanu* i *Pagliacce*, *Turandot* (s Évom Marton) i *Carmen* (s Agnes Baltsa i Joséom Carrerasom), dok u arhivskoj kartici, koja navodi i neke naslove koje Bareza ovdje ne spominje, nisu zabilježene izvedbe *Cavallerije rusticane* i *Pagliacca* iz toga razdoblja.

¹³⁴ Na stranici www.operapassion.com mogu se nabaviti snimke njegovih izvedbi opera *Ljubavni napitak* (1985), *Pagliacci* (1987) i *Trubadur* (1988).

rusticanu i *Paglicacce* (1986–87), *Trubadura* (1986–88) i *Prodanu nevjestu* (1988, 1991). Ondje je 1973–91. ukupno nastupio 71 put u 13 opera (12 predstava).¹³⁵

S ansablom splitskoga Narodnog kazališta (HNK od 1971) na Splitskim ljetnim priredbama (Splitsko ljeto od 1968),¹³⁶ na kojima je debitirao 1960. ravnajući izvedbom baleta *Les Sylphides* (glazba F. Chopina, instrumentirao Bombardelli) i *Giselle* (Adam),¹³⁷ premijerno je, uz Monteverdijeve,¹³⁸ dirigirao i opere *Simon Boccanegra* (1978),¹³⁹ *Neron* (Boito, 1989; hrvatska praižvedba),¹⁴⁰ *Mila Gojsalića*¹⁴¹ i *Stanac*¹⁴² (Gotovac, 1995. i 1996), *Seviljski brijač* (1998), *Ĵudita* (F. Parać, 2000; praižvedba),¹⁴³ *Attila* (Verdi, 2001; hrvatska praižvedba, u povodu 100. obljetnice smrti skladatelja),¹⁴⁴

¹³⁵ Podaci o Barezinim nastupima u Bečkoj državnoj operi: <https://archiv.wiener-staatsoper.at/search/person/24/>; Harald Hoyer, *Chronik der Wiener Staatsoper 1945 bis 1995*, Wien–München, Verlag Anton Schroll & Co, 1995. Dirigiranje jednočinki *Cavalleria rusticana* i *Paglicacci* u istoj večeri računa se kao jedan nastup.

¹³⁶ O djelovanju na Splitskom ljetu vidi: *Splitsko ljeto 1954.–2004.*, Split, Hrvatsko narodno kazalište u Splitu i Splitsko ljeto, 2004.

¹³⁷ Ž. R. [Željko Rapanić], »Dva romantična baleta«, *Slobodna Dalmacija*, 11. VIII. 1960, str. 5.

¹³⁸ Na Splitskom je ljetu Bareza *Orfeja* dirigirao premijerno 1980. i potom 1981. godine. Isto tako, ondje je *Krumidbu Popeje* dirigirao premijerno 1986. i potom 1987. godine. O *Orfeju*: V[o]jko. Mirković, »Pobjedonosni ‚Orfej‘«, *Većernji list*, 4. VIII. 1980, str. 9; M[jirjana]. Škunca, »Na izvoru operne umjetnosti«, *Slobodna Dalmacija*, 5. VIII. 1980, str. 3. O *Krumidbi Popeje*: Đurđica Ivanišević, »Monteverdi na Peristilu« [uoči premijere], *Vjesnik*, 15. VII. 1986, str. 11; Jagoda Martinčević, »Laboratorij starog zvuka«, *Vjesnik*, 18. VII. 1986, str. 15; Vojko Mirković, »U zagrljaju kontrasta«, *Slobodna Dalmacija*, 19. VII. 1986, str. 16–17; Ines Sabalić, »Bareza na Peristilu. Uz izvedbu Monteverdijeve *Krumidbe Popeje*«, *Danas*, 5. VIII. 1986 (br. 233), str. 40–41; Mirjana Škunca, »Traganjem k izvorima muzičke drame«, *Slobodna Dalmacija*, 19. VII. 1986, str. 15.

¹³⁹ Dragan Lisac, »Pun pogodak«, *Oko*, 6, 168 (24. VIII–7. IX), 1978, str. 18; Ž. R. [Željko Rapanić], »Izvedba koja će se pamtitik«, *Slobodna Dalmacija*, 17. VIII. 1978, str. 7. Predstava je pod Barezinim ravnanjem na Splitskom ljetu igrana i 1979. i 1980 (Mirjana Škunca, »Dovjtljiva adaptacija«, *Slobodna Dalmacija*, 14. VIII. 1980, str. 4).

¹⁴⁰ Jagoda Martinčević, »Svečanost na Peristilu«, *Vjesnik*, 20. VII. 1989, str. 7; Vojko Mirković, »Punokrvna teatralizacija«, *Slobodna Dalmacija*, 18. VII. 1989, str. 14–15; Maja Stanetti, »S razlogom na Peristilu«, *Većernji list*, 18. VII. 1989, str. 15. *Nerona* je na Splitskom ljetu Bareza dirigirao i 1990.

¹⁴¹ Miljenko Grgić, »U duhu vremena«, *Slobodna Dalmacija*, 7. VIII. 1995, str. 33.

¹⁴² Miljenko Grgić, »Razigrana jednočinka«, *Slobodna Dalmacija*, 30. VII. 1996, prilog *Forum*, str. 1.

¹⁴³ Miljenko Grgić, »Aklamacije biblijskoj heroini«, *Slobodna Dalmacija*, 16. VII. 2000, str. 9; Jagoda Martinčević, »Sretno, Ĵudita!«, *Vijenac*, 8, 167/169 (27. VII), 2000, str. 50.

¹⁴⁴ Marija Barbieri, »Attila 21. stoljeća«, *Vijenac*, 9, 193/195 (26. VII), 2001, str. 43; Nila Kuzmanić Svete, »Opera je spektakl!«, *Zarez*, 3, 62 (30. VIII), 2001, str. 33; Branimir Pofuk, »Uspješna hrvatska praižvedba Verdijeve opere ‚Attila‘ u Splitu«, *Ĵutarnji list*, 16. VII. 2001, str. 39; Maja Stanetti, »Attila osvojio Split«, *Većernji list*, 16. VII. 2001, str. 17; Tonći Štin, »Attila između namjere i ostvarenja«, *Vjesnik*, 17. VII. 2001, str. 13; Tonći Štin, »Konačno *Attila* na Peristilu!«, *Vijenac*, 9, 193/195 (26. VII), 2001, str. 43; Siniša Vuković, »Spektakl u bermudama«, *Slobodna Dalmacija*, 16. VII. 2001, str. 45. *Attilu* je na Splitskom ljetu Bareza dirigirao i 2002.

Otello (2010),¹⁴⁵ *Gioconda* (A. Ponchielli, 2011),¹⁴⁶ *Nabucco* (2012),¹⁴⁷ kojega je ondje dirigirao i 1977, i *Aida* (2014),¹⁴⁸ koju je ondje dirigirao i 1967, 1970, 1972, 1974–79. i 2000,¹⁴⁹ Bombardellijev *Manifest* (1977, praizvedba),¹⁵⁰ Orffovu kantatu *Carmina Burana* (1982; Nagrada »Vladimir Nazor«),¹⁵¹ oratorije Š. Marovića *Šimun Cirenac* (1991, praizvedba; izvedeno uz djela J. Bajamontija) i *Staro groblje na Sustipanu* (1993, praizvedba; izvedeno uz Prolog i Epilog Boitove opere *Mefistofele*) te Stravinskijevu operu-oratorij *Oedipus rex* i *Simfoniju psalama* (2002),¹⁵² a reprizno *Rigoletta* (1963), *Traviatu* (1967) i Rossinijevu operu *Mojsije* (1993–94).¹⁵³ Predstave *Simon Boccanegra*, *Orfej*, *Krunidba Popeje* i *Neron* pripadaju antologijskim ostvarenjima Splitskoga ljeta uopće.

Tijekom redovitih sezona u splitskom je kazalištu dirigirao i premijere opera *Madame Butterfly* (1967; dirigirao i na Splitskim ljetnim priredbama 1968), *Boris*

¹⁴⁵ Marija Barbieri, »Sjajan splitski povratak Nikše Bareze«, *Kulisa.eu*, 17. VII. 2010 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=1145>); Jana Haluza, »Otello za sva vremena«, *Vijenc*, 18, 430/431 (9. IX), 2010, str. 31.

¹⁴⁶ Marija Barbieri, »Pod oblakom pepela«, *Klasika.hr*, 16. VII. 2011 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=1341>); Jana Haluza, »Umijeće koprodukcija«, *Vijenc*, 19, 456/457 (8. IX), 2011, str. 33; Tonči Šitin, »Opera kojoj je Bareza ucijepio život«, *Slobodna Dalmacija*, 16. VII. 2011, str. 36.

¹⁴⁷ Marija Barbieri, »Vrlo promišljeno ali bez energije«, *Klasika.hr*, 17. VII. 2012 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=1600>); Jana Haluza, »Povratak Nabucca na Peristil«, *Vijenc*, 20, 482/483 (6. IX), 2012, str. 32; Tonči Šitin: »Nabucco' se vratio na Peristil, ali čudo se nije desilo«, *Slobodna Dalmacija*, 16. VII. 2012, str. 40–41. *Nabucca* je Bareza na Splitskom ljetu dirigirao i 2013.

¹⁴⁸ Jana Haluza, »Samo tri izvedbe izvrsne Aide«, *Vijenc*, 22, 534/535 (3. IX), 2014, str. 32; M[arijo]. Krnić, »Aida' dostojna obljetnice«, *Slobodna Dalmacija*, 16. VII. 2014, str. 32–33; Trpimir Matasović, »Nepokretne slike«, *Zarez*, 16, 389/390 (28. VIII), 2014, str. 43; Branimir Pofuk, »Sirišćević i Bareza Peristilu podarili Aidu za pamćenje«, *Večernji list*, 16. VII. 2014, str. 26–27.

¹⁴⁹ Ž. R. [Željko Rapanić], »Homogena izvedba«, *Slobodna Dalmacija*, 17. VII. 1967, str. 7; Ž[eljko]. Rapanić, »Izvršna interpretacija Lj. Molnar - Talajić«, *Slobodna Dalmacija*, 28. VIII. 1970, str. 4; Ž. R. [Željko Rapanić], »Prigušena atmosfera«, *Slobodna Dalmacija*, 4. VII. 1977, str. 4; J. F. [Jakša Fiamengo], »Aida' u novom svijetlu [sic]« [razgovor], *Slobodna Dalmacija*, 14. VII. 1979, str. 16; V. M. [Vojko Mirković], »Remont za ,Aidu'«, *Slobodna Dalmacija*, 20. VII. 1979, str. 6; Miljenko Grgić, »Dostojno velikana«, *Slobodna Dalmacija*, 3. VIII. 2000, str. 11; Tonči Šitin, »Bareza na tragu autentične ,Aide'«, *Vjesnik*, 4–5. VIII. 2000, str. 13.

¹⁵⁰ Ž. R. [Željko Rapanić], »Sugestivno govorenje Bombardellijeve muzike«, *Slobodna Dalmacija*, 7. VII. 1977, str. 7.

¹⁵¹ Mirjana Škunca, »Zarazno radosna predstava«, *Slobodna Dalmacija*, 20. VII. 1982, str. 7. Kantata *Carmina Burana* izvedena je na Splitskom ljetu pod Barezinim ravnanjem i 1983. i 1984; vidi i: Josip Šmit, »Senzacija se zove ,Carmina burana'«, *Nedjeljna Dalmacija*, 7. VIII. 1983, str. 4.

¹⁵² Trpimir Matasović, »Poniranje u kolektivnu podsvijest«, *Zarez*, 4, 85/86 (18. VII), 2002, str. 39.

¹⁵³ Miljenko Grgić, »Furiozni Bareza«, *Slobodna Dalmacija*, 28. VII. 1993, str. 15.

Godunov (1968; prerada i instrumentacija: Rimski-Korsakov),¹⁵⁴ *Carmen* (1979;¹⁵⁵ ravnao i obnovom te opere 2000¹⁵⁶), *Krabuljni ples* (1983),¹⁵⁷ *Turčin u Italiji* (Rossini, 1998; hrvatska praizvedba), *Orfej u podzemlju* (Offenbach, 1999), *Rigoletto* (2000),¹⁵⁸ *Ero s onoga svijeta* (2001)¹⁵⁹ i *Mefistofele* (2014),¹⁶⁰ koncertnu izvedbu Rossinijeve opere *Vilim Tell* (1991)¹⁶¹ te, kao i na Splitskom ljetu, brojne koncerte (Verdijev *Requiem* u Splitu je dirigirao 1984.¹⁶² i 2001).

Na Dubrovačkim ljetnim igrama (Dubrovački ljetni festival 1991–2000) nastupao je, s prekidima, 1970–2004,¹⁶³ više puta na koncertima Simfonijskoga orkestra RTZ-a/HRT-a (1970, 1991, 1993–96, 1998, 2004; *San ljetne noći*, Mendelssohn, 1994), a dirigirao je ondje i scenski postavljena operna djela XVIII. st. manjeg formata, što ih je sâm programski predložio (*Služavka gospodarica*, G. B. Pergolesi, 1971;¹⁶⁴ *Dafne*,

¹⁵⁴ Ž[eljko]. Rapanić, »Višestruka atraktivnost«, *Slobodna Dalmacija*, 14. V. 1968, str. 5; Nenad Turkalj, »Događaj u Splitu«, *Telegram*, 9, 420 (17. V), 1968, str. 7.

¹⁵⁵ Marija Barbieri-Jelača, »U Splitu se dobro radi«, *Vjesnik*, 3. V. 1979, str. 6.

¹⁵⁶ Miljenko Grgić, »Parlanda kao crne jame«, *Slobodna Dalmacija*, 10. III. 2000, str. 21.

¹⁵⁷ Mirjana Škunca, »Doseg najviših razmjera«, *Slobodna Dalmacija*, 24. V. 1983, str. 3.

¹⁵⁸ Miljenko Grgić, »Nezaboravna večer Orkestra«, *Slobodna Dalmacija*, 19. XI. 2000, str. 10; Nila Kuzmanić Svete, »Ljepota fašističkog Rigoletta«, *Zarez*, 2, 44 (7. XII), 2000, str. 37; Branimir Pofuk, »Uspjeh odvažnog maestra i šefa splitske opere Nikše Bareze«, *Ĵutarnji list*, 19. XI. 2000, str. 18; Maja Stanetti, »Novo staro čitanje *Rigoletta*«, *Večernji list*, 20. XI. 2000, str. 42; Tonči Šitin, »Ovaj ili možda onaj Rigoletto«, *Vijenac*, 8, 176 (30. XI), 2000, str. 31; Tonči Šitin, »Rigoletto' bez žara«, *Vjesnik*, 20. XI. 2000, str. 13.

¹⁵⁹ Tonči Šitin, »Eliksir mladosti«, *Slobodna Dalmacija*, 2. XII. 2001, str. 45; Tonči Šitin, »Zagrijana srca«, *Vijenac*, 9, 203 (13. XII), 2001, str. 30.

¹⁶⁰ Marijo Krnić, »Pjevanje kojim bi se ponosila svjetska opera«, *Slobodna Dalmacija*, 17. III. 2014, str. 32–33; (bp) [Branimir Pofuk], »Antologijski pothvat Znanieckog i Bareze«, *Večernji list*, 17. III. 2014, str. 26; Dario Poljak, »Vražja posla«, *Zarez*, 16, 380 (27. III), 2014, str. 36; Davor Schopf, »Nebeski zbor«, *Vijenac*, 22, 524 (3. IV), 2014, str. 27; Tonči Šitin, »Mefistofele – romantični model za oči, uši i srce«, *Dalmacija news*, 18. III. 2014 (<https://www.dalmacijanews.hr/clanak/mefistofele-romanticni-model-za-oci-usi-i-srce/>).

¹⁶¹ Djelo je izvedeno pod naslovom talijanske inačice opere *Guglielmo Tell*.

¹⁶² Mirjana Škunca, »Glazbena riznica emocija«, *Slobodna Dalmacija*, 13. I. 1984, str. 6.

¹⁶³ *Dubrovački ljetni festival 1950/1999*, Dubrovnik, Dubrovački ljetni festival, 1999, str. 278–280, 282, 284, 286, 289, 323, 325–331.

¹⁶⁴ *Služavka gospodarica* premijerno je izvedena 1971. zajedno s Monteverdijevom *Borbom Tan-kreda i Klorinde*. Od 1972. godine svakom se novopostavljenom djelu u istoj večeri pridružuje opera izvedena ranije godine; tako su 1972. igrane *Dafne* i *Služavka gospodarica*, 1973. *Prima la musica, poi le parole* i *Dafne* te 1974. *Kapelnik* i *Prima la musica, poi le parole*. Bareza potom na Dubrovačkim ljetnim igrama nije nastupio sve do 1991.

A. Caldara, 1972;¹⁶⁵ *Prima la musica, poi le parole*, A. Salieri, 1973;¹⁶⁶ *Kapelnik*, D. Ci-marosa, 1974¹⁶⁷), sve u atriju Kneževa dvora u suradnji s Gradskim orkestrom Dubrovnik, te dubrovačku premijeru splitskoga *Stanca* (1996).¹⁶⁸ Izvedbe Caldarina, poslije u nas neizvođena, i Salierijeva djela bile su tada repertoarna rijetkost i u svjetskim razmjerima, pri čemu je izvedba opere *Prima la musica, poi le parole*, prva uopće nakon XVIII. st., što je potaknula niz izvedbi toga djela u Europi, pridonijela Salierijevoj skladateljskoj rehabilitaciji.¹⁶⁹

Nakon što se dvjema izvedbama *Nikole Šubića Zrinskog* u prosincu 1990.¹⁷⁰ nakon punih 12 sezona¹⁷¹ vratio za dirigentski pult Opere zagrebačkoga HNK-a (posljednje je u lipnju 1978. ravnao izvedbom *Ukletoga Holandeza*; iznimno je dirigirao *Eru s onoga svijeta* i *Nabucca* na gostovanju zagrebačke Opere u Kazalištu Kirov u Lenjingradu 1988¹⁷²), pri čemu se njegova odsutnost tumačila i kao posljedica straha domaćih glazbenika od konkurencije,¹⁷³ ondje je do posljednjega ravnateljskog man-

¹⁶⁵ Nenad Turkalj, »Trijumf u dvoru«, *Večernji list*, 8. VIII. 1972, str. 11.

¹⁶⁶ Mano Alković, »Hoće li električne gitare ‚pojesti‘ operu?«, *Slobodna Dalmacija*, 3. VIII. 1973, str. 6; Siniša Hrestak, »Svečanost za oko i uho«, *Večernji list*, 10. VIII. 1973, str. 5; K[rešimir]. Kovačević, »Viva la musica!«, *Borba*, 12. VIII. 1973, str. 7; Jagoda Martinčević, »Izvanredna praiizvedba zaboravljene opere«, *Vjesnik*, 8. VIII. 1973, str. 7.

¹⁶⁷ V[ladimir]. Berdović, »Vrhunski domet«, *Slobodna Dalmacija*, 9. VIII. 1974, str. 4; Jagoda Martinčević, »Pljesak za monooperu«, *Vjesnik*, 8. VIII. 1974, str. 11.

¹⁶⁸ Miljenko Jelača, »Stanac na svome mjestu«, *Slobodna Dalmacija*, 3. VIII. 1996, str. 15.

¹⁶⁹ Usp.: Josef Heinzemann, »Prima la musica, poi le parole«, u: *Pipers Enzyklopädie des Musiktheaters*, 5, München–Zürich, Piper, 1994, str. 535.

¹⁷⁰ M[aja]. Stanetti, »Bareza liječi oronulost«, *Večernji list*, 6. XII. 1990, str. 9.

¹⁷¹ Potvrđeno uvidom u programske cedulje svih predmetnih sezona.

¹⁷² Maja Stanetti, »Petnaest minuta ovacija«, *Vjesnik*, 8. XI. 1988, str. 8.

¹⁷³ Jagoda Martinčević, »Nikša Bareza – ‚opasan‘ jer vrijedi«, *Vjesnik*, 15. VIII. 1990, str. 5. Autoricica u vrlo angažiranom članku piše među ostalim i ovo: »Jer, tko je više od Nikše Bareze proboravio uz skute legendarnoga Milana Sachsa, učeci i upijajući iskustvo zlatnih dana zagrebačke Opere? Tko je, osim Bareze, od Sachsova vremena naovamo, kao direktor Opere imao više autoriteta i pravih repertoarnih, pedagoških i kadrovskih poteza u Hrvatskom narodnom kazalištu? Odgovore na to znaju zacijelo samo oni koju su Barezu sustavno i, dakako, pritajeno onemogućavali punih 12 godina da dođe za pult zagrebačke Opere, i to iz jednog jedinog razloga: da ih se, nedaj [sic] Bože, ne bi uspoređivalo pa vidjelo tko zapravo i koliko vrijedi, odnosno na koliko nam je bijednih slovca spala operna knjižica.«

data premijerno, uz *Idomenea*,¹⁷⁴ dirigirao i *Porina* (1993,¹⁷⁵ obnova 1998¹⁷⁶), *Carmen*

¹⁷⁴ Igor Brešan, »Za dugovječnost opere«, *Slobodna Dalmacija*, 4. IV. 2003, str. 58; Brendan Carroll, »Daddy's boy«, *Opera Now* [London], 2003, 7/8, str. 69, 90; Jana Haluza, »Radikalno osuvremenjivanje«, *Vijenac*, 11, 238 (17. IV), 2003, str. 40; Jagoda Martinčević, »Idomeneo postmoderne«, *Hrvatsko slovo*, 9, 416 (11. IV), 2003, str. 18; Trpimir Matasović, »Redatelji – dirigent I:0«, *Zarez*, 5, 102 (10. IV), 2003, str. 29; Bosiljka Perić-Kempf, »Uprizorenje neprimjereno agresivne note«, *Novi list*, 10. IV. 2003, str. 42; Branimir Pofuk, »Zastarjelo modernističko psihologiziranje opere«, *jutarnji list*, 4. IV. 2003, str. 70; Davor Schopf, »Privlačni 'Idomeneo' s obiljem zabave«, *Vjesnik*, 4. IV. 2003, str. 17; Maja Stanetti, »Čari nedovoljno spremna glazbeničkog posla«, *Večernji list*, 4. IV. 2003, str. 14. Sudeći po kritikama, Barezin se *Idomeneo* ne može ubrojiti u njegove osobite zagrebačke uspjehe. Većina kritičara spominje manjak doprinos orkestra i/ili nedovoljnu pripremljenost ansambla (Carroll, Haluza, Martinčević, Matasović, Perić-Kempf, Stanetti), pri čemu se izrijeком spominje Barezina nedovoljna prisutnost tijekom pokusa i uloga tadašnjega njegova asistenta Saše Britvića u pripremi predstave u Barezinu odsustvu (Matasović, Pofuk). Prema kritici Trpimira Matasovića, najdetaljnijoj i najnepovoljnijoj što se Barezina doprinosa predstavi tiče, »posvemašnji *slamperaj* izravna je posljedica činjenice da se veliki maestro udostojio s čitavim ansamblom održati tek četiri orkestralno-režijska pokusa, istodobno se s radom na *Idomeneu* baveći dvama drugim projektima u Zagrebu i Chemnitzu«. Isti autor drži i kako »ne treba prijeći preko glazbeno posve rogobatne odluke da se uloga *Idomenea* [*lapsus calami*, misli se na *Idamantea*; op. a.], izvorno skladana za (mezzo)sopran, spusti za oktavu i povjeri tenoru«, previđajući činjenicu kako je Mozart ulogu *Idamantea*, izvorno skladanu za (mezzo)sopranskoga kastrata (praizvedba 1781), u reviziji iz 1786. povjerio tenoru (vidi poslije).

¹⁷⁵ »Akcija Nikše Bareze i Petra Selema nakanom otkrivanja potvrđivanja stvaralačkih vrijednosnica Lisinskijeve junakačke opere zapravo je samo razotkrila nemoć interpretacijskih zahvata.« (Iva Lovrec, »Prazna pompoznost«, *Slobodna Dalmacija*, 16. III. 1993, str. 17); »Više je sreće bilo s glazbenom izvedbom kojoj je na čelu stajao precizan i nadahnut Nikša Bareza. Doduše, daleko je više uspjeha imao s ansamblima, dakle s orkestrom i zborom, nego s pjevačima, no to je već pitanje dugogodišnje krize hrvatske opere kojoj ni najbolji dirigent ne može pomoći. / Barezi ponajprije valja zahvaliti za otkrivenu čistoću Lisinskijeve sloga, razgrnutu, prašinom i samosvojnim intervencijama nabreklu partituru, koja se danas pokazuje u svojoj ljepoti romantičnih zasada mladoga autora i doba u kojemu je 'Porin' nastajao. [...] Poslovičnom pedanterijom i zanosom uronio je Nikša Bareza u porinske davnine crtajući takt po takt Lisinskijeve rukopisa nadahnutim ostvarenjem. Orkestar je zvučao prvorazredno i dobio nezasluženo mlak pljesak nakon velike predigre [...]« (Jagoda Martinčević, »Porinove unproforske kapice«, *Vjesnik*, 15. III. 1993, str. 15); »Dirigent Nikša Bareza preporodio je orkestar Zagrebačke opere i on je zazvučao poput kakve prvorazredne filharmonije. [...] Veliko znanje Nikše Bareze i njegovo detaljno poznavanje partiture 'Porina' razlog su što su se neki ulomci, poput zbora Hrvatica, romance *Porina* i arije *Sveslava*, potvrdili kao najljepši ulomci cjelokupne operne literature.« (Davor Schopf, »Porin' Vatroslava Lisinskog«, *Kolo*, 3, 9/10, 1993, str. 878–879); »Studiozni, do detalja pripremani pristup dirigenta Nikše Bareze na živoj izvedbi uspijeva stvoriti veliki dramski luk. To iskupljuje nejednake domete solista na podlozi orkestra, koji svira iznimno disciplinirano (što je pravi uspjeh) i dobro i uz to pridruženim dobrim zborom [...]« (Maja Stanetti, »Srčani Porin i Zorka amazonka«, *Večernji list*, 16. III. 1993, str. 15).

¹⁷⁶ Marija Barbieri, »Nužnost kraćenja«, *Slobodna Dalmacija*, 3. X. 1998, str. 22; Marija Barbieri, »Porin – nesavršen biser hrvatske glazbe«, *Vijenac*, 6, 123 (8. X), 1998, str. 27; Bosiljka Perić-Kempf, »Razočaravajuće nedorečeno«, *Novi list*, 4. X. 1998, str. 35; Davor Schopf, »Blijed početak nove sezone«, *Vjesnik*, 3. X. 1998, str. 19. Barezin se doprinos i dalje povoljno ocjenjuje, ali ne i u većini uloga vrlo slaba pjevačka podjela.

(1996),¹⁷⁷ *Mirjanu* (J. Mandić, 2008; hrvatska praizvedba),¹⁷⁸ *Parsifala* (2011,¹⁷⁹ prve izvedbe u nas od 1943), *Lohengrina* (2013,¹⁸⁰ gostovanje na Festivalu Ljubljana 2014) i *Prodanu nevjestu* (2014),¹⁸¹ a reprizno *Eru s onoga svijeta* (1997), obnovio je *Trubadura* (2013)¹⁸² te uz koncerte dirigirao i opernom večeri u povodu 25. obljetnice umjetničkoga rada Nade Ruždjak, kada su izvedeni posljednji činovi *Rigoletta*, *Otella* i *Traviate* (1998). Osobita je priznanja stekao za premijere *Lohengrina* i napose *Parsifala*, premijera kojega je proglašena prvorazrednim kulturnim događajem, a Barezina interpretacija najzaslužnijom za uspjeh predstave.

Nakon što je u Teatru Massimo u Palermu, gdje je 1990. dirigirao operu *Uskrnuće* F. Alfana, sa znatnim odjekom ravnao talijanskom praizvedbom Wagnerove *Zabrane ljubavi* 1991,¹⁸³ dobio je poziv za prvi nastup u milanskoj Scali¹⁸⁴ u prosincu te godine, kada je prvi put ravnao izvedbom cjelovitoga *Parsifala*,¹⁸⁵ što je držao jed-

¹⁷⁷ Marija Barbieri, »Uvijek nova *Carmen*«, *Vijenac*, 4, 76 (5. XII), 1996, str. 27; Jagoda Martinčević, »Žena sa stotinu lica«, *Hrvatsko slovo*, 2, 83 (22. XI), 1996, str. 21; Davor Schopf, »Zavodljiva, *Carmen*«, *Vjesnik*, 21. XI. 1996, str. 17; Maja Stanetti, »*Carmen* s razlogom«, *Večernji list*, 18. XI. 1996, str. 28.

¹⁷⁸ Marija Barbieri, »Otkrivena opera«, *Kulisa.eu*, 26. IV. 2008 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=9>); Jagoda Martinčević, »Mirjana, znak svog vremena«, *Vjesnik*, 21. IV. 2008, str. 39; Zdenka Weber, »Otkriće zaboravljene opere«, *Hrvatsko slovo*, 14, 679 (25. IV), 2008, str. 19.

¹⁷⁹ Marija Barbieri, »U potrazi za Gralom«, *Klasika.hr*, 1. IV. 2011 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=1253>); Trpimir Matasović, »Prava predstava u krivom trenutku«, *Zarez*, 13, 306 (31. III), 2011, str. 38; Branimir Pofuk, »Sati su proletjeli zahvaljujući Barezi i orkestru«, *Jutarnji list*, 28. III. 2011, str. 27; Davor Schopf, »Prvorazredni događaj«, *Vijenac*, 19, 446 (7. IV), 2011, str. 24; Zdenka Weber, »Sjajna Dubravka Šeparović-Mušović, nova hrvatska Kundry«, *Hrvatsko slovo*, 17, 834 (15. IV), 2011, str. 19.

¹⁸⁰ Marija Barbieri, »Napokon Predstava«, *Klasika.hr*, 25. III. 2013 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=1724>); Zrinka Matić, »Režijom osnažena glazbena drama«, *Zarez*, 15, 355 (28. III), 2013, str. 34–35; Davor Schopf, »Ponos Wagnerove godine«, *Vijenac*, 21, 498 (4. IV), 2013, str. 25; Maja Stanetti, »U utakmici između Verdija i Wagnera uvjerljivo je pobijedio njemački skladatelj«, *Jutarnji list*, 25. III. 2013, str. 24–25.

¹⁸¹ Trpimir Matasović, »Gori, moja nevjesto«, *Zarez*, 16, 385 (5. VI), 2014, str. 38; Davor Schopf, »Živahna izvedba«, *Vijenac*, 22, 528 (29. V), 2014, str. 24.

¹⁸² Davor Schopf, »Sraz Verdija i Wagnera«, *Vijenac*, 21, 505/507 (11. VII), 2013, str. 42.

¹⁸³ Paolo Isotta, »La Palermo esotica del giovane Wagner«, *Corriere della Sera*, 10. V. 1991, str. 5; Rubens Tedeschi, »Il peccato del giovane Wagner«, *L'Unità*, 9. V. 1991, str. 20. Vidi i izvratke iz drugih kritika citirane u: *Opera '91. Annuario dell'opera lirica in Italia*, Torino, E. D. T. Edizioni di Torino, 1991, str. 178–179.

¹⁸⁴ Jagoda Martinčević, »Poziv u Scalu, ne u Zagreb«, *Vjesnik*, 7. VI. 1991, str. 8.

¹⁸⁵ Barezinu debiju u Scali (29. XII. 1991) nazočio je i prevoditelj, publicist i operni kritičar William Weaver (1923–2013) i ovako pisao o njemu: »Zamjenski dirigent [onaj koji je preuzeo predstavu od Riccarda Mutija; op. a.] – meni posve nepoznat Nikša Bareza – možda nema Mutijev specijalan intenzitet, ali ima isti smisao za glazbenu arhitekturu, i [njegovoj] čitanje bilo je pažljivo oblikovano i dramski odmjeren. Ne elektrificirajuće, možda, ali neizmjereno zadovoljavajuće i istinski proživljeno. Ako je interpretaciji nedostajalo stanovite nordijske dubine, imala je, kao kompenzaciju, svileni mediteranski

nim od najvažnijih iskustava u karijeri, i ondje potom nastupio, najčešće preuzimajući predstave od umjetničkoga ravnatelja R. Mutija, još 25 puta¹⁸⁶ u devet opera Wagnera (*Walküra*, 1994,¹⁸⁷ *Siegfried*, 1997,¹⁸⁸ i *Sumrak bogova*, 1998¹⁸⁹), Puccinija (*Manon Lescaut*, 1998;¹⁹⁰ *Tosca*, 2000.¹⁹¹ i 2006; *La Bohème*, 2003, u Teatro degli Arcimboldi zbog obnove Scale, i 2005¹⁹²; *Madama Butterfly*, 2007), Beethovena (*Fidelio*, 1999–2000)¹⁹³ i Verdija (*Trubadur*, 2000)¹⁹⁴ te šest puta u izvedbama *La Bohème* svoje-

sjaj.« (William Weaver, »Parsifal. La Scala, Milan«, *Financial Times* [London], 3. I. 1992, str. 7). Ulogu Kundry pjevala je tada Dunja Vejzović. Usp. i: Dragan Lisac, »Pljesak gledališta – i orkestral«, *Vjesnik*, 31. XII. 1991–I. I. 1992, str. 8; Dragan Lisac, »Barezin debi u Scali« [razgovor], *Slobodna Dalmacija*, II. I. 1992, str. 28.

¹⁸⁶ *Walküra* (28. i 30. XII. 1994; Violeta Urmana kao Fricka); *Siegfried* (18. IV. 1997; Siegfried Jerusalem u naslovnoj ulozi); *Manon Lescaut* (17. 18. i 20. VI. 1998; 18. VI. José Cura kao Des Grieux, 20. VI. Maria Guleghina u naslovnoj ulozi); *Sumrak bogova* (29. XII. 1998); *Fidelio* (30. XII. 1999. i 2. I. 2000); *Tosca* (25. i 26. III. 2000; 26. III. Leo Nucci kao Scarpia; 6. V. 2006. s Danielom Dessi u naslovnoj ulozi); *Trubadur* (28. i 30. XII. 2000); *La Bohème* (20. i 22. II. 2003; 22. II. Marcello Álvarez kao Rodolfo; 28. i 30. VI. te 2, 5, 7, 9, 13. i 19. VII. 2005); *Madama Butterfly* (27. II. 2007). Predstave je Bareza osim od Mutija preuzimao i od Bruna Bartoletija (*La Bohème* 2003), Rafaela Frühbecka de Burgosa (*La Bohème* 2005), Lorina Maazela (*Tosca* 2006) i Myung-Whun Chunga (*Madama Butterfly*). Ponegdje se pogrešno navodi da je Bareza u milanskoj Scali dirigirao i operu *André Chénier* (dirigirao ju je 1999. u milanskom Castello Sforzesco u produkciji ostvarenoj u suradnji sa Scalom, ali sa Simfonijskim orkestrom regije Emilia-Romagna »Arturo Toscanini«). Uz pomoć Scaline internetske tražilice predstava (<https://www.teatroallascala.org/it/archivio/archivio-storico.html>) moguće je pronaći programske cedulje za sve Barezine tamošnje izvedbe. Jednostavnim upisivanjem njegova imena u tražilicu, međutim, zbog pogrešaka u prenošenju podataka u bazu, neće se ponuditi niti svi naslovi koje je ondje dirigirao (nedostaje *Madama Butterfly*) niti sve sezone/datumi za pojedine opere.

¹⁸⁷ Kritika je uoči Barezina preuzimanja predstave od Riccarda Mutija (28. i 30. XII. 1994) upozorila na kvalitetu druge postave, uključivo njega samog: Paolo Isotta, »Ma questa seconda Valchiria vale almeno quanto la prima«, *Corriere della Sera*, 20. XII. 1994, str. 31.

¹⁸⁸ Usp.: Dragan Lisac, »Trijumf sa ‚Siegfriedom‘« [razgovor], *Večernji list*, 23. IV. 1997, str. 17.

¹⁸⁹ Dragan Lisac, »Čudesan ‚Sumrak bogova‘«, *Vjesnik*, 12. I. 1999, str. 18.

¹⁹⁰ Igor Brešan, »Ovacije Barezici«, *Slobodna Dalmacija*, 19. VI. 1998, str. 42; Dragan Lisac, »Ovacije Nikši Barezici«, *Vjesnik*, 7. VII. 1998, str. 20; Bosiljka Perić-Kempf, »Duboko proživljena emotivnost«, *Novi list*, 28. VI. 1998, prilog *Mediteran*, str. 5; Maja Stanetti, »Bogato iskustvo opere«, *Večernji list*, 28. VI. 1998, str. 18.

¹⁹¹ Sina Karli, »Barezin trijumf u teatru Scala«, *Nacional*, 29. III. 2000 (br. 228), str. 47–49. Snimak predstave (26. III. 2000) može se nabaviti na stranici www.operapassion.com.

¹⁹² Danilo Boaretto, »Milano – Teatro alla Scala: La Bohème«, *OperaClick*, 2005 (<https://operaclick.com/recensioni/teatrale/milano-teatro-alla-scala-la-boh%C3%A8me>).

¹⁹³ Dragan Lisac, »Ovacije Nikši Barezici«, *Vjesnik*, 7. I. 2000, str. 16; Branimir Pofuk, »Nikša Bareza zaključio stari i počeo novi milenij u Scali«, *Žutarnji list*, 3. I. 2000, str. 15; Maja Stanetti, »Nikša Bareza uspješno zaključio i započeo Scalinu opernu godinu!«, *Večernji list*, 3. I. 2000, str. 33.

¹⁹⁴ D[ragan]. Lisac, »Sjajan uspjeh Bazeza – bez ijedne probe!«, *Večernji list*, 6. I. 2001, str. 21.

vrsnoga opernog studija s mladim pjevačima (2000).¹⁹⁵ Premda nije ravnao premijerama, Bareza je među hrvatskim dirigentima ostvario najviše nastupa u Scali – ondje su opernim izvedbama ranije dirigerali Matačić i B. Klobučar – i bio jedini koji je ondje dirigerao opere talijanskih skladatelja.¹⁹⁶ Uz Filharmonijski orkestar Scale nastupio je 2006. na koncertu s Puccinijevim djelima u Torre del Lago, gdje je dirigerao operne predstave na Festivalu Puccini 1992 (*Tosca*) i 1999 (*La Bohème*).¹⁹⁷

Krajem XX. st. Bareza ostvaruje suradnju i s drugim uglednim talijanskim opernim kućama, među kojima su Teatro comunale u Bologni (*Francesca da Rimini*, R. Zandonai, 1992),¹⁹⁸ Teatro Carlo Felice u Genovi (zajedno *Ljudski glas* i *Cavalleria rusticana*, 1993), Teatro di San Carlo u Napulju (koncert, 1995;¹⁹⁹ zajedno *Dvorac Modrobradog*, B. Bartók, i *Cavalleria rusticana*, 1997;²⁰⁰ samostalno *Cavalleria rusticana* i *Madama Butterfly*, 2006²⁰¹) i Teatro regio u Parmi (*Otello*, 2000), kao i s Državnom operom u Pragu, gdje među ostalim premijerno postavlja *Tannhäusera* (1993) i *Aidu* (1994)²⁰² te ravna izvedbama *Jenufe* (Janáček, 1994) i *Tosce* (1994–95),²⁰³ Operom u Marseilleu (*Lady Macbeth Mcenskog okruga*, 1993) te nizozemskom opernom kućom Nationale Reisopera, s ansamblom koje realizira premijere *Moći sudbine* (1995), *Katje Kabanove* (1998) i *Aide* (1999), nizozemsku praizvedbu i ujedno treću premije-

¹⁹⁵ Laura Dubini, »In prima alla Scala ‚La Bohème‘ interamente affidata a giovani artisti«, *Corriere della Sera*, 9. IX. 2000, str. 39; Dragan Lisac, »Nova afirmacija Nikše Bareze«, *Vjesnik*, 3. X. 2000, str. 15; Pierluigi Panza, »Scala, una protesta a lume di candela«, *Corriere della Sera*, 13. IX. 2000, str. 36. Izvedbe: 12–17. IX. 2000.

¹⁹⁶ Lovro Matačić u Scali je dirigerao Gluckova *Orfeja i Euridiku* (1958, 5 puta), Händelova *Hera-kla* (1958–1959, 4 puta; prve izvedbe u Italiji), Smetaninu *Prodanu nevjestu* (1959, 5 puta) i Bizetovu *Carmen* (1959, 2 puta, preuzevši predstavu od Nina Sanzogna), uz to i 1958. triput isti koncertni program (Haydn, Simfonija br. 103 u Es-duru; Beethoven, Simfonija br. 3 u Es-duru, *Eroica*, i Koncert za klavir i orkestar br. 4 u G-duru; solist: Claudio Arrau). S Orkestrom i Zborom milanske Scale studijski je snimio Puccinijevu operu *Djevojka sa Zapada* (1958) i Leoncavallovu *Pagliacci* (1960). Berislav Klobučar u Scali je 1967. pet puta dirigerao Straussovu *Salomu* s Birgit Nilsson u naslovnoj ulozi.

¹⁹⁷ https://it.wikipedia.org/wiki/Festival_Puccini. O *Tosci*: Susanna Franchi, »Torre del Lago. On and off«, *Opera*, 1992, [godišnje festivalsko izdanje], str. 107–108.

¹⁹⁸ Giordano Montecchi, »Il Medioevo santato al popolo«, *L'Unità*, 28. III. 1992, str. 21.

¹⁹⁹ Paolo Isotta, »Il suono di Dioniso«, *Corriere della Sera*, 17. X. 1995, str. 31; Stefano Valanzuolo, »L'arte di Marinuzzi rivive nelle note della sua imponente Sinfonia« *Il Mattino* [Napulj], 16. X. 1995, str. 10.

²⁰⁰ Sandro Rossi, »Gli orrori del mondo nel castello di Barbablù«, *L'Unità*, 8. IV. 1997, str. 11; Daniele Spini, »Che strane mogli principe Barbablù«, *Il Mattino*, 5. IV. 1997, str. 17.

²⁰¹ Stefano Valanzuolo, »Una ‚Cavalleria‘ del fascino antico«, *Il Mattino*, 15. VIII. 2006, str. 43; Stefano Valanzuolo, »Con ‚Butterfly‘ all'Arena torna la voglia di lirica«, *Il Mattino*, 30. VII. 2006, str. 49. Mjesta izvedbe 2006: Antiche Terme Romane di Baia (*Cavalleria*) i Arena Flegrea (*Madama Butterfly*).

²⁰² Nenad Turkalj, »‚Aida‘ kao drama, bez otrcanosti«, *Vjesnik*, 6. VI. 1994, str. 12.

²⁰³ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/1071/seznam-predstaveni>

ru u svijetu suvremene opere *Tri sestre* P. Eötvösa (1999),²⁰⁴ obnovu *Manon Lescaut* (2000) i izvedbe Schönbergove monodrame *Iščekivanje*.

U prvom desetljeću XXI. st. zaokružio je – uz onu s milanskom Scalom – i suradnju s Hamburškom državnom operom (*Saloma*, R. Strauss, obnova, 2001–02; *Traviata*, 2002–05; *Krabuljni ples*, 2002; *Pagliacci*, 2003; *Kavalir s ružom*, R. Strauss, 2004),²⁰⁵ Bavarskom državnom operom (*Tosca*, 2007)²⁰⁶ i Njemačkom operom u Berlinu²⁰⁷ (Puccinijev *Triptih – Plašt, Sestra Angelica, Gianni Schicchi*, 2007)²⁰⁸ te među ostalim dirigirao u opernim kućama u Halleu (*Majstori pjevači*, 2007) i Santiagu u Čileu (*La Bohème*, 2008).

Sa Simfonijskim orkestrom / Zagrebačkim simfoničarima RTV-a Zagreb (RTZ-a) odnosno sa Simfonijskim orkestrom HRT-a nastupao je, osim za razdoblja kada mu je bio šef-dirigent (1992–2011; približno 140 koncerata, uključivo gostovanja), i 1967, 1969–70, 1974 (koncertna izvedba *Krabuljnog plesa*),²⁰⁹ 1982, 1983 (koncertna izvedba opere *Adelova pjesma* I. Paraća),²¹⁰ 1986,²¹¹ 1991–92, 2013,²¹² 2016,²¹³ i 2019 (koncert u povodu 200. obljetnice rođenja Lisinskoga).²¹⁴ Kao šef-dirigent Bareza je s

²⁰⁴Usp.: <https://eotvospeter.com/piece/three-sisters/>.

²⁰⁵U Hamburškoj državnoj operi, u kojoj je debitirao 1973, nastupio je 1983–1987. i 2001–2005. najmanje 77 puta u 15 opera.

²⁰⁶U Bavarskoj državnoj operi nastupio je 1972, 1979, 1982–1987, 1991, 1998. i 2007. najmanje 34 puta u 11 opera (10 predstava).

²⁰⁷U Njemačkoj operi u Berlinu nastupio je 1987–1991, 1995. i 2007. najmanje 20 puta u 11 opera (9 predstava). Dirigiranje triju djela što čine Puccinijev *Triptih* u istoj večeri računa se kao jedan nastup.

²⁰⁸Godina 2007 (nastupi u milanskoj Scali, Bavarskoj državnoj operi i Njemačkoj operi u Berlinu) bila je, dakle, posljednja u kojoj je Bareza dirigirao u svjetskim opernim kućama prvoga reda.

²⁰⁹Jagoda Martinčević, »Vrhunski domet«, *Vjesnik*, 18. V. 1974, str. 7.

²¹⁰»Barezinim minucioznim poniranjem u sve detalje djela i njihovim znalačkim vezanjem u luk velike složene cjeline, Paraćeva operna partitura je i u ovakvoj koncertnoj prezentaciji oživjela u raskošnom bogatstvu zvuka i ugodaja, premda su izvodioci bili pomjenljive sreće u ostvarivanju svojih zadatka.« (Mirjana Škunca, »Izvođenjem do glazbene baštine«, *Slobodna Dalmacija*, 5. XII. 1983, str. 4)

²¹¹Na svečanom koncertu u povodu 60 godina Radija i 30 godina Televizije u HNK-u u Zagrebu orkestrom su ravnali dirigenti Uroš Lajovic, Nikša Bareza, Oskar Danon, Vladimir Kranjčević i Igor Kuljerić. Bareza je ravnao izvedbom završnoga pjeva Salome, koju je tumačila Dunja Vejzović, iz istoimene opere Richarda Straussa.

²¹²Prvi Barezin nastup s orkestrom nakon što mu je prestao biti šef-dirigent bio je 28. II. 2013; usp.: Jana Haluza, »Barezin povratak«, *Vijenac*, 21, 496 (7. III), 2013, str. 27; Višnja Požgaj, »Studiozno pročitano i znalački preneseno«, *Klasika.hr*, 2. III. 2013 (<https://klasika.hr/index.php?p=article&id=1716>). Te je godine (lipanj, prosinac) Bareza dirigirao još dva koncerta Simfonijskoga orkestra HRT-a.

²¹³Te je godine Simfonijski orkestar HRT-a sudjelovao u dvjema izvedbama Schönbergove kantate *Gurre-Lieder*.

²¹⁴Karlo Radečić, »Barezin autoritet za revalorizaciju Lisinskog«, *Klasika.hr*, 16. X. 2019 (<https://klasika.hr/index.php?p=article&id=2697>). U listopadu 2019. Bareza je s istim orkestrom studijski (pri

orkestrom, s kojim se razišao 2011, ostvario opsežan repertoar – programske su mu ideje za našu sredinu često bile nekonvencionalne, pa i pionirske – u kojem su skladatelji baroka i bečke klasike bili umjereno, a oni XIX. i XX. stoljeća bogato zastupljeni; nerijetko je ravnao izvedbama velikih vokalno-instrumentalnih djela, poput opera, izvedenih koncertno i katkad ponešto skraćenih (*Tannhäuser*, 1992;²¹⁵ *Jenufa*, poluscenski, 1995; *Adelaide di Borgogna*, Rossini, 1999; *Ernani*, Verdi, 2001;²¹⁶ *Blue Monday*, G. Gershwin,²¹⁷ i *Petar Svačić*, Gotovac, 2002; *Maria Stuarda*, Donizetti, 2005;²¹⁸ *Ekvinocij*, I. Brkanović,²¹⁹ i *Lastavica*, Puccini,²²⁰ 2008; *Adel i Mara*, J. Hatze, 2009;²²¹ prve izvedbe u nas Rossinijeve, Donizettijeve, Puccinijeve i Gershwinove opere), oratorija, kantata, misa, scenskih poema i pjevanih baleta, uobičajenih u repertoaru (*Requiem*, Verdi, 1994; *Mesija*, G. F. Händel, 1996) ili u nas rjeđe izvođenih ili dotad neizvođenih (*Lazarus*, F. Schubert, dovršio E. Denisov, 1997²²² – dirigirao je i Schubertovu nedovršenu inačicu uz Niederösterreichisches Tonkünstlerorchester u bečkom Musikvereinu 1992;²²³ *Kristovo djetinjstvo*, Berlioz, 1997; K. Weill i B. Brecht, *Sedam smrtnih grijeha* i *Lindberghov let*, te *Božićni oratorij*, Saint-Saëns, sve 1998; *Kantata u povodu smrti cara Josipa II.*, Beethoven, 2002; *Manfred*, R. Schumann, 2006; *Missa solemnis*, Beethoven, 2007, u povodu 180. obljetnice smrti sklada-

HRT-u) snimio nekoliko Lisinskijevih djela (*Julien-polka*, koncertne uvertire br. 4 – *Jugoslavenka*, br. 5 – *Bellona*, i br. 6), od kojih su neka bila izvedena i na koncertu u rujnu.

²¹⁵ M[a]ja. Stanetti, »Večernja zvijezda Elizabeta«, *Večernji list*, 23. XI. 1992, str. 15.

²¹⁶ Marija Barbieri, »Osmišljeni detalji«, *Slobodna Dalmacija*, 10. II. 2001, str. 45; Trpimir Matasović, »Ples po Verdijevu grobu«, *Zarez*, 3, 49 (15. II), 2001, str. 36; Maja Stanetti, »Ernani na zagrebački način oduševio!«, *Večernji list*, 10. II. 2001, str. 13.

²¹⁷ Miro Križić, »Zanimljiv eksperiment«, *Vijenac*, 10, 209 (7. III), 2002, str. 26.

²¹⁸ Marija Barbieri, »Dobrodošlo osvježenje«, *Vijenac*, 13, 302 (13. X), 2005, str. 26; Trpimir Matasović, »Šarm vječno istih floskula«, *Zarez*, 7, 165 (20. X), 2005, str. 30.

²¹⁹ Trpimir Matasović, »Respektabilno upozorenje na antologijsko djelo«, *Zarez*, 10, 234 (26. VI), 2008, str. 29; Mirta Špoljarić, »Oluja u skladateljvejoj nutrini«, *Vjesnik*, 17. VI. 2008, str. 35.

²²⁰ Višnja Požgaj, »Nepoznati Puccini«, *Kulisa.eu*, 1. XII. 2008 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=363>); Maja Stanetti, »Priči nedostaje scena«, *Večernji list*, 1. XII. 2008, str. 23. U povodu 150. obljetnice Puccinijeve smrti Bareza se nije zadovoljio samo prvom u nas (koncertnom) izvedbom opere *Lastavica*, pa su u istoj koncertnoj večeri izvedeni i Preludij za II. čin *Manon Lescaut* (koji nije postao sastavni dio te opere) i *Motet u čast sv. Paolina* za baritona, zbor i orkestar.

²²¹ Davor Schopf, »Vrijeme za scensku izvedbu«, *Vijenac*, 17, 410 (19. XI), 2009, str. 24.

²²² Marija Barbieri, »Lazarovo uskrsnuće«, *Slobodna Dalmacija*, 11. X. 1997, str. 21.

²²³ <https://www.musikverein.at/konzert/?id=0001449b>. Bareza je u Velikoj dvorani bečkoga Musikvereina dirigirao još tri puta – dva koncerta s tenorom Francom Bonisolijem (1988, 1989) te jedan sa sopranisticom Mirellom Freni i basom Nikolajem Gjaurovim (1994) (usp. arhivsku tražilicu koncerata: <https://www.musikverein.at/archiv/>).

telja i Barezina 70. rođendana;²²⁴ *Epistola*, Malec, 2009), a poznatim je repertoarnim djelima u tematski promišljenim koncertima sučeljavao u nas nepoznate skladbe (tako je 2003. u povodu 200. obljetnice Berliozova rođenja uz njegovu *Fantastičnu simfoniju* dirigirao i hrvatsku praizvedbu skladbe *Lélio, ili Povratak u život*, njezina svojevrsnog nastavka).²²⁵ Sa Simfonijskim orkestrom HRT-a izveo je među ostalim i sve Beethovenove simfonije osim Prve i svih pet njegovih klavirskih koncerata (s pijanistom V. Krpanom 1999; CD album, Cantus i HRT, 2001), šest od devet Mahlerovih (I, IV–VII, IX)²²⁶ i pet od devet²²⁷ Brucknerovih simfonija (I, V, VII–IX)²²⁸ te većinu simfonijskih poema R. Straussa (*Don Juan, Smrt i preobraženje, Macbeth, Tako je govorio Zaratustra, Život junaka, Don Quixote, Sinfonia domestica; Alpska simfonija*, CD, Orfej i HRT, 1996); na CD albumima objavljene su interpretacije djela G. Marinuzzija (*Sicania, Simfonija, Preludio e preghiera*; Dynamic, 2002) i Šostakovičeve IV. simfonije (Orfej, 2004). S orkestrom, koji je predvodio i na gostovanjima u

²²⁴Branko Magdić, »Na kraju svega – glazba!«, *Vijenac*, 15, 359 (6. XII), 2007, str. 23; Trpimir Matasović, »Sveobuhvatni Beethoven«, *Zarez*, 9, 219 (29. XI), 2007, str. 31; Maja Stanetti, »Grandiozno glazbeno zdanje«, *Večernji list*, 24. XI. 2007, str. 29. Iz Matasovićeve analize Barezine interpretacije, koju uspoređuje s ranijom Milana Horvata: »Horvatov je Beethoven tako tek jedan od najvećih svremenika Haydna, Mozarta i Schuberta; Barezin je, međutim, skladatelj koji je istovremeno konzervativan u svom pozivanju na Händela i druge barokne majstore, ali i avangardan u otvaranju puteva kojima će kasnije kročiti, recimo, Brahms, Bruckner ili Mahler. / Sve je to, i opet u opreci prema Horvatu, obogaćeno temeljitim istraživanjem povijesnih izvodilačkih praksi, u kojima izbor inače neuobičajenih tempa i sviračkih artikulacija nije tek pomodno pozivanje na povijesnu obaviještenost, nego rezultat uvjerenja kako će revolucionarnost skladateljevog pisma najbolje do izražaja doći upravo unutar zvučne slike kakvu je i sam imao na raspolaganju. / Taj i takav Barezin Beethoven u konačnici progovara mnogo snažnije, ali i univerzalnije od Horvatovog. [...] A ovaj skladatelj, barem kad ga čita Nikša Bareza, svojom simfoniziranim oratorijskom misom obuhvaća i mnogo više – ne samo svijet nego i svemir, u svoj njegovoj fizičkoj, ali, što je još i važnije, i duhovnoj sveobuhvatnosti.«

²²⁵Trpimir Matasović, »Dekonstrukcija bez rekonstrukcije«, *Zarez*, 5, 101 (27. III), 2003, str. 34; Maja Stanetti, »Berliozov Lélio vratio se u život«, *Večernji list*, 22. III. 2003, str. 19. Naslov prve kritike opisuje rezultat, prema Trpimiru Matasoviću, Barezine namjere da *Fantastičnu simfoniju* »predstavi u novom svjetlu«. »Slojevitost analitičkog čitanja« iste skladbe donijela je, prema Maji Stanetti, »gotovo opipljivu plastičnost jedinstvenom simfonijskom djelu kloneći se buke koja joj je priskrbila popularni stih.«

²²⁶O izvedbi Sedme simfonije: Bosiljka Perić-Kempf, »Od lošeg do vrlo kvalitetnog«, *Vijenac*, 9, 190 (14. VI), 2001, str. 32; o izvedbi Devete simfonije: B[ranko]. Magdić, »Iz krajnosti u krajnost«, *Večernji list*, 2. III. 2003, str. 14; o izvedbi Pete simfonije: Trpimir Matasović »Stoljeće uokvireno krizama«, *Zarez*, 10, 226 (6. III.), 2008, str. 32.

²²⁷Mahler je skladao i nedovršenu *Desetu simfoniju*, a Bruckner, uz devet numeriranih simfonija koje su dio standardnoga repertoara, još dvije simfonije (WAB 99 i 100), koje se izvode i snimaju iznimno rijetko.

²²⁸O izvedbi Brucknerove Osme simfonije: Trpimir Matasović, »Glazbeno-vremenski kontinuum«, *Zarez*, 11, 258 (28. V), 2009, str. 31. U kritici se Barezina interpretacija Brucknera uspoređuje s onima Milana Horvata, pri čemu Matasović prednost daje Barezi, koji, prema njemu, za razliku od Horvata, ne zanemaruje međuodnose strukturnih blokova što grade stavke Brucknerovih simfonija.

Salzburgu (1992, 1995, 1999, 2008²²⁹), praižveo je više djela hrvatskih skladatelja (*Igra riječi*, N. Devčić, sudirigirao sa Šajnovićem, 1969; *Lied*, Malec, 1970; *Šum krila, šum vode*, Horvat, 1993; *Gloria*, F. Parać, i *XIII. ura*, R. Radica, 1994; *Glissade*, Kelemen, i *Vibrafonietta*, Malec, 2002; *Adieu*, Viktorija Čop, *70 odgovora*, D. Detoni, i *Mon image*, Kelemen, sve 2007; *Koncert za violu i orkestar*, B. Bjelinski, praižvedba integralne verzije, 2008; *Concerto rosso*, S. Foretić, 2009; *Goan Concerto*, B. Šipuš, praižvedba verzije za veliki orkestar, 2010) i *Requiem in A* D. Kaufmanna (1993) te na Varaždinskim baroknim večerima 2004. dirigirao suvremene praižvedbe djela tzv. varaždinskoga skladateljskog kruga (I. Werner, dvije *Alma redemptoris Mater*; L. I. Ebner, *Missa solemnis in D*).²³⁰ S članovima orkestra surađivao je i kada je 1998. na Zagrebačkom ljetnom festivalu dirigirao hrvatsku praižvedbu opere *Satyricon* B. Maderne.

U Chemnitzu je premijerno dirigirao 13 opera,²³¹ najčešće one Straussa (*Elektra*, 2002; *Kavalir s ružom*, 2003; *Arabella*, 2005; *Arijadna na Naksosu*, 2006) i Wagnera (*Ukleti Holandez*, 2002, gostovanje u Salzburgu 2003;²³² *Tristan i Izolda*, 2004; *Lohengrin*, 2006) – obnovio je i više puta 2002–07. dirigirao *Prsten Nibelunga* u ciklusu²³³ – ali, uz *Idomena*, i one C. M. von Webera (*Strijelac vilenjak*), Verdija (*Krabuljni ples*) i Čajkovskoga (*Evgenij Onjegin*), sve tri 2003, i Puccinija (*Djevojka sa Zapada*,²³⁴ 2005) te rijetko izvođenu Mascagnijevu operu *Iris* (2007).²³⁵ Na koncertima s Filharmonijom »Robert Schumann« (2001–09) ostvario je repertoar²³⁶ pokojega djela Mozarta (npr. *Serenada br. 10 za 12 puhača i kontrabas u B-duru*, *Gran partita*; CD, *Auris subtilis*, 2006²³⁷), njegovih suvremenika i ranijih skladatelja, više djela XX. st. i mnoga XIX. st., dirigirajući među ostalim simfonije Mozarta, Beethovena, Schuberta, Mendelssohna, Schumanna, Brucknera, Čajkovskoga, Dvořáka, Mahlera i Šosta-

²²⁹Jana Haluza, »U gradu Mozarta i Karajana«, *Vijenac*, 16, 381 (9. X), 2008, str. 27.

²³⁰Ennio Stipčević, *Etide za lijevu ruku*, Zagreb, Školska knjiga, 2021, str. 165–169.

²³¹Prema popisu premijera pod Barezinim ravnanjem koji je ljubazno poslala gospođa Uta Thomsen iz Gradskoga kazališta Chemnitz 9. XII. 2022.

²³²Branimir Pofuk, »Ovacije u Festspielhausu Barezi i njegovu ansamblu«, *Ĵutarnji list*, 5. XI. 2003, str. 40.

²³³Najmanje šest puta: 3–13. X. 2002, 7–12. IV. 2004, 13–21. XI. 2004, 19–28. III. 2005, 13–17. IV. 2006, 12–20. V. 2007.

²³⁴Puccinijeva opera *La Fanciulla del West* u nas se ranije izvodila pod naslovom *Čedo Zapada*. Ta je tradicija promijenjena premijerom 28. II. 2024. u riječkoj Operi, u kojoj je djelo izvedeno pod naslovom *Djevojka sa Zapada*.

²³⁵Snimka predstave može se nabaviti na stranici www.operapassion.com.

²³⁶Izbor djela prema popisu koncerata pod Barezinim ravnanjem koji je ljubazno poslala gospođa Uta Thomsen iz Gradskoga kazališta Chemnitz 9. XII. 2022.

²³⁷James Manheim, [Osvrt na CD *Gran partita*], *AllMusic*, s. a. (<https://www.allmusic.com/album/mozart-gran-partita-mw0002057952>)

koviča, Wagnerov *Prsten bez riječi* (2003; priredio L. Maazel) te više većih vokalno-instrumentalnih djela, poput Beethovenove IX. simfonije (2001–02, 2007–08), Mendelssohnove *Prve Valpurgine noći* (2002) i II. simfonije (2004), Schönbergova *Iščekivanja* (2002), djela *As I Crossed a Bridge of Dreams* (Eötvös, 2002; uprizoreno), opera *Blue Monday* (2003) i *Genoveva* (Schumann, 2004), Mahlerove III. simfonije i *Dječakova čarobnog roga* i *Requiem* A. L. Webbera, sve 2005, Brucknerove *Mise br. 3 u f-molu* i Mozartova djela *Litaniae Lauretanae*, KV 195, oboje 2006. Orkestar je vodio i na više gostovanja (Frankfurt na Majni, München, Düsseldorf, Salzburg, Zagreb,²³⁸ Dresden,²³⁹ Köln, Beč i drugdje).

Neposredno uoči i za posljednjega ravnateljskog mandata u zagrebačkom HNK-u Bareza je dirigirao, djelujući u praksi, ali ne i formalno kao šef-dirigent, glavninu repertoara²⁴⁰ – premijere opera *Evgenij Onjegin* (2014),²⁴¹ *Ekvinocij* (Brkanović; redakcija partiture skladateljeva sina Ž. Brkanovića),²⁴² *Traviata*²⁴³ i *Sicilijanska*

²³⁸U Zagrebu su 28. X. 2003. izveli Schumannovu Uvertiru za *Manfreda*, Mendelssohnov Koncert za klavir i orkestar br. 1 u g-molu i Wagnerov *Prsten bez riječi*; vidi: Trpimir Matasović, »Tri orkestra, tri šefa«, *Zarez*, 5, 116 (6. XI), 2003, str. 31.

²³⁹Sina Karli: »Barezin trijumf u katedrali, simbolu obnove Dresdena«, *Nacional*, 31. I. 2006 (br. 533), str. 68–72.

²⁴⁰Od sezone 2014/15. do posljednjega opernog nastupa – polukoncertne izvedbe *Čarobne frule* 23. XI. 2020 – ondje je 16 opernih naslova dirigirao ukupno 91 put, od čega 20 puta nakon završetka mandata na koncu sezone 2017/18.

²⁴¹Svetlana Hribar, »Glazbena izvedba nadmašila scensku«, *Novi list*, 16. XI. 2014, prilog *Mediteran*, str. 8; Jagoda Martinčević, »Ovacije za petoro mladih interpretata, zvižduci redatelju«, *jutarnji list*, 16. XI. 2014, str. 18–19; Trpimir Matasović, »Hrvatsko narodno kupalište«, *Zarez*, 16, 396 (21. XI), 2014, str. 33; Zrinka Matić, »Led ili potop«, *Klasika.hr*, 21. XI. 2014 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=1960>); Davor Schopf, »Sraz glazbe i neglazbenog«, *Vijenac*, 22, 541 (27. XI), 2014, str. 26; Jonathan Sutherland, »A new *Yevgeny Onegin* in Zagreb – Prince Gremin's Fabulous Pool Party«, *Opera Today*, 28. XI. 2014 (http://www.operatoday.com/content/2014/11/a_new_yevgeny_o.php). Većina se kritičara izrazito (Hribar, Martinčević, Sutherland) ili umjereno afirmativno (Schopf) izjašnjava o Barezinu doprinosu predstavi. Prema Trpimiru Matasoviću, »jasna je njegova namjera da predstavi simfonijski aspekt Čajkovskijeve partiture, ali pritom je zaboravio na pjevače«, dok Zrinka Matić na temelju njegove interpretacije stječe među ostalim »dojam da je taktna crta važnija od onoga što je između nje«, polazeći od očekivanja u realizaciji Čajkovskijeve partiture različitih od onih Bareze, koji želi nadići sentimentalnu sastavnicu »tradicionalne« interpretacije.

²⁴²Trpimir Matasović, »Simfonička intermezza«, *Zarez*, 17, 405/406 (17. IV), 2015, str. 36–37; Zrinka Matić, »I za inozemne pozornice«, *Klasika.hr*, 24. III. 2015 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2028>); Jonathan Sutherland, »Equinox proves the case for indigenous opera«, *The Opera Critic*, 2015 (<https://theoperacritic.com/tocreviews2.php?review=js/2015/cntequino0415.html>).

²⁴³Marija Barbieri, »Crna Traviata«, *Klasika.hr*, 20. IX. 2015 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2104>); Denis Derk, »Potpuno indisponirani Alfredo uništio svečanost otvaranja sezone u HNK«, *Večernji list*, 14. IX. 2015, str. 28; Jagoda Martinčević, »Uspješno uprizorenje osuvremenjene opere Giuseppea Verdija«, *jutarnji list*, 14. IX. 2015, str. 24–25; Davor Schopf, »Sukob strasti i hladnoće«, *Vijenac*, 23, 561/562 (17. IX), str. 32.

večernja²⁴⁴ (Verdi; hrvatska praizvedba,²⁴⁵ pod naslovom *Sicilijanske večernje*) 2015, *Manon Lescaut* (2016;²⁴⁶ naglašena negativna recepcija premijere i zbog neprihvaćanja režije D. Pitoiseta), *Zaljubljen u tri naranče* (2017;²⁴⁷ gostovanje na Opernom festivalu Bartók Plus u Miskolcu 2018²⁴⁸), *Adel i Mara* (2017)²⁴⁹ i *Ukleti Holandez* (2018)²⁵⁰ te baleta *Romeo i Julija* (2016), neslužbene obnove predstava *Seviljski brijač*, *Parsifal*,

²⁴⁴Jagoda Martinčević, »Ovacije publike za netipičnog i u nas nepoznatog Verdija«, *Ĵutarnji list*, 26. X. 2015, str. 26–27; Zrinka Matić, »Uspjeh uz dašak trilera«, *Klasika.hr*, 27. X. 2015 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2120>); Davor Schopf, »U velikome glazbenom stilu«, *Vijenac*, 23, 565 (29. X), 2015, str. 25. Bilo je najavljeno da će Bareza dirigitirati tu operu u HNK-u u sezoni 1998/99 (D[enis]. Derk, »Veliki povratak Bareze«, *Večernji list*, 7. VII. 1998, str. 17), ali se od projekta naposljetku odustalo.

²⁴⁵Skraćena koncertna izvedba talijanske inačice izvedena je 2013. u splitskom HNK-u pod ravnanjem Ive Lipanovića.

²⁴⁶Jagoda Martinčević, »Svijet korupcije i razvrta u operi velikog Puccinija«, *Ĵutarnji list*, 11. IV. 2016, str. 32–33; Trpimir Matasović, »Bespuća francuskog kolonijalizma« *Zarez*, 20. IV. 2016 (<http://www.zarez.hr/clanci/bespuca-francuskog-kolonijalizma>) [objavljeno nakon prestanka izlaženja tiskano-ga izdanja]; Zrinka Matić, »Gore od razočaravajućeg«, *Klasika.hr*, 12. IV. 2016 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2200>); Davor Schopf, »Kazna za ljubav«, *Vijenac*, 24, 577 (14. IV), 2016, str. 26. Premijera *Manon Lescaut* odvila se uza stanovitu glazbenu nervozu (koje su se oslobodile reprizne izvedbe), uzrokovanu i Barezinom nedovoljnom posvećenošću projektu i njegovim izbivanjem s dijela pokusa, povezanom s premijernim dirigiranjem baleta *Romeo i Julija* u istom razdoblju. Barezin premijerni doprinos ocjenjuje se posve afirmativno u samo jednoj kritici (Martinčević); ostali kritičari ocjenjuju i kako »Bareza upravo ovu operu smatra revolucionarnom prekretnicom u povijesti talijanske opere, poglavito zbog simfonizirane strukture [...] Bareza je stoga temeljito (premda ne i uvijek posve učinkovito) pristupio radu s orkestrom, ali je pritom u posvemašnjoj simfonizaciji zaboravio da dirigira djelo u kojem postoje i neki pjevači koji, eto, u operi i ne bi trebali biti sasvim sporedni« (Matasović), kako »nije uspio proniknuti u ton, frazu i osjećajnost Puccinijeve *Manon Lescaut*, nego je nametao krut protok fraze« svojim »prilično ravnodušnim dirigiranjem« (Matić) te da »nastojeći biti objektivn prema Puccinijevoj glazbi, da se ne prijede granica prema melodrami, maestro Bareza postavlja, sebi i glazbenicima, stanovit odmak«, zbog čega »izostao je zanos Puccinijeve fraze što izvire iz bogate agogike i akcentuacije teksta« (Schopf).

²⁴⁷Zrinka Matić, »Niz dosjetki i duhovitih detalja«, *Klasika.hr*, 6. III. 2017 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2315>).

²⁴⁸Balázs Csák, »Opera Circus«, *Operaportal.hu*, 2018 (<https://www.operaportal.hu/item/41175-opera-circus-on-a-high-level>).

²⁴⁹Jagoda Martinčević, »Djelo o nesretnoj ljubavi, no bez temeljne dramaturgije«, *Ĵutarnji list*, 4. XI. 2017, str. 67.

²⁵⁰Jagoda Martinčević, »Nov zagrebački uspješni Wagner zaziva još djela bajrojtškoga majstora«, *Ĵutarnji list*, 29. I. 2018, str. 30–31; Zrinka Matić, »Veliki povratak Wagnerova ranog remekdjela«, *Klasika.hr*, 29. I. 2018 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2465>); Dario Poljak, »Ukleti Holandez: Muzički zaokruženo i redateljski promišljeno prokletstvo antijunaka«, *Arteist*, 29. I. 2018 (<https://web.archive.org/web/20200805052152/https://arteist.hr/wagner-ukleti-holandez-hnk-zagreb-theater-an-der-wien/>); Davor Schopf, »Sjajni protagonisti«, *Vijenac*, 26, 624 (I. II), str. 23; Jonathan Sutherland, »Croatian National Opera 2017–18 Review – Der Fliegende Holländer: Great Musicianship & Artistry Salvage Shipwreck of a Production, *Operawire*, 30. I. 2018 (<https://operawire.com/croatian-national-opera-2017-18-review-der-fliegende-hollander-great-musicianship-artistry-salvages-shipwreck-of-a-production/>).

*Ero s onoga svijeta*²⁵¹ i *La Bohème* 2015. te *Sicilijanske večernje* 2018, posebne izvedbe *Madame Butterfly* (2016),²⁵² reprizne izvedbe *Figarova pira* (2017), koncertnu izvedbu Gluckova *Orfeja i Euridike* (2017; integralna bečka inačica, u povodu 35. obljetnice umjetničkoga djelovanja kontratenora M. E. Cenčića),²⁵³ na koncertima među ostalim i Beethovenovu IX. simfoniju (2018), a nastupio je i u programu otvaranja sezone 2014/15, inauguracijske za intendanticu Dubravku Vrgoč, ravnajući izvedbom ulomaka iz opere *Kavalir s ružom*.

U zagrebačkom HNK-u dirigirao je i poslije završetka mandata, premijerno *Čarobnu frulu* (2018),²⁵⁴ koju je sâm bio uvrstio u repertoar, i reprizno *Ukletoga Holandeza* (2019), a preuzeo je i predstavu *Nikola Šubić Zrinski* (2019;²⁵⁵ CD album i DVD, Croatia records, 2022) te 2020. dirigirao koncerte u povodu Dana državnosti i 150. godišnjice osnutka zagrebačke Opere,²⁵⁶ kao i one na kojima su izvedene Mozartova *Gran partita*²⁵⁷ i Beethovenova III. simfonija (*Eroica*), s »originalnim« brojčanim odnosom između gudača i puhača kakav se pretpostavlja za praiizvedbu (na taj ju je način dirigirao i na Saskom Mozartovu festivalu u Chemnitzu 2019). U HNK-u, gdje je posljednji put nastupio 30. XI. 2020 (druga izvedba *Eroice*), zadnji je put u karijeri ravnao nekom opernom izvedbom (*Čarobna frula*, polukoncertno 23. XI. 2020). Ondje je, ne računajući gostovanja, koncerte, baletne predstave i koncertne izvedbe opera, nastupio 1959–2020. približno 600 puta u 46 naslova opernoga repertoara (računajući i operetu *Šišmiš* i Kelemenova i Malecova glazbeno-scenska djela); najviše je dirigirao *Eru s onoga svijeta* – 103 puta 1960–2017.²⁵⁸

²⁵¹ Davor Schopf, »Novi Ero u Zagrebu«, *Vijenac*, 23, 556 (24. VI), 2015, str. 27. O izvedbi u sljedećoj sezoni: Jagoda Martinčević, »Ovacije za 80. rodendan ‚Ere s onoga svijeta‘«, *Žutarnji list*, 4. XI. 2015, str. 34.

²⁵² Jagoda Martinčević, »Izvršna predstava koja je kod publike uspjela izazvati suze i uzdisaje«, *Žutarnji list*, 7. X. 2016, str. 35.

²⁵³ Jagoda Martinčević, »Vrhunska glazbena poslastica svjetske pjevačke zvijezde«, *Žutarnji list*, 23. IX. 2017, str. 66; Zrinka Matic, »Poetično, s postojanim baroknim sjajem«, *Klasika.hr*, 25. IX. 2017 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2409>).

²⁵⁴ Jagoda Martinčević, »Ovacije za suvremeno čitanje Mozartove posljednje opere«, *Žutarnji list*, 24. XI. 2018, str. 66–67; Zrinka Matic, »Maestralno iščitana partitura«, *Klasika.hr*, 26. XI. 2018 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2570>).

²⁵⁵ Bareza je u završnom razdoblju karijere *Zrinskoga* dirigirao ukupno tri puta (31. X. i 2. XI. 2019, 27. II. 2020). O posljednjoj izvedbi vidi: Karlo Radečić, »Uvjerljiva Golac Rilović prvi put u ulozi Jelene«, *Klasika.hr*, 18. III. 2020 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2757>).

²⁵⁶ Karlo Radečić, »Dostojanstveno i nadahnuto s ambicioznim programom i entuzijazmom dirigenta i cijelog ansambla«, *Klasika.hr*, 9. X. 2020 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2807>).

²⁵⁷ Karlo Radečić, »Punokrvena izvedba Mozartove serenade«, *Klasika.hr*, 13. VII. 2020 (<https://www.klasika.hr/index.php?p=article&id=2794>).

²⁵⁸ Precizan broj izvedbi nije moguće utvrditi jer među 604 evidentirane za barem pet njih (1968, 1976) iz programskih cedulja nije nedvosmisleno jasno je li dotičnu izvedbu dirigirao Bareza ili netko

God. 2021. u siječnju je potpisao javni Apel za spas hrama kulture na Trgu Republike Hrvatske,²⁵⁹ kojim se tražila smjena uprave HNK-a na čelu s intendanticom Vrgoč, a u veljači je veliku pozornost izazvao intervjuom u *Nacionalu*,²⁶⁰ u kojem je prvi put javno govorio o problematičnom odnosu s njom za ravnateljskoga mandata, što je potaknulo njihovu daljnju polemiku.²⁶¹

Unatoč neslaganju s intendanticom i tomu što je u visokoj dobi bio opterećen administrativnim aspektom svoje funkcije, dok je načinom rada osigurao nepopularnost u dijela ansambla,²⁶² uspio je kao ravnatelj Opere osigurati razmjerno visoke umjetničke kriterije u kontekstu stvarnih mogućnosti ansambla, raznovrstan repertoar, u kojem su manjkali francuska opera i klasici XX. st.,²⁶³ povratak (*Ekvinocij, Adel i Mara*) i obnovu (*Ero s onoga svijeta*) baštinskih djela te ambiciozne projekte poput obnove *Parsifala*, prve izvedbe u nas »praverzije« (1841) *Ukletoga Holandeza* i osobito premijera obiju Verdijevih izvornih peteročinskih opera u žanru *grand opéra* sa zadržanom baletnom glazbom (*Sicilijanska večernja* u integralnoj francuskoj inačici pod njegovim ravnanjem; *Don Carlo* u peteročinskoj, tzv. modenskoj, inačici na talijanskom jeziku, s dodanim brojevima koje je skladatelj bio primoran ispustiti uoči

drugi. U 103 izvedbe *Ere s onoga svijeta* nije uključena jedna koja je prekinuta tijekom I. čina (rujan 2015).

²⁵⁹G. L., »Šeparović Mušović, Mužek, Batinić i – Bareza za smjenu aktualne uprave HNK«, *Teatar.hr*, 24. I. 2021 (<https://www.teatar.hr/242162/separovic-musovic-muzek-batinic-i-bareza-za-smjenu-aktualne-uprave-hnk/>).

²⁶⁰Tamara Borić: »Zbog Dubravke Vrgoč završio sam tjedan dana na liječenju«, *Nacional*, 2. II. 2021 (br. 1189), str. 54–57.

²⁶¹[Reakcija Dubravke Vrgoč na intervju Nikše Bareze], *Nacional*, 9. II. 2021 (br. 1190), str. 81; Tamara Borić: »Bareza: Zbog neistina Dubravke Vrgoč obratio sam se ministrici kulture, ali ona me ignorira«, *Nacional*, 2. III. 2021 (br. 1193), str. 60–63.

²⁶²Krajem posljednje sezone Barezina četverogodišnjeg mandata, one 2017/18, dio ansambla Opere uputio je, potaknut travanjским izvedbama Verdijeva *Don Carla* pod ravnanjem Loris Voltolinija, intendantici dopis u kojem je tražio »našem ansamblu prijeko potrebnu novu energiju i entuzijazam«, zanimajući se za mogućnost da se Voltolinija u budućnosti angažira na »mjestu umjetničkog ravnatelja opere ili šefa dirigenta«. Bareza se u tom dopisu imenom ne spominje, ali je jasno kako on implicira nepovjerenje dijela ansambla njemu kao aktualnom ravnatelju Opere. Bareza, za razliku od ravnateljâ Drame i Baleta, nije započeo drugi četverogodišnji ravnateljski mandat pod intendanturom Dubravke Vrgoč (naslijedio ga je talijanski dirigent Marcello Mottadelli), ali je nastavio dirigitirati u zagrebačkoj Operi (premiero je postavio samo *Čarobnu frulu*).

²⁶³*Pelléas i Mélisande*, Debussyjeva opera koja je ujedno i djelo francuske glazbe i djelo XX. st., bila je u sezoni 2014/15 (samo tri izvedbe u svibnju 2015, bez novih izvedbi u sezoni 2015/16) gotovo slučajna programska posljedica koprodukcijske suradnje intendantice Dubravke Vrgoč s pariškom Opérom Comique, a ne rezultat kakve promišljenije programske politike. Jedino drugo operno djelo svjetskog repertoara XX. st., ne računajući Puccinija, bila je Prokofjevljeva opera *Zaljubljen u tri naranče*, koju je u repertoar HNK-a uvrstio Bareza kao ravnatelj Opere. Unatoč planovima, nije za posljednjega zagrebačkog ravnateljskog mandata uspio realizirati nijednu premijeru neke opere Richarda Straussa. Od francuskoga repertoara bila je planirana *Pepeljuga* Julesa Masseneta, ali do realizacije predstave nije došlo. Među planiranim a neodržanim premijerama bila je i ona Puccinijeve *Djevojke sa Zapada*.

pariške praižvedbe, pod premijernim ravnanjem E. Boncompagnija, 2017). Premda je pozvao na suradnju ugledne hrvatske (L. Voltolini) i inozemne dirigente (Boncompagni),²⁶⁴ prema nekima je svojom kontrolom većine repertoara ostavljao premalo prostora za druge umjetnike. Najveći su Barezini dirigentski uspjesi iz posljednjega ravnateljskog razdoblja realizacija *Sicilijanske večernje* i *Ukletoga Holandca* te osobito hrvatske praižvedbe Schönbergove kantate *Gurre-Lieder* (2016),²⁶⁵ u izvedbama koje su, u povodu njegovog 80. rođendana, u Koncertnoj dvorani Vatroslav Lisinski (počasni član od 2013) sudjelovali orkestar i zbor zagrebačkoga HNK-a i HRT-a (Barezin rad na tom projektu tematiziran je u epizodi *Umjetnik nikad ne ide u penziju* dokumentarne serije 65+; G. Dević, Petnaesta umjetnost i HRT, 2016).²⁶⁶

U godinama prije posljednjega zagrebačkog ravnateljskog mandata, za kojega je među ostalim 2016. gostovao u Cataniji (Teatro Massimo Bellini), gdje je premijerno postavio Alfanovu operu *Sakuntala* (DVD, Bongiovanni, 2018),²⁶⁷ bio je stalni gostujući dirigent u Óperi de Bellas Artes u Ciudad de México (*Fidelio*, 2010, u povodu 200. obljetnice početka meksičkoga rata za neovisnost od Španjolske; *Tosca*, *Cavalleria rusticana* i *Pagliacci* te Verdijev *Requiem*, 2011; *Nabucco*, 2012; *Ivica i Marica*, E. Humperdinck, i *Ukleti Holandez*, 2013),²⁶⁸ a gostovao je i 2010. u Toulouseu

²⁶⁴S druge je strane za premijeru *Figarova pira* 2016. pozvao dirigenticu Natalie Murray Beale koja je tada bila anonimna početnica (ona mu međutim nije bila prvi izbor za taj projekt).

²⁶⁵Jagoda Martinčević, »Nikada do sada Schönberg u Zagrebu nije dobio takve ovacije«, *Jutarnji list*, 24. IX. 2016, str. 72–73; Branimir Pofuk, »Publika će pamtili Pjesme iz Gurrea«, *Večernji list*, 26. IX. 2016, str. 32; Marija Saraga, »Raskoš kasne romantike«, *Vijenac*, 24, 589 (29. IX), 2016, str. 23; Maja Stanetti, »Monumentalno«, *Klasika.hr*, 29. IX. 2016 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2249>); Jonathan Sutherland, »Veteran maestro Nikša Baresa directs a stupendous *Gurre-Lieder* in Zagreb«, *Bachtrack*, 26. IX. 2016 (<https://bachtrack.com/review-gurrelieder-baresa-hendrick-rilovic-zagreb-september-2016>).

²⁶⁶Ta epizoda dokumentarne serije zorno ilustrira odnos dijela domaćih glazbenika iz orkestra prema poslu kojim se bave (ni pred televizijskim kamerama nekima nije strano usred pokusa za *Gurre-Lieder* paralelno svirati i zabavljati se na mobitelima, pa i u paru za istim notnim pultom), kao i način na koji se Bareza znao nepedagoški uzrujati u radu s pjevačima ako neki detalj u realizaciji partiture nije bio u skladu s njegovom predodžbom o djelu (sekvenca s pokusa sa pjevačem Sinišom Štorkom, koji je tumačio Seljaka, kada na jednom mjestu u partituri pjeva opcionalni niži ton (*c'*) umjesto originalnoga (*f'*) – usp.: Arnold Schönberg, *Gurre-Lieder. Klavierauszug von Alban Berg*, Wien–Leipzig, Universal-Edition, 1912, str. 108; na izvedbama je pjevan Schönbergov original).

²⁶⁷Gostovao je i 2017. u Trapaniju (Luglio Musicale Trapanese, *La Bohème*), Beogradu (Narodno pozorište, *Don Carlos*, talijanska inačica u četiri čina) i Plovdivu (Državna opera, *Trubadur*).

²⁶⁸U povodu 80. godišnjice osnutka orkestra OFUNAM (Orquesta Filarmónica de la Universidad Nacional Autónoma de México), ravnao je 2016. u Ciudad de México koncertom na kojem je praižvedena skladba *Lumática* Enrica Chapele i izvedena Beethovenova IX. simfonija.

(Théâtre du Capitole, *La Bohème*) te 2012. u Bolzanu, Piacenzi i Modeni (*Saloma*)²⁶⁹ i Ženevi (Grand Théâtre de Genève, *Kavalir s ružom*).

U riječkom HNK-u Ivana pl. Zajca, gdje je prvi put nastupio na koncertu Mirelle Toić 1996 – ranije je dirigirao *Traviatu* na gostovanju riječke Opere u Luxembourghu 1971²⁷⁰ – premijerno je postavio opere *Macbeth* (Verdi, 2008;²⁷¹ obnova 2013), *Sunčanica* (Papandopulo, 2008),²⁷² *Traviata* (2009)²⁷³ i *Lucia di Lammermoor* (2010)²⁷⁴ te dirigirao Verdijev *Requiem* (2013).

Posljednji mu je dirigentski nastup bio uza Simfonijski orkestar Muzičke akademije u Zagrebu, u povodu njezine 100. obljetnice, u Koncertnoj dvorani Vatroslav Lisinski 16. X. 2021, kada je ravnao izvedbama djela Horvata (*Ljetni diptih*), Keleme-na (Koncert za klavir i orkestar) i Devčića (*Istarska suita*).

Pisao je komentare o djelima u programskim knjižicama, a katkad se javljao i priložima u dnevnim listovima (*100 godina hrvatske opere. Večernji list*, 1970, 26–27. IX / br. 3445; *Kako operu približiti gledaocu? Ibid.*, 1975, 25–26. I / br. 4758; *Genijalni dirigent, biznismen i organizator*, u povodu Karajanove smrti, u: *Slobodna Dalmacija*, 1989, 18. VII / br. 13877) i monografijama (*Čvorišta glazbene drame*, s podnaslovom *Bilješke o Matačiću naprama Wagneru i Bruckneru*, u: Matačić. Zagreb 1996).

Temelj je Barezina dirigentskoga habitusa snažna težnja vjernosti »izvorniku«²⁷⁵ – djelu odnosno skladatelju – kako ga je shvaćao uz temeljitu analizu partiture proučavajući i njezin glazbenopovijesni i općekulturni kontekst. Takvim je

²⁶⁹ Enrico Girardi, »Se ‚Salome‘ si dimostra un’incompiuta«, *Corriere della Sera*, 5. II. 2012, str. 33. Koprodukcija triju kuća; premijera u Bolzanu (Teatro comunale), reprizne izvedbe i u Piacenzi (Teatro municipale) i Modeni (Teatro comunale).

²⁷⁰ Erika Krpan, *Vladimir Ruždjak*, str. 288.

²⁷¹ Trpimir Matasović, »Znakovi arhetipskog«, *Zarez*, 10, 226 (6. III), 2008, str. 30–31; Bosiljka Perić Kempf, »Macbeth' lišen tenzija«, *Novi list*, 24. II. 2008, str. 66–67; Višnja Požgaj, »Vječna borba za moć«, *Vijenac*, 16, 365 (28. II), 2008, str. 26; Maja Stanetti, »Nastavak zločina slijedi...«, *Večernji list*, 25. II. 2008, str. 57.

²⁷² Marija Barbieri, »Visoko profesionalna izvedba«, *Kulisa.eu*, 20. X. 2008 (<https://klasika.hr/index.php?p=article&id=287>); Ratko Čangalović, »U suvremenom ruhu«, *Vjesnik*, 20. X. 2008, str. 41; Maja Stanetti, »Buu! za redatelja«, *Večernji list*, 20. X. 2008, str. 25.

²⁷³ Marija Barbieri, »U Rijeci se dogodila opera«, *Kulisa.eu*, 14. III. 2009 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=641>); Ratko Čangalović, »Odlična Margareta Klobučar«, *Vjesnik*, 14–15. III. 2009, str. 13; Trpimir Matasović, »Od kovitlaca do snoviđenja«, *Zarez*, 11, 253 (19. III), 2009, str. 39; Davor Schopf, »Strašna količina samoće«, *Vijenac*, 17, 393 (26. III), 2009, str. 25.

²⁷⁴ Trpimir Matasović, »Recesija kreativnosti«, *Zarez*, 12, 282 (29. IV), 2010, str. 31; Davor Schopf, »Lucia u čahuri sudbine«, *Vijenac*, 18, 422 (6. V), 2010, str. 24.

²⁷⁵ Glavna je to tema i mnogih njegovih intervjuva.

»laboratorijskim«²⁷⁶ pristupom, kako ga je sâm nazivao, polazeći od partiture, nerijetko odstupao od »tradicionalnih« načina interpretacije, što je katkad u dijela publike i kritike oslonjena na diskografiju i ranije izvedbe izazivalo i stanovit otpor. Već je krajem 1960-ih držao kako je djela standardnoga repertoara potrebno vratiti »njima samima«, tj. »jedinoj ispravnoj njihovoj podlozi – kompozitorovoj partituri«, odnosno »očistiti« ih od tradicija koje im je upisala »velika generacija tzv. romantičnih dirigenata« (poput B. Waltera, W. Furtwänglera, H. Knappertsbuscha),²⁷⁷ na što se, počev od susretâ s Harnoncourtom, nadovezalo njegovo prihvaćanje dijela postavki tzv. povijesno osviještenog izvođenja,²⁷⁸ koje je rano donio u našu sredinu (njegove su izvedbe Monteverdija pritom bile odmak od »romantičkih« Matačićevih).²⁷⁹ Sazrijevajući kao dirigent, veliku je važnost u interpretacijama počeo pridavati glazbenoj formi (kritika ga je poslije nazvala »istinskim majstorom velikih formi«),²⁸⁰ naglašeno i u skladatelja čija recepcija u znatnoj mjeri počiva na sentimentalnoj privlačnosti, poput Čajkovskoga – uzor su mu u simfonijama bile interpretacije J. Mravinskoga²⁸¹

²⁷⁶Usp. npr.: Jagoda Martinčević, »Biti bolji od djela« [razgovor], *Danas*, 23. XII. 1986 (br. 253), str. 33; Davor Schopf, »Kazna za ljubav«, *Vijenac*, 24, 577 (14. IV), 2016, str. 26.

²⁷⁷Svi citati u toj rečenici iz: A. R-g. [Aleksandar Reiching], »Izvan okvira konvencionalnosti« [razgovor], *Telegram*, 10, 463 (14. III), 1969, str. 20.

²⁷⁸Prema Trpimiru Matasoviću, »ako bi interpretacijski habitus ovog dirigenta trebalo svesti na tri odrednice, onda bi to bile poštivanje spoznaja pokreta za povijesnu obaviještenost, usredotočenost na transparentnu prezentaciju detalja, te čvrsta konstrukcija simfonijske cjeline – ne nužno tim redosljedom. Naizgled, ništa više nije niti potrebno za uspješnu interpretaciju, iako se ne jednom znalo dogoditi da jedan od navedenih elemenata prevagne nad ostalima« (Trpimir Matasović, »Glazbeno-vremenski kontinuum«, *Zarez*, 11, 258 (28. V), 2009, str. 31).

²⁷⁹»Pokojni Matačić ga [Monteverdija] je izvodio vrlo često u nekim obradbama koje su bile nje-mačkoga podrijetla. Tu se nismo nikada razumjeli – ja sam mu uvijek govorio da ja to ne mogu slušati, jer je karakteristika Monteverdijeve glazbe na instrumentalnim bojama. Monteverdi upotrebljava instrumentalne boje svoga, dakle ranobaroknog orkestra, za označavanje pojedinih situacija. Kada Monteverdija prebacite u klasični orkestar, kao što je bilo u tim obradbama, onda to djelo gubi svoju osnovnu kvalitetu. Pokojni mi je Lovro uvijek govorio: „A slušaj, baš te briga za to, muzika je muzika, muzika je krasna, pa može ovako i onako.“ Nije se dao zvesti aspektima koje su ljudi potpuno krivo shvaćali, misleći da je to nekakav historicizam. Naravno, tehnički su zahtjevi u Monteverdija potpuno drukčiji, svira se bez vibrata, svira se lakše i s mnogo manje gudala nego druga glazba. Time dolaze do izražaja potpuno drugi aspekti te glazbe, što je za glazbenike i za publiku vrlo zanimljivo, jer na bazi velikog pluralizma uče tehničke, stilske, i glazbene elemente.« (Trpimir Matasović, »Smrt repertoarne uhodanosti« [razgovor], *Vijenac*, 6, 125 (5. XI), 1998, str. 33). Prema samom Matačiću, »Momentarno je Monteverdija teško napraviti. Tu postoji Harnoncourt. On se specijalizirao za staru muziku. Meni su prigovarali da sam Monteverdija radio previše romantično« (*Matačić*, Zagreb, Fond Lovro & Lily Matačić – AGM d.o.o., 1996, str. 162).

²⁸⁰Trpimir Matasović, »Zagrebački koncerti«, *Zarez*, 12, 295 (11. XI), 2010, str. 33.

²⁸¹»U Lenjingradu sam upoznao Šostakovića, a velik utjecaj na mene imala je suradnja s Lenjingradskom filharmonijom i njezinim dirigentom Jevgenijem Mravinskim. Ondje sam naučio kako Čajkovskog svesti na strukturu, a ne isključivo na sentiment i ekspresiju, što je prelomilo čitavo moje poimanje.« (Davor Schopf, »Život je lijep i strašan« [razgovor, postumno], *Vijenac*, 30, 728 (27. I), 2022, str. 4)

– i Puccinija, u operama kojega je, ne umanjujući im strastvenost, potiskivao sentimentalnu sastavnicu u korist naglašavanja »simfonijske« strukture.²⁸² Veliku je pozornost u interpretacijama pridavao i dramaturgiji odnosâ tempâ, pri čemu je u repertoaru XVIII. st., posebice u Mozarta, inzistirao na razlikovanju četveročetvrtinske i dvopolovinske mjere. Polazeći od stilske ukorijenjenosti glazbenih djela u vremenu njihova nastanka, u djelima koje postoje u više inačica prednost je ponekad davao prvoj, pa i za skladateljeva života neizvedenoj »praverziji« (*Ukleti Holandez*), ali je u određenim filološkim pitanjima²⁸³ stajališta i mijenjao (*Idomenea* je u Grazu i Zagrebu postavio s ulogom Idamantea povjerenom tenoru, polazeći od druge Mozartove verzije opere, a najzad u Chemnitzu mezzosopranistici, dirigirajući izvornu inačicu);²⁸⁴ bilo mu je važno i u nas izvoditi Bizetovu *Carmen* u verziji s govorenim

²⁸²Na pitanje u vezi s primjedbama pojedinaca, povodom premijere *Manon Lescaut* u Zagrebu (2016), kako mu nedostaje »osjećaj« za Puccinija, premda je u milanskoj Scali dirigirao četiri njegove opere, Bareza odgovara: »Osjećaj za Puccinija... Prije svega treba dobro pogledati što stoji u partituri. On se i sam žalio: »Zašto ne pogledate što stoji kod mene u partituri?« U Puccinija je forma jako važna, njegovi su činovi kao stavci simfonije, simfonijski su koncipirani i kao takve ih treba i napraviti. Nije Puccini neka slatka melodijica, nešto za plakanje i nešto sentimentalnoga, nego je stroga glazbena forma koja mora biti prava, zdrava, iskonska lirika i poezija, a ne sladunjavost i razvlačenje. Kod njega toga nema. Način na koji Puccini vodi svoju formu vrlo je strog: u *La Bohème* imate četiri simfonijska stavka po činovima: jedan *allegro*, jedan *scherzo*, jedan *adagio* i jedan *finale*. Kod *Butterfly* imate jezgru u tri note iz kojih je cijela opera izgrađena. Nisam imao problema ni s orkestrima ni s pjevačima u realizaciji Puccinija jer sam pristupao s argumentima, tumačio na primjerima zašto je nešto tako. Puccini nije zbog toga ništa izgubio, samo je postao zanimljiviji i moderniji, nije se rasplinjavao u nekakve operetne stvari. To se danas jako cijeni i tako treba raditi. Riječ *osjećaj* je inače jako varljiva stvar. Što to znači *osjećaj*? Senzibilitet mora postojati, ali imati *osjećaj* ne znači raspekmeziti nešto kako bi netko plakao, da se sve razvlači. Glazbena forma je osnovna stvar u umjetnosti, koje je Puccini bio veliki majstor. U prvom dijelu prvog čina *La Bohème* npr. imate osnovni tempo koji se pojavljuje u odnosima 1:2, 1:3 itd. Ne možete to mijenjati kako bi pjevač *pokazao osjećaje*.« (Karlo Radečić, »U glazbi mora postojati senzibilitet, ali imati osjećaj ne znači raspekmeziti i razvući djelo« [drugi dio šesterodijelnoga razgovora], *Klasika.hr*, 18. VI. 2021; <https://opera.hr/index.php?p=article&id=2911>). Razmišljajući na sličnom tragu o emocijama u dirigentskoj interpretaciji, Bareza je govorio: »Glazba mora ići od glave preko srca u ruku. To je staro pravilo koje smo učili od velikih starih majstora; ruka mora onda tu kombinaciju između racionalnoga i emocionalnoga prenositi. Ne smije se nikada gubiti kontrola, naravno, niti se gubiti u nejakvim emocijama... Ne treba ih niti zapravo dublirati. Emocije postoje u glazbi, treba ih tamo prikazati, ne svoje vlastite prikazivati.« (dokumentarni film *Bareza u Chemnitzu*, urednica Anamarija Doričić, redatelj Danko Volarić, HRT, 2008)

²⁸³O razlozima neizvođenja kadence (V–I) u dionicama klarineta i rogova u drugom i trećem taktu dueta Pamine i Papagena (*Bei Männern, welche Liebe fühlen*) u prvom činu *Čarobne frule*, koja se čuje u svim snimkama opere, ali je nema u Mozartovu autografu, i glazbenom »sadržaju« takve interpretacije vidi: Karlo Radečić, »U radu s orkestrom apsolutno su važne metafore«.

²⁸⁴Mozartov *Idomeneo* praizveden je u Münchenu u siječnju 1781, kada je ulogu Idamantea tumačio kastrat Vincenzo dal Prato; danas tu ulogu tumače pjevačice (obično mezzosopranistice). Mozart se iste godine nastanio u Beču, gdje je priželjkivao novo uprizorenje *Idomenea*. Ideja o postavljanju djela u njemačkom prijevodu s *Idomeneom* kao basom (umjesto tenora) i Idamanteom kao tenorom nije se realizirala, ali je naposljetku došlo do koncertne izvedbe (u talijanskom originalu) u palači Auersperg u ožujku 1786, za koju je Mozart poduzeo više izmjena u partituri, pri čemu je Idamante postao tenor

dijalozima, u skladu s pripadnošću djela žanru *opéra comique*. U izvedbama vokalno-instrumentalnih djela, napose opere, protivio se koncepciji »pratećega« dirigenta koji povlađuje pjevačima, a u radu s njima, u kojem je inzistirao na predavanju značenja teksta u pjevanoj riječi, i orkestrima bio je poznat po zahtjevnim i pedantnim pokusima.²⁸⁵ Premda su ga u inozemstvu ponegdje isprva držali stručnjakom za slavenski, a poslije i za talijanski repertoar, dok je u nas posljednjih desetljeća često slovio kao najveći autoritet za Verdija i Wagnera,²⁸⁶ a i uopće je bio najpoznatiji kao operni dirigent,²⁸⁷ nije pravio razlike među glazbenim vrstama te se, pod snažnim dojmom Scherchenovih predavanja, posvetio svladavanju dirigentskoga poziva u cijelosti – držao je pritom da neka djela ili skladatelje dirigent može adekvatno tumačiti tek u zrelijoj životnoj dobi – ne priznajući specijalizacije u pojedinim stilovima,²⁸⁸ pa je ostvario bogat simfonijski, koncertantni i vokalno-instrumentalni repertoar od XVII. st. (Monteverdi) do praižvedbi djela XXI. st. Njega čine i više od 120 opera svjetskoga repertoara, među kojima su i 17 Verdijevih te sve Wagnerove i Puccinijeve osim po dvaju ranih rijetko izvođenih djela,²⁸⁹ te bogat simfonijski repertoar u stilskom rasponu od bečkih klasičara do suvremenih skladatelja, što uključuje i cjelovito ili pretežno svladane opuse velikih simfoničara XIX. st. (Beethoven, Schubert, Mendelssohn, Schumann, J. Brahms, Čajkovski, Bruckner), Straussa, Mahlera te Šostakoviča (interpretacije Brucknera dotjerivao je i uz Matačića);²⁹⁰ barokni je repertoar

(vjerojatno Francesco Pollini). Čini se da je *Idomeneo*, kako ga je Bareza postavio u Zagrebu 2003, bio kombinacija između Münchenske i bečke verzije djela (Brendan Carroll, »Daddy's boy«, str. 90).

²⁸⁵Već je za prvoga zagrebačkog razdoblja stekao među dijelom glazbenika reputaciju dirigenta koji »gnjavij« na pokusima: »Sjećam se, zamjerali su mu zbog dugih i zamornih pokusa, zvali su ga cjeplidlakom i dosadnjakovićem, no publika ga je voljela a kritičari skidali kapu pred predstavama koje ne samo da su imale glavu i rep već su nosile onu iskonsku muzikalnost, operni švung kakav se u to vrijeme već rijetko susretao u Zagrebačkoj operi« (Jagoda Martinčević, »Biti bolji od djela«, str. 33).

²⁸⁶Usp. npr.: Zrinka Matic, »Režijom osnažena glazbena drama«, str. 34.

²⁸⁷Prema Bosiljki Perić-Kempf, »prečesto se zaboravlja naglasiti da je bio jednako izvrstan i kao simfonijski dirigent« (Bosiljka Perić-Kempf, »Sjećanje i svjedočanstvo«, *Hrvatska revija*, 22, 2, 2022, str. 51).

²⁸⁸»Polazeći od načela da je dirigiranje zanat koji treba poznavati u cijelom njegovom kompleksu[,] našao sam se odjednom pred neobuhvatnom materijom[,] ali i pred permanentnim interesom daljnjih studija i istraživanja. Primjerice: nikada nisam vjerovao u podjelu na operne i simfonijske dirigente[,] kao ni u takozvane specijaliste za pojedine stilove[,] pa čak i kompozitore.« (Jagoda Martinčević, »Dostojanstvo ove umjetnosti«)

²⁸⁹Vidi Prilog. Nije dirigirao Wagnerove opere *Vile (Die Feen)* i *Rienzi* te Puccinijeve *Vile (Le Villi)* i *Edgar*. Dirigirao je, kako je ranije navedeno, austrijsku i talijansku praižvedbu Wagnerove iznimno rijetko postavljane opere *Zabrana ljubavi*, a u Zagrebu koncertno Puccinijevu rjeđe izvođenu *Lavasticu*.

²⁹⁰Na temelju ograničena uvida u Barezin simfonijski repertoar (pretežno koncertni programi koje je ostvario kao šef-dirigent Gradačkoga filharmonijskog orkestra, Simfonijskoga orkestra HRT-a i Filharmonije »Robert Schumann«), moguće je potvrditi da je dirigirao, ostave li se po strani Haydn i Mozart, *barem* sljedeće simfonije: Beethoven (svih devet), Schubert (I, D-dur; V, B-dur; VIII, h-mol; IX,

(npr. djela J. S. Bacha, poput nekih kantata i Brandenburških koncerata) u njega znatno umjerenije zastupljen. S vremenom je, djelomično i pod dojmom proučavanja građe iz arhiva milanske Scale i suradnje s Mutijem, izgradio čvrste nazore o interpretaciji talijanske opere XIX. st.,²⁹¹ inzistirajući na nekraćenim, s uporištem u strukturnim i dramskim razlozima, i duboko promišljenim izvedbama, korištenju kritičkoga izdanja partiture te otklanjanju tradicionalnih načina interpretacije, osobito u pjevačkim dionicama, ako nemaju uporište u notnom zapisu, što je u nas prvi put izrazitije recepirano u splitskoj predstavi *Rigoletta* (2000), a potom zamijećeno npr. i u Barezinim riječkim i zagrebačkim interpretacijama *Traviate*, *Lucije di Lammermoor*, *Trubadura* i *Sicilijanske večernje*.²⁹² Takav ga je, djelomično »come scritto« pristup, u kojem je bio fleksibilniji od Mutija,²⁹³ u djelima ranijega XIX. st. gdjekad, unatoč težnji dohvaćanja »izvornika«, paradoksalno, udaljavao od stvarne

C-dur, Mendelssohn (II–IV), Schumann (sve četiri), Brahms (II–IV), Čajkovski (I, IV–VI), Bruckner (I, III–V, VII–IX), Mahler (I–VII, IX), Šostakovič (I, IV–IX, XV). Dirigirao je npr. i Berliozovu *Fantastičnu simfoniju* i »simfoniju sa solom viole« *Harold u Italiji*, Lisztovu *Simfoniju Faust*, Dvořákovu *Sedmu* i *Devetu* simfoniju te *Šestu* simfoniju Stjepana Šuleka. Navedenim simfonijskim poemama Richarda Straussa koje je dirigirao uza Simfonijski orkestar HRT-a valja pridružiti i onu *Iz Italije* (Filharmonija »Robert Schumann«). O zastupljenosti Beethovenove Prve i Dvořákovu Devete simfonije u Barezinu repertoaru zaključeno je prema: *Nikša Bareza* [brošura s opernim i simfonijskim repertoarom i izvadcima iz kritika], S. l., s. a. [prva polovina 1970-ih]. Kada je o koncertantnom repertoaru riječ, dirigirao je npr. i *barem* sljedeće koncerte za klavir i orkestar: Mozart (br. 12, KV 414; br. 20, KV 466; br. 21, KV 467; br. 24, KV 491; br. 25, KV 503; br. 10, za dva klavira, KV 365), Beethoven (svih pet), Mendelssohn (br. 1), Chopin (oba), Liszt (br. 1), Brahms (oba), Čajkovski (br. 1), Saint-Saëns (br. 2), Rahmanjinov (br. 2 i 4), Ravel (Koncert u G-duru), Šostakovič (Koncert za klavir, trubu i gudače u c-molu), Bartók (br. 2), Prokofjev (br. 2 i 3), te (jedini) klavirski koncert Schumanna, Clare Schumann, Griega i Lutosławskog.

²⁹¹ O tome vidi npr.: Marija Barbieri, »Veliko pospremanje partiture *Traviate*« [razgovor], *Kulisa.eu*, 21. III. 2009 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=660>).

²⁹² I u riječkoj (2009) i u zagrebačkoj (2015) *Traviati* Bareza je izveo djelo od prvoga do posljednjega takta, bez ikakvih kraćenja (*skokova*), pa su npr. i u cantabileu Violetine arije iz I. čina i u kabaleti Alfredove i Germontove arije iz II. čina izvedene obje strofe. U nas nitko ni prije ni poslije Bareze nije postavio *Traviatu* integralno, što vrijedi i za riječku *Luciju di Lammermoor* (2010) pod njegovim ravnanjem, u kojoj nije izostavio ni rijetko izvođen prizor Edgarda i Enrica iz III. čina. U zagrebačkom HNK-u Bareza je 2013. dirigirao neslužbenu obnovu *Trubadura* iz kritičkoga izdanja partiture, koje su Muti i on koristili i u Scalinoj predstavi 2000, a što je planirao učiniti i u sezoni 2018/19, koju je on programski osmislio; predstavu je, međutim, realizirao novi ravnatelj Opere Marcello Mottadelli koristeći standardno izdanje partiture.

²⁹³ Bareza u intervjuu 2006. izjavljuje: »Kad danas gledam, mislim da je Muti u želji da vrati Verdija izvornima, dakle, izvan glasovnih parada, bio previše radikalan.« (Marija Barbieri, »Tako i nikako drukčije«, *Vijenac*, 14, 333/335 (21. XII), 2006, str. 31). Kada je Bareza posljednji put dirigirao Verdijeva *Trubadura*, u Državnoj operi u Plovidvu 2017, kabaleta *Di quella pira* Manricove arije iz III. čina izvedena je bez ikakvih kraćenja, s obje strofe, a tenor Kamen Čanev, koji je djelomice markirao u kodi, završio ju je s (predugo) držanim visokim C, koji je Riccardo Muti u potpunosti uskratio Salvatoreu Lictri u milanskoj Scali na premijeri u prosincu 2000. Usp.: Giuseppe Verdi, *Il Trovatore. Study Score from the Critical Edition* [uredio David Lawton], Milano–Chicago, Ricordi–The University of Chicago Press, str. 304–320; Philip Gossett, *Divas and Scholars. Performing Italian Opera*, Chicago–London, The University of Chicago Press, 2006, str. 124–127, 330.

povijesne izvodilačke prakse, kao u nekim interpretacijama Rossinija (*Seviljski brijuč*).²⁹⁴ Razvijanje sklonosti integralnim izvedbama utjecalo je i na njegov pristup domaćem repertoaru, pa je Lisinskijeva *Porina*, koji je 1969. dirigirao primjenjujući »jedan aktivno-umjetnički, a ne historijski pristup toj vrijednoj partituri« – kojim su se trebala izbjeći »nepotrebna razvlačenja i slabiji muzički brojevi, a da se uz to omoguću likovima na sceni normalan i prirodan dramaturški tok«²⁹⁵ (pri čemu je zadržao izvorni završetak opere) – najzad, u suradnji s redateljem P. Selemom, postavio 1993. u približno integralnoj verziji, najcjelovitijoj u povijesti izvođenja te opere, »s minimalnim kraćenjima i originalnom instrumentacijom«,²⁹⁶ nije bio sklon izrazitijim kraćenjima ni u postavljanju Mandićeve *Mirjane* i Papandopulove *Sunčanice*. Bareza je ostvario mnoge antologijske interpretacije,²⁹⁷ njihova duboka promišljenost i vrsna pripremljenost gdje su ipak njegove izvedbe djelomice lišavale izrazitije spontanosti ili agogičkih suptilnosti. Njegova je potraga za »izvornikom«, međutim, nastojala ozvučiti i »unutarnji sadržaj« partiture, pri čemu mu nije bilo strano poimanje »upisanosti« skladateljeva unutarnjeg svijeta u glazbeno djelo. Domaća mu je kritika slabiji uspjeh ponekih koncerata i opernih izvedbi pripisivala nedovoljnom broju pokusa zbog prihvaćanja više istovremenih angažmana²⁹⁸ ili zastupala mišljenje kako se

²⁹⁴O interpretaciji talijanske opere XIX. st. u kontekstu onodobne izvodilačke prakse vidi: Philip Gossett, *Divas and Scholars. Performing Italian Opera*. Bareza je i u posljednjem svojem dirigentskom susretu s Rossinijevim *Seviljskim brijučem* (HNK u Zagrebu, 2015), suprotno povijesnoj izvodilačkoj praksi kada je taj skladatelj u pitanju (vidi 9. poglavlje, »Ornamenting Rossini«, u: *ibid.*, str. 290–331), tražio od pjevača da npr. završetke arija pjevaju pretežno *come scritto*, tj. kako je (u partituri) i napisano, bez umetnutih visina i dodanih solističkih kadenca. Propuštajući primijetiti kako su »implicitne u skladateljevoj [ovdje se misli općenito, ne samo na Rossinija; op. a.] notaciji serije konvencija za interpretiranje te notacije« (*ibid.*, str. 608), Bareza je tražio djelomično »čišćenje« pjevačkih dionica pozivajući se i na Rossinijevu veću stilsku bliskost s Mozartom negoli kasnijim talijanskim opernim skladateljima. Gossett se u spomenutoj knjizi kritički osvrće na neke filološke odluke dirigenata Riccarda Mutija i Claudija Abbada. O Barezinu pozivanju na Abbada, kada je Rossini u pitanju, vidi: Marija Barbieri, »Veliko pospremanje partiture Traviate«. Više opernih predstava Donizettijevih, Verdijevih i Puccinijevih naslova koje je Bareza premijerno postavio svjedoče o tome da se nije dogmatski protivio svim *tradicionalnim* interpoliranim visinama ili držanju onih napisanih pod nenapisanom koronom.

²⁹⁵Oba su citata dio Barezine izjave u: A. R. [Aleksandar Reiching], »Porin' u novom ruhu«, *Večernji list*, 3. XII. 1969, str. 8.

²⁹⁶Iz Barezine izjave u: Dubravka Vrgoč, »Nikša Bareza: Prva integralna izvedba«, *Vjesnik*, 6. III. 1993, str. 25. Činjenica da izvedba nije bila posvema integralna podcrtana je u intervjuu sopranistice Mirelle Toić povodom skandala koji je izazvala u ulozi Irmengarde na repriznoj izvedbi *Porina*: Vladimir Stojsavljević, »Zamalo nisam poludjela na otvorenoj sceni!«, *Globus*, 30. IV. 1993 (br. 125), str. 25–26. O Barezinu otvaranju uobičajenih *skokova* u partituri *Porina* vidi i: Marija Barbieri, »Porin – nesavršen biser hrvatske glazbe«.

²⁹⁷Mnoge su njegove interpretacije (pretežno ostvarene u Hrvatskoj) pohranjene u arhivu Hrvatskoga radija i Hrvatske televizije.

²⁹⁸Tema je to više kritika njegovih koncertnih i opernih nastupa u Hrvatskoj 2000-ih i 2010-ih, što je u jednoj od njih uopćeno ovako: »Od pomoći mu [orkestru; op. a.] nije bio ni Bareza, koji je odličan dirigent kad dirigira odličnim orkestrom i ima dovoljno proba na raspolaganju, no koji gubi konce iz

u pripremi nekih opernih predstava više posvetio orkestralnom aspektu partiture negoli radu s pjevačima.²⁹⁹ Dirigent koji je na poseban način združivao strastvenost, eruditsko znanje, preciznost, upućenost u suvremene interpretacijske spoznaje, repertoarnu znatiželju, otpor rutini i glazbenu inteligenciju i koji je s velikim zalaganjem ostvario i bogat repertoar glazbe XX. st. (interpretacije je dotjerivao i na temelju osobnih susreta ili korespondencije sa skladateljima kao što su Orff, Dallapiccola, G. Petrassi, Šostakovič, O. Messiaen, Britten, L. Nono) i glazbe hrvatskih skladatelja³⁰⁰ (uz Maleca i Kelemena, osobit je afinitet gajio i prema Gotovcu, kao ponajbolji tumač *Ere s onoga svijeta*,³⁰¹ i Papandopulu), Bareza je jedinstvena pojava u hrvatskoj glazbi. Hrvatski dirigent s najširim repertoarom i jedan od rijetkih koji je ostvario respektabilnu europsku karijeru³⁰² – kontinuitet nastupa u nekima od vodećih europskih opernih kuća, poput Bavarske i Hamburške državne opere, na čelu s milanskom Scalom i Bečkom državnom operom; ravnanje izvedbama s nekima od najpoznatijih opernih pjevača druge polovine XX. st. (Agnes Baltsa, Edita Gruberová, Raina Kabaivanska, Éva Marton, Elena Obraztsova, C. Bergonzi, P. Cappuccilli, J. Carreras, A. Kraus, L. Nucci, L. Pavarotti, J. Vickers);³⁰³ suradnja s orkestrima poput Orkestra Mozarteum iz Salzburga i Orkestra romanske Švicarske – ocijenjen je i kao

ruku kada je u pitanju premalo vremena i ansambl poput Simfonijskog orkestra HRT-a, nedostatne kulture muziciranja za savladavanje jedne Mahlerove partiture [Sedma simfonija; op. a.] u ovakvim okolnostima rada. Orkestar je tu najmanje kriv. [...] Istina je da Barezu njegovi zagrebački nastupi pretjerano ne brinu, na koncu, ni njegov rejting u inozemstvu ne ovisi o njima!« (Bosiljka Perić-Kempf, »Od lošeg do vrlo kvalitetnog«, *Vijenac*, 9, 190 (14. VI), 2001, str. 32). Bareza je i za posljednjega zagrebačkog ravnateljskog mandata prepustio dio pokusa Puccinijeve *Manon Lescaut* (premijera 8. IV. 2016) svojemu asistentu istovremeno pripremajući premijeru Prokofjevljeva baleta *Romeo i Julija* (19. III. 2016), za koju je bio angažiran na zamolbu ravnatelja Baleta Leonarda Jakovine.

²⁹⁹Usp. npr.: Trpimir Matasović, »Hrvatsko narodno kupalište«; Trpimir Matasović, »Bespuća francuskog kolonijalizma«.

³⁰⁰»U našim prilikama moramo bez kompleksa konstatirati da sigurno nemamo imena poput Beethovena, Mozarta, Straussa ili Wagnera, ali svakako imamo kvalitete koje se mogu naći na programima.« (Nikša Bareza, »Kako operu približiti gledaocu?«, *Večernji list*, 25–26. I. 1975, str. 11)

³⁰¹Asistirao je Gotovcu i od njega djelomično preuzeo dirigiranje pri snimanju opere 1962; poslije su Završna pjesma i Kolo iz posljednjega (trećeg) čina zasebno izdani na Jugotonovoj gramofonskoj ploči (singl, 45 okretaja u minuti; EPY-3194), na kojoj je Bareza i naveden kao dirigent (Eru je tumačio tenor Josip Gostič).

³⁰²Razmišljajući u povodu Barezina 70. rođendana o hrvatskim dirigentima »svjetskog glasa«, Jagoda Martinčević u »moćnu petorku« uvrštava Lovru Matačića, Berislava Klobučara, Milana Horvata, Mladena Bašića i Nikšu Barezu (Jagoda Martinčević, »Bareza u glazbenoj Sikstini«, *Vjesnik*, 17–18. XI. 2007, str. 54). Najveću je karijeru nesumnjivo ostvario Matačić.

³⁰³Uži izbor; uvršteni su samo pjevači za koje je bilo moguće provjeriti u kojoj su opernoj ulozi, kada i u kojem kazalištu nastupili/nastupali pod ravnanjem Nikše Bareze.

»naš prvi moderni dirigent«,³⁰⁴ »posljednji veliki hrvatski dirigent«³⁰⁵ i »najveći poznavatelj opere u Hrvatskoj, jednako talijanske, njemačke, francuske i slavenske, poglavito hrvatske«. ³⁰⁶ Trajnije obogativši kulturni život i pojedinih inozemnih sredina, napose Graza i Chemnitza, Bareza je na nezamjenjiv način obilježio glazbeni život Hrvatske druge polovine XX. i XXI. st. ambicioznim projektima, repertoarnim iskoracima, što uključuje i više praizvedbi domaćih djela i prvih hrvatskih izvedbi djela svjetskoga repertoara, i nastojanjem da, unatoč financijskim i umjetničkim ograničenjima domaćih ansambala, njeguje i u nas svjetske kriterije. Snagom i izvornošću umjetničke ličnosti, stupnjem inozemne afirmacije i širinom repertoara svrstao se među najveće hrvatske glazbene reproduktivne umjetnike.

Među brojnim nagradama dobio je i Nagradu »Johann Joseph Fux« austrijske Štajerske (1989),³⁰⁷ Zlatnu medalju grada Graza (1990), Mozartovu nagradu Saksoga Mozartova društva (2010)³⁰⁸ i Nagradu grada Zagreba (2011) te više nagrada za

³⁰⁴Mišljenje je to violinista, pedagoga i glazbenog pisca Radovana Lorkovića (osobna korespondencija, 18. III. 2024; uz dozvolu gospodina Lorkovića), koji navodi: »To letimično mišljenje temeljilo se na njegovoj izvedbi Bergove Lulu u Zürichu [...] Po tipu mi se činio prilazom djelima na analitičan koliko i na emocionalan način, što mi je izgledalo novo kod nas« (ibid.).

³⁰⁵Bosiljka Perić-Kempf, »Sjećanje i svjedočanstvo«, str. 51.

³⁰⁶Marija Barbieri, »Nezamjenjiv dirigentski velikan i najveći poznavatelj opere u Hrvatskoj«, *Opera.hr*, 21. I. 2022 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=3204>).

³⁰⁷J. M. [Jagoda Martinčević], »Priznanje Barezi«, *Vjesnik*, 2. XII. 1989, str. 7; ENR, »Säule der Grazer Oper«, *Kleine Zeitung* [Graz], 16. II. 1990, str. 109.

³⁰⁸Prigodom dodjele nagrade u svibnju 2010. violinistica Heidrun Sandmann, koncertna majstorica Filharmonije »Robert Schumann« iz Chemnitza, pročitala je laudatio Barezi, koji je vrijedan dokument o njegovoj recepciji u tom orkestru, načinu rada na pokusima, karakteru i njegovim dirigentskim načelima. U njemu među ostalim stoji i sljedeće: »Istini za volju, rad s njim nije bio jednostavan – njegova je kritika često bila oštra i nestrpljiva (oduvijek je već znao grditi kao piljarica), katkada uopće niste znali što on hoće. Stvari koje ste osobno smatrali važnima, on nije uzimao ozbiljno, mogli ste se satima zadržavati na razlici između *piano* i *più piano*, pa i onda kad po našem mišljenju [tj. mišljenju glazbenika iz orkestra; op. a.] razlika zapravo nije bila osjetna. Da, katkada se u orkestru šaptalo: ‚Za Boga miloga, svirajte konačno tiho, jer će taj dio ponavljati još petnaest puta.‘ Ali, ako je netko bez taštine, kao on sâm, uvijek je mogao osjetiti da njegova kritika nije bila mišljena uvredljivo ili bila obojena osobno, već je morala služiti zajedničkom cilju. Nikad se nije umarao od nas u ime kompozicije zahtijevati najbolje. Uopće se nikada nije umarao. U jednom tjednu je kod nas dirigirao cijeli *Prsten Nibelunga* i dvije Straussove opere, a na koncu tog iscrpljujućeg ciklusa bili smo svi posvema uništeni, dok se naš šef-dirigent sa smješkom ljubezno i svjež kao ljubica klanjao. Što je to bilo, što mu je tako polagano donijelo divljenje, katkada i protiv vlastite volje? Je li to bila njegova ljudska skromnost? Ljudska toplina, kojom je zračio? Izostanak ikakve rutine? Mladenačka fleksibilnost njegova duha? Nije protekla ni godina, kad sam ga u sebi prozvala ‚Grandseigneurom‘ – ta stara škola, razumijete li? Izvjestan način otmjenosti, jedno blago dostojanstvo, nenametljivi šarm, kojim se diči njegovo biće i koji mu dozvoljavaju pridobiti publiku. Pridobiti ju je mogao prvenstveno svojim glazbenim djelovanjem. [...] Konačno su se u Chemnitzu opet mogle slušati Straussove opere, i to toliko uspješno da su čak i novine *Sächsische Zeitung* pisale neka onaj koji želi čuti Straussa ode iz Dresdena i neka radije otputuje u Chemnitz. [...] Nezaboravne su ostale i neke rečenice ili primjedbe, koje nam, sjetimo li ih se, daju prigodu za smijuljenje. Već je jedan osobit oblik kritike bio govoriti ‚Za Božju volju, što tu to radite?‘, a pogotovo onda ako je to popraćeno jednim

životno djelo – Porin (2008), »Vladimir Nazor« (2009), »Lovro pl. Matačić« (2014) i Nagradu hrvatskog glumišta (2019).³⁰⁹ O njemu su snimljeni dokumentarni filmovi – dvodijelna cjelina *Bareza. Mladost i počeci jednog dirigenta* i *Bareza. Zrele godine* (urednica Seadeta Midžić, redatelj B. Ivanda, HRT, 1993–94), *Bareza u Chemnitzu* (urednica Anamarija Doričić, redatelj D. Volarić, HRT, 2008) i kratki *Maestro* (scenarist B. Orešić, Hanza Media, 2022).

LIT.: (O opernom debiju): *K. Kovačević* (*Dr. K. K.*), Borba,³¹⁰ 23(1959) 2. XII, str. 5. — *N. Turkalj* (*N. T.*), Večernji list, 1(1959) 4. XII, str. 5. — *Ž. Rapanić* (*Ž. R.*): Dva romantična baleta. Slobodna Dalmacija, 17(1960) 11. VIII, str. 5. — Premijera »Don Carlosa«. *Ibid.*, 20(1963) 13. IV, str. 4. — *Ž. Rapanić*: Preporučeni ansambl. *Ibid.*, 17. IV, str. 4. — (O predstavi Rigoletto): *K. Kovačević*, Borba, 28(1963) 26. VI, str. 7. — *P. Selem*, Telegram, 4(1963) 166 (28. VI), str. 7. — *A. Tomašek*, Vjesnik, 24(1963) 27. VI, str. 5. — *N. Turkalj*, Večernji list, 5(1963) 24. VI, str. 7. — (O predstavi Pelleas i Melisande): *D. Gašparović*, Studentski list, 20(1965) 13 (20. IV), str. 10. — *K. Kovačević*, Borba, 30(1965) 14. IV, str. 7. — *E. Sedak*, Večernji list, 7(1965) 17. IV, str. 10. — *A. Tomašek*, Vjesnik, 26(1965) 12. IV, str. 5. — *N. Turkalj*, Telegram, 6(1965) 260 (23. IV), str. 5. — *M. Logar*: Na granici pornografije. Borba, 30(1965) 20. V, str. 7. — *V. Težak*: Bez predaha (razgovor). Večernji list, 7(1965) 29. V, str. 6. — *Isti*: Nakon Japana bez predaha (razgovor). *Ibid.*, 30. X, str. 8. — (O predstavi Šišmiš): *K. Kos*, *Ibid.*, 8(1966) 8. III, str. 7. — *K. Kovačević*, Borba, 31(1966) 11. III, str. 7. — *P. Selem*, Telegram, 7(1966) 306 (11. III), str. 5. — (O predstavi djela Mudrijašica i Carmina Burana): *K. Kovačević*, Borba, 31(1966) 16. IV, str. 7. — *P. Selem*, Telegram, 7(1966) 311 (15. IV), str. 5. 7. — *A. Tomašek*, Vjesnik, 27(1966) 18. IV, str. 4. — *N. Turkalj*, Večernji list, 8(1966) 22. IV, str. 7. — *A. R.*: Ton, ples i pokret. Poruka C. Orffa zagrebačkoj publici. *Ibid.*, 12. IV, str. 7. — *K. Reyle*: »Ero der Schelm«. Die kroatische Nationaloper an den Wiesbadener Mai-Festspielen. Neue Zürcher Zeitung, 187(1966) 17. V, str. 21. — *V. Težak*: Obecanje: dobre predstave (razgovor). Večernji list, 8(1966) 29. I, str. 7. — *Isti*: Poziv čak iz Paname (razgovor). *Ibid.*, 25. VI, str. 8. — (O predstavi La Bohème): *P. Selem*, Telegram, 8(1967) 366 (5. V), str. 6. — *N. Turkalj*, Večernji list, 9(1967) 11. V, str. 9. — (O koncertnim izvedbama Porina): *Isti*, *Ibid.*, 3. X, str. 7. — *P. Selem*, Telegram, 8(1967) 388 (6. X), str. 6. — Jubilarno i svečano. Večernji list, 9(1967) 30. IX, str. 8. — *Ž. Rapanić* (*Ž. R.*): Homogena izvedba. Slobodna Dalmacija, 23(1967) 17. VII, str. 7. — *D. Šerić*: Dobra podjela uloga (razgovor). *Ibid.*, 14. VII, str. 5. — *V. Težak*: Nova scena – novi repertoar (raz-

užasn timer pogledom. Ili mnogo onih ‚Nee nee nee nee nee nee-ova, koji su pokazivali da nešto nije u redu. Ili kad je katkada govorio: ‚Molim vas, oslobodite me tog krivog tona!‘ Ima tu još jedan citat. Jedan, koji više no svi drugi objašnjava zašto smo večeras ovdje. Bilo je to tijekom jednog pokusa *Kavalira s ružom*. Nikša Bareza bio je više no nezadovoljan kakvoćom zvuka kakav mu je bio ponuden i nakon više neuspjelih pokušaja, kojima je htio objasn timer svoje namjere, spustio je ruke, odložio dirigentski štapić i kazao: ‚Moje dame i gospodo, znam da možemo svirati svi skupa. Možemo zajedno svirati tiho, možemo zajedno svirati glasno, isto tako i kratko i dugo – no ukoliko nam ne uspije učiniti smisao u glazbi čujnim, kao glazbenici izgubili smo svoje opravdanje.‘ To je dakle najbolji razlog za odati počast tome umjetniku. On stvara glazbu koja ima značenje. Nije to nešto tako uobičajenoga, kako zvuči. Kod svakoga djela, poznatog ili nepoznatog, to iziskuje vrijeme i intenzitet: uvijek iznova čitati iz partiture, uvijek se iznova pitati o međusobnim odnosima. To iziskuje veselja u traženju, u znanju i u njegovoj predaji dalje. To iziskuje budan duh, otvoreno srce i veliku požrtvovnost, kako bi se, bez osobnih prednosti, posvema stavilo u službu nekoga skladatelja, nekog djela. Te su vrline postale rijetke u našem vremenu. [...] Ja pak kažem: ako danas ukazujemo čast Nikši Barezi, to častimo jednog umjetnika koji uvijek traga za smislom u glazbi, koji srcem i razumom, bez kompromisa, pošteno i bez taštine nastoji taj smisao učiniti čujnim.« (prema prijevodu s njemačkoga dr. Ivana Mirnika)

³⁰⁹ Formalni naziv nagrade: Nagrada hrvatskog glumišta za svekoliko umjetničko djelovanje.

³¹⁰ U Lit. je uvijek riječ o zagrebačkom izdanju *Borbe*.

govor). Večernji list, 9(1967) 21. I, str. 7. — *N. Turkalj*: Pljesak Gotovcu. Ibid., 30. V, str. 7. — (O predstavi Boris Godunov): *Ž. Rapanić*, Slobodna Dalmacija, 24(1968) 14. V, str. 5. — *N. Turkalj*, Telegram, 9(1968) 420 (17. V), str. 7. — (O koncertnim izvedbama Orfeja i Euridike): *P. Selem*, Ibid., 449 (6. XII), str. 6. — *K. Kovačević*, Borba, 34(1969) 28. I, str. 8. — (O predstavi Porin): *Isti*, Ibid., 6. XII, str. 12. — *I. Mandić*, Vjesnik, 30(1969) 5. XII, str. 11. — *N. Turkalj*, Telegram, 10(1969) 502 (12. XII), str. 20. — *Isti*, Večernji list, 13(1969) 6–7. XII, str. 10. — *A. Reiching (A. R.)*: »Porin« u novom ruhu. Ibid., 3. XII, str. 8. — *Isti (A. R.-g)*: Izvan okvira konvencionalnosti (razgovor). Telegram, 10(1969) 463 (14. III), str. 20–21. — *Isti (a. r.-g)*: Opera živi organizam (razgovor). Ibid., 491 (26. IX), str. 6–7. — Nikša Bareza (brošura s opernim i simfonijskim repertoarom i izvadcima iz kritika). S. l. (s. a.) (prva polovina 1970-ih). — (O predstavi Zaljubljen u tri naranče): *Z. Juranić*, Studentski list, 25(1970) 16 (13. XI [X!]), str. 31. — *K. Kovačević*, Borba, 48(1970) 6. X, str. 16. — *N. Turkalj*, Večernji list, 14(1970) 6. X, str. 16. — (a): N. Bareza u Njemačkoj državnoj operi. Ibid., 20. VIII, str. 7. — *R. D.*: Wagner na našem jeziku oduševio Talijane. Vjesnik, 31(1970) 17. XI, str. 9. — *Isti*: »Goldonijev šešir« Nikši Barezi. Ibid., 30. XII, str. 8. — *D. Gracin*: Nedorečeno Beethoven. Slobodna Dalmacija, 28(1970) 6. XI, str. 4. — *V. Mirković (V. M.)*: Večeras »Aida« (razgovor). Ibid., 26. VIII, str. 4. — *Ž. Rapanić*: Izvrsna interpretacija Lj. Molnar - Talajić. Ibid., 28. VIII, str. 4. — *Đ. Šaula*: Ispod očekivanja. Ibid., 13. VIII, str. 4. — *N. Turkalj*: Wotan Tomislava Neralića. Večernji list, 14(1970) 28. V, str. 17. — U ogledalu kritike. Gostovanje u Ateni 21–26. IX 1971. Hrvatsko narodno kazalište: premijerni časopis, 1971/72, br. 11. — *R. D.*: Nova priznanja zagrebačkim »Majstorima pjevačima«. Vjesnik, 32(1971) 6. V, str. 8. — *K. Kos*: Proslava bez sjaja. Telegram, 11(1971) 8/9 (26. XI), str. 23. — *K. Kovačević*: Kelemenovo »Opsadno stanje«. Borba, 49(1971) 11. V, str. 10. — *A. Reiching (A. R.)*: Opera u Kneževu dvoru. Večernji list, 15(1971) 5. VIII, str. 17. — (O predstavi Carmen): *T. Golanić*, Telegram, 12(1972) 32 (12. V), str. 8. — *Ž. Martinčević*, Vjesnik, 33(1972) 28. IV, str. 11. — *N. Turkalj*, Večernji list, 16(1972) 28. IV, str. 16. — (O predstavi Victor Hugo – Jedan protiv svih): *T. Golanić*, Telegram, 12(1972) 569 (6. X), str. 7. — *K. Kovačević*, Borba, 51(1972) 2. X, str. 9. — *N. Turkalj*, Večernji list, 16(1972) 3. X, str. 11. — *P. Anagnosti*: Življa i dinamičnija suradnja (razgovor). Borba, 50(1972) 5. II, str. 9. — *V. Berdović*: Afirmacija Nikše Bareze. Slobodna Dalmacija, 30(1972) 27. VI, str. 7. — *R. Čangalović*: Osunčana glazba (razgovor). 15 dana, 15(1972) 1/2, str. 24–25. — *R. D.*: Nikša Bareza za pultom nirnberških filharmoničara. Vjesnik, 33(1972) 14. III, str. 9. — *Ž. Martinčević*: Umjetnost, ali kroz kazališnu blagajnu (razgovor). Ibid., 1. II, str. 9. — *D. Paulik*: Privukli smo radnike (razgovor). Telegram, 12(1972) 576/577 (24. XI), str. 11. — *N. Turkalj*: Trijumf u dvoru. Večernji list, 16(1972) 8. VIII, str. 11. — *uz.*: Nikša Bareza Ein Arbeiter im Dienst der Musik. Allgemeine Zeitung (Mainz), 1972, 9–10. XII, str. 11. — (O predstavi Carmen u Lenjingradu): *Ž. Golovašenko*, Večernji Leningrad, 1973, 29. V, str. 3. — *A. Kenigsberg*, Leningradskaja pravda, 1973, 26. V. — *V. P.*, Vjesnik, 34(1973) 31. V, str. 6. — (O predstavi opera Prima la musica, poi le parole i Dafne): *S. Hrestak*, Večernji list, 17(1973) 10. VIII, str. 5. — *K. Kovačević*, Borba, 52(1973) 12. VIII, str. 7. — *Ž. Martinčević*, Vjesnik, 34(1973) 8. VIII, str. 7. — (O predstavi Knez Igor): *K. Kovačević*, Borba, 52(1973) 10. XII, str. 7. — *Ž. Martinčević*, Oko, 1(1973) 35 (19. XII), str. 16. — *N. Turkalj*, Večernji list, 17(1973) 14. XII, str. 5. — *M. Alković*: Hoće li električne gitare »pojesti« operu? Slobodna Dalmacija, 31(1973) 3. VIII, str. 6. — *I. B.*: Nikši Barezi Medalja Lenjina. Ibid., 1. VI, str. 6. — *Ž. Martinčević*: Dostojanstvo ove umjetnosti (razgovor). Oko, 1(1973) 25 (3. X), str. 11. — *Ista (Ž. M.)*: »Jedan od najtalentiranijih mladih dirigenata u svijetu«. Vjesnik, 34(1973) 24. I, str. 11. — *Ista*: »Neočekivan i veseo poklon« zagrebačkih umjetnika. Ibid., 21. XI, str. 7. — *Ista*: Zagrebačka nevjesta očarala Tršćane. Ibid., 28. XI–I. XII, str. 11. — *V. Š.*: Barezi – Medalja Lenjina (razgovor). Večernji list, 17(1973) 31. V, str. 8. — *I. Tomljanović*: Medalja Lenjina za »Karmen« (razgovor). Borba, 52(1973) 31. V, str. 9. — (O predstavi Čarobna frula): *K. Kovačević*, Ibid., 53(1974) 26. VI, str. 10. — *Ž. Martinčević*, Vjesnik, 35(1974) 26. VI, str. 11. — (O predstavi opera Kapelnik i Prima la musica, poi le parole): *V. Berdović*, Slobodna Dalmacija, 32(1974) 9. VIII, str. 4. — *Ž. Martinčević*, Vjesnik, 35(1974) 8. VIII, str. 11. — *Ista*: Vrhunski domet. Ibid., 18. V, str. 7. — *Ista*: Mozartov realni čarobni svijet (razgovor). Ibid., 22. VI, str. 7. — *N. Turkalj*: Četvero ravnopravnih. Večernji list, 18(1974) 3. XII, str. 10. — Nikša Bareza u SSSR-u. Vjesnik, 35(1974) 8. V, str. 7. — (O predstavi Krabuljni ples): *S. Hrestak*, Sveta Cecilija, 45(1975) 1, str. 24–25. — *Ž. Martinčević*, Vjesnik, 35(1975) 14. I, str. 8. — *N. Turkalj*, Večernji list, 19(1975) 13. I, str. 5. — (O predstavi Morana): *K. Kovačević*, Borba, 54(1975) 8. X, str. 8. — *N. Turkalj*, Večernji list, 19(1975) 8. X, str. 5. — *M. Barbieri-Želaja*: Brijantni »Trubadur«. Vjesnik, 35(1975) 12. XI, str. 9. — *D. Šošić*: Pohvale članovima Opere HNK. Ibid., 2. VII, str. 8. — Who's who in Opera. New York

1976, 27–28. — (O predstavi Otello): *S. Hrestak*, Sveta Cecilija, 46(1976) 2, str. 56–57. — *K. Kovačević*, Borba, 55(1976) 21. V, str. 11. — *A. Tomašek*, Vjesnik, 37(1976) 25. V, str. 11. — *N. Turkalj*, Večernji list, 20(1976) 24. V, str. 9. — *Isti*, *Oko*, 3(1976) 110 (3–17. VI), str. 12. — (O predstavi André Chénier): *K. Kovačević*, Borba, 55(1976) 21. X, str. 11. — *N. Turkalj*, Večernji list, 10(1976) 25. X, str. 9. — *S. Hrestak*, Sveta Cecilija, 47(1977) 3, str. 89. — *M. Barbieri-Ĵelaća*: OsvjeĴeni »Zrinski«. Vjesnik, 37(1976) 10. XI, str. 10. — *df*: Enttäuschung und Faszination. Zur Wiederaufnahme von »Eugen Onegin«. Neue Zürcher Zeitung, 197(1976) 28. IX, str. 34. — *P. Zlatar*: Nikša Barez a bez fraka (razgovor). Studio, 1976, 657 (6. XI), str. 20–22. — (O predstavi Figarov pir): *M. Barbieri-Ĵelaća*, Vjesnik, 38(1977) 13. IV, str. 14. — *K. Kovačević*, Borba, 56(1977) 14. IV, str. 11. — *N. Turkalj*, Večernji list, 21(1977) 13. IV, str. 11. — »Slavenski« Cipri, Barezi i Prohaski. Vjesnik, 38(1977) 17. V, str. 1, 11. — *Ĵ. Fiamengo* (*Ĵ. F.*): Šansa za domaće autore (razgovor). Slobodna Dalmacija, 35(1977) 1. VII, str. 7. — *V. Mirković*: Stvaralačka mašta izvođača (razgovor). Vjesnik, 38(1977) 22. V, str. 8. — *Isti*: Klasici oslobođeni svoje »ozbiljnosti« (razgovor). VUS, 26(1977) 1325 (1. X), str. 27. — *Ž. Rapanić* (*Ž. R.*): Prigušena atmosfera. Slobodna Dalmacija, 35(1977) 4. VII, str. 4. — *Isti* (*Ž. R.*): Sugestivno govorenje Bombardellijeve muzike. Ibid., 7. VII, str. 7. — (O predstavi Simon Boccanegra): *D. Lisac*, *Oko*, 6(1978) 168 (24. VIII–7. IX), str. 18. — *Ž. Rapanić* (*Ž. R.*), Slobodna Dalmacija, 36(1978) 17. VIII, str. 7. — *M. Škunca*, Ibid., 38(1980) 14. VIII, str. 4. — *Ĵ. Aucter*: Fest der Stimmen. Neue Zürcher Nachrichten, 73(1978) 29. XII, str. 6. — *df*: Umbesetzungen in »Falstaff« und »La Cenerentola«. Neue Zürcher Zeitung, 199(1978) 16–17. IX, str. 39. — *Ĵ. Fiamengo* (*Ĵ. F.*): AnĴazirani glazbeno-scenski noviteti (razgovor). Slobodna Dalmacija, 36(1978) 8. VII, str. 8. — *Isti* (*Ĵ. F.*): Koncert dubokog humanistiĴkog usmjerenja (razgovor). Ibid., 19. VII, str. 7. — *Isti*: Narod aktivni sudionik opere (razgovor). Ibid., 11. VIII, str. 7. — *K. Kovačević*: NedostiĴan uzor nadahnuća. Borba, 57(1978) 5. I, str. 9. — *D. Lisac*: Potvrđena afirmacija (razgovor). Slobodna Dalmacija, 36(1978) 14. X, str. 8. — *Ĵ. Martinčević-Lipovčan* (*Ĵ. M. L.*): Barez a odlazi iz Zagreba (razgovor). Vjesnik, 39(1978) 29. VI, str. 6. — *mr.*: »Il Trovatore«. Neue Zürcher Zeitung, 199(1978) 4. XI, str. 42. — *Ž. Rapanić* (*Ž. R.*): Koncert zanimljiva programa. Slobodna Dalmacija, 36(1978) 25. VII, str. 6. — *-tt-*: Oper im böhmischen Volkston. Schweizer Erstaufführung von Dvoraks »Jakobiner« am Züricher Opernhaus. Der Bund (Bern), 129(1978) 8. IV, str. 37. — (O predstavi Mazepa): *D. Courir*, Corriere della Sera (Milano), 104(1979) 5. IV, str. 19. — *G. Gori*, Il Piccolo (Trieste), 98(1979) 5. IV, str. 9. — *R. Tedeschi*, L'Unità (Roma), 1979, 5. IV, str. 8. — *M. Barbieri-Ĵelaća*: U Splitu se dobro radi. Vjesnik, 40(1979) 3. V, str. 6. — *Ĵ. Fiamengo* (*Ĵ. F.*): »Aida« u novom svijetlu (razgovor). Slobodna Dalmacija, 37(1979) 14. VII, str. 16. — *D. Lisac*: Dirigent je moĴda vaĴniji od pjevaĴa. Ibid., 10. III, str. 8. — *Isti*: Predstave kao sat (razgovor). Večernji list, 23(1979) 6–7. I, str. 36. — *V. Mirković* (*V. M.*): Remont za »Aidu«? Slobodna Dalmacija, 37(1979) 20. VII, str. 6. — *mr.*: »Der Jakobiner«. Neue Zürcher Zeitung, 200(1979) 24. X, str. 36. — (O izvedbi Tosce u Zürichu): *mr.*, Ibid., 201(1980) 14. IV, str. 15. — *trh.*, Neue Zürcher Nachrichten, 75(1980) 17. IV, str. 6. — (O predstavi Monteverdijeva Orfeja): *V. Mirković*, Večernji list, 24(1980) 4. VIII, str. 9. — *M. Škunca*, Slobodna Dalmacija, 38(1980) 5. VIII, str. 3. — (O predstavi opera Cavalleria rusticana i Pagliacci u San Franciscu): *R. Masullo*, The Sacramento Bee, 246(1980) 23. XI, str. E4. — *Ĵ. Ross*, Oakland Tribune, 1980, 14. XI, str. C3. — *M. Walsh*, San Francisco Examiner, 116(1980) 13. XI, str. E6. — *Ĵ. Fiamengo*: »Orfej« će biti spektakl! Slobodna Dalmacija, 38(1980) 29. II, str. 6. — *Isti*: Opera koja oslobaĴa fantaziju (razgovor). Ibid., 30. VII, str. 4. — *D. Lisac* (*D. L.*): Vatreni debi u San Francisku (razgovor). Vjesnik, 41(1980) 25. XII, str. 7. — *V. Mirković*: AutentiĴni »Orfej« na Peristilu (razgovor). Ibid., 1. VIII, str. 8. — *Isti*: Uskoro – ameriĴki debi (razgovor). Večernji list, 24(1980) 26. VIII, str. 11. — (O predstavi Rigoletto u San Franciscu): *M. Bernheimer*, The Los Angeles Times, 1981, 4. VII, prilog Metro, str. 10. — *R. A. Masullo*, The Sacramento Bee, 247(1981) 6. VII, str. B4. — *R. Pontziou*, San Francisco Examiner, 117(1981) 2. VII, str. B5. — *A. Ulrich*, Ibid., 9. VII, str. B7. — *V. Frantar*: Morda me ne potrebujejo, zato me ne vabijo... (razgovor). Delo (Ljubljana), 23(1981) 6. I, str. 6. — *D. Lisac*: Komplimenti čovjeku u fraku (razgovor). Slobodna Dalmacija, 39(1981) 3. I, str. 5. — *Ĵ. Martinčević-Lipovčan*: »Uvijek kad sam u Zagrebu, ostanemo na onom: 'Zvat ćemo vas...'« (razgovor). *Odo*, 3(1981) 5, str. 4–5. — *rur.*: Alban Bergs »Lulu«. Neue Zürcher Zeitung, 202(1981) 2. VI, str. 37. — *M. Škunca*: Zarazno radosna predstava. Slobodna Dalmacija, 40(1982) 20. VII, str. 7. — *Ĵ. Fiamengo*: Izazov autenteke (razgovor). Ibid., 40(1983) 20. V, str. 3. — *V. Manasteriotti* (*V. Man.*): Barez a, Nikša. Hrvatski biografski leksikon, 1. Zagreb 1983, 460. — *V. Mirković*: Palicom po rokokou, romantici (i Mahleru?) (razgovor). Vjesnik, 44(1983) 12. VI, str. 5. — *M. Škunca*: Doseg najviših razmjera. Slobodna Dalmacija,

40(1983) 24. V, str. 3. — *Ista*: Izvođenjem do glazbene baštine. *Ibid.*, 5. XII, str. 4. — *Ž. Šmit*: Senzacija se zove »Carmina burana«. *Nedjeljna Dalmacija*, 1983, 7. VIII, str. 4. — *Ž. Čolović-Sviličić*: Nasljeđa i istraživanja glazbene scene (razgovor). *Slobodna Dalmacija*, 40(1984) 10. I, str. 6. — *M. Škunca*: Glazbena riznica emocija. *Ibid.*, 13. I, str. 6. — *D. Čakić*: Monteverdi – pravi potez (razgovor). *Ibid.*, 41(1985) 26. XI, str. 10. — (O predstavi Krunidba Popeje): *Đ. Ivanišević*, *Vjesnik*, 46(1986) 15. VII, str. 11. — *Ž. Martinčević*, *Ibid.*, 18. VII, str. 15. — *V. Mirković*, *Slobodna Dalmacija*, 44(1986) 19. VII, str. 16–17. — *M. Škunca*, *Slobodna Dalmacija*, 44(1986) 19. VII, str. 15. — *Đ. Ivanišević*: Krunidba na Peristilu (razgovor). *Večernji list*, 30(1986) 14. VII, str. 8. — *D. Lisac*: Za pultom evropskih opera (razgovor). *Vjesnik*, 46(1986) 24. II, str. 11. — *Ž. Martinčević*: Nikša Bareza: Baš su zagrizli u trpki kolač Monteverdijev (razgovor). *Ibid.*, 20. VII, prilog *Panorama* subotom, str. 14–15. — *Ista*: Biti bolji od djela (razgovor). *Danas*, 1986, 253 (23. XII), str. 32–34. — *V. Milin*: Razigrani orkestar. *Slobodna Dalmacija*, 44(1986) 26. III, str. 10. — *I. Sabalić*: Bareza na Peristilu. Uz izvedbu Monteverdijeve Krunidbe Popeje. *Danas*, 1986, 233 (5. VIII), str. 40–41. — *A. Simeonov*: Djelo izrazitih kontrasta (razgovor). *Slobodna Dalmacija*, 44(1986) 15. VII, str. 10. — *D. Lisac*: Rasprodani maestro (razgovor). *Ibid.*, 44(1987) 8. I, str. 12–13. — *Isti*: »Raje delam s stalnim ansamblom kot z zvedniki« (razgovor). *Naši razgledi* (Ljubljana), 36(1987) 4 (27. II). — *Isti*: Nikša Bareza. Ritorna a Trieste per dirigere la »lady« di Sciostakovic (razgovor). *Il Piccolo*, 106(1987) 31. III, str. 8. — *T. P. Marović*: Nije Ljeto igračka! *Slobodna Dalmacija*, 44(1987) 19. IX, str. 8. — *Đ. Ivanišević*: Nije problem u prezimenu (razgovor). *Vjesnik*, 48(1988) 1. VII, str. 11. — *M. Stanetti*: Petnaest minuta ovacija. *Ibid.*, 8. XI, str. 8. — (O predstavi Neron): *Ž. Martinčević*, *Ibid.*, 49(1989) 20. VII, str. 7. — *V. Mirković*, *Slobodna Dalmacija*, 47(1989) 18. VII, str. 14–15. — *M. Stanetti*, *Večernji list*, 33(1989) 18. VII, str. 15. — *G. Benić*: Kako je Neron propjevao (razgovor). *Slobodna Dalmacija*, 47(1989) 1. VII, str. 20. — *Ž. Čelan*: Velika i teška partitura (razgovor). *Ibid.*, 16. VII, str. 4. — *Đ. Ivanišević*: Rizik i izazov (razgovor). *Vjesnik*, 49(1989) 15. VII, prilog *Panorama* subotom, str. 14–15. — *Ž. Martinčević* (*Ž. M.*): Priznanje Barezi. *Ibid.*, 2. XII, str. 7. — (O ORF-ovoj snimci Prstena Nibelunga): *Ista*, *Ibid.*, 51(1990) 7. XI, str. 9. — *D. Sirišćević*, *Danas*, 9(1990) 455 (6. XI), str. 47. — *Opera*. *Annuario dell'opera lirica in Italia* (s izvadcima iz kritika). Torino 1990–1993, 1995–2001, 2005–2006, 2009. — *Repertoar hrvatskih kazališta*, 1–3. Zagreb 1990–2002. — (*gb*): Nikša Bareza direktor Opere. *Slobodna Dalmacija*, 47(1990) 2. II, str. 18. — *ENR*: Säule der Grazer Oper. *Kleine Zeitung* (Graz), 1990, 16. II, str. 109. — *Ž. Fiamengo*: N. Bareza na čelo Opere? *Slobodna Dalmacija*, 47(1990) 18. I, str. 12. — *Isti* (*Ž. F.*): Nagrada »Judita« maestru Barezi. *Ibid.*, 24. XI, str. 32. — *M. Grgić*: (O izvedbama djela *Vespro della Beata Vergine*). *Ibid.*, 11. VIII, str. 19; 26. XI, str. 14. — *Isti*: Večer fluidne muzikalnosti. *Ibid.*, 14. XI, str. 18. — *S. Hribar*: Zastupam kompozitore (razgovor). *Novi list*, 1990, 5. VIII, str. 12–13. — *Ž. Martinčević*: Nikša Bareza – »opasan« jer vrijedi. *Vjesnik*, 51(1990) 15. VIII, str. 5. — *V. Mirković*: Podići Ljeto na svjetsku razinu (razgovor). *Slobodna Dalmacija*, 1990, 13. VII, str. 16–17. — *Isti*: Himna vječnom životu (razgovor). *Ibid.*, 7. VIII, str. 11. — *M. Stanetti*: Bareza liječi oronulost. *Večernji list*, 34(1990) 6. XII, str. 9. — (O talijanskoj praznovodbi *Zabrane ljubavi*): *P. Isotta*, *Corriere della Sera*, 116(1991) 10. V, str. 5. — *R. Tedeschi*, *L'Unità*, 1991, 9. V, str. 20. — *Ž. Fiamengo*: »Komorna« freska (razgovor). *Slobodna Dalmacija*, 48(1991) 18. III, str. 14. — *M. Grgić*: U čast Amadeusa. *Ibid.*, 5. VIII, str. 19. — *M. Jelaca*: Veliki koncert u Male braće. *Ibid.*, 15. VII, str. 19. — *D. Lisac*: Pljesak gledališta – i orkestral. *Vjesnik*, 52(1991) 31. XII–1. I, str. 8. — *Ž. Martinčević*: Sreća je raditi s dobrima (razgovor). *Ibid.*, 23. III, str. 14. — *Ista*: Poziv u Scalu, ne u Zagreb. *Ibid.*, 7. VI, str. 8. — *V. Mirković*: Bareza u Scali (razgovor). *Slobodna Dalmacija*, 1991, 24. VIII, str. 12. — *S. Relja*: Tell uz Božju pomoć (razgovor). *Večernji list*, 35(1991) 17. III, str. 12. — *Richard Wagner*: »Der Ring des Nibelungen«. Graz und Salzburg 1987–1990. Anif 1992. — *P. Bolis*: Il Campiello a due voci. Paolo Trevisi e Nikša Bareza parlano dell'opera attesa al »Verdi« (razgovor). *Il Piccolo*, 111(1992) 11. II, str. 27. — *G. de Ferra*: Il Campiello s'accende. *Ibid.*, 16. II, str. 29. — *D. Lisac*: Barezin debi u Scali (razgovor). *Slobodna Dalmacija*, 49(1992) 11. I, str. 28. — *Isti*: Štapić na dar (razgovor). *Večernji list*, 36(1992) 22. II, str. 44. — *Isti*: Trijumf sa 9. simfonijom. *Ibid.*, 8. VII, str. 37. — *B. Magdić*: Domoljubna dužnost (razgovor). *Ibid.*, 30. I, str. 22. — *G. Montecchi*: Il Medioevo santato al popolo. *L'Unità*, 69(1992) 28. III, str. 21. — *M. Stanetti*: Većernja zvijezda Elizabeta. *Večernji list*, 36(1992) 23. XI, str. 15. — *W. Weaver*: Parsifal. *La Scala*, Milan. *Financial Times* (London), 1992, 3. I, str. 7. — (O predstavi Porin): *I. Lovrec*, *Slobodna Dalmacija*, 1993, 16. III, str. 17. — *Ž. Martinčević*, *Vjesnik*, 54(1993) 15. III, str. 15. — *D. Schopf*, *Kolo*, 3(1993) 9/10, str. 877–881. — *M. Stanetti*, *Večernji list*, 37(1993) 16. III, str. 15. — *G. de Ferra*: Dal telefono alla piazza. *Il Piccolo*, 112(1993) 4. II, str. 29. — *Ž. Fiamengo*: Krik s »ledine

Judine«. Slobodna Dalmacija, 1993, 15. VII, str. 11. — *M. Grgić*: Furiozni Bareza. Ibid., 28. VII, str. 15. — *R. Iovino*: Nikša Bareza al Carlo Felice (razgovor). La Stampa (Torino), 127(1993) 14. V, izdanje za Ligu-riju (Genova), str. 45. — *M. Jelača*: Zagrebački početak. Slobodna Dalmacija, 1993, 13. VII, str. 13. — *Isti*: Izvan i iznad navike. Ibid., 14. VII, str. 12. — *Isti*: Dubrovnik ne smije biti mala kopija Salzburga! (razgo-ovor). Ibid., 6. IX, str. 23. — *S. Karli*: Orkestar u Scali tražio je da mi slavni dirigent Muti prepusti svoje mjesto! (razgovor). Globus, 1993, 134 (2. VII), str. 51–52. — *V. Mirković*: Dali sve od sebe. Slobodna Dal-macija, 1993, 1. VIII, str. 18. — *D. Nenadić*: »Tito Strozzi« – Nikši Barezi. Ibid., 25. XI, str. 43. — *M. Sta-netti*: Maestro s izvorišta (razgovor). Večernji list, 37(1993) 7. III, str. 19. — *D. Vrgoč*: Nikša Bareza: Prva integralna izvedba. Vjesnik, 54(1993) 6. III, str. 25. — *I. Brešan*: Simfonija i moteti (razgovor). Slobodna Dalmacija, 1994, 17. VII, str. 28. — *M. Grgić*: Ispod stvarnih mogućnosti. Ibid., 27. II, str. 24. — *Isti*: Pri-snost i povjerenje. Ibid., 19. VII, str. 23. — *P. Isotta*: Ma questa seconda Valchiria vale almeno quanto la prima. Corriere della Sera, 119(1994) 20. XII, str. 31. — *M. Jelača*: Od »Lombardijaca« do »madame Li-szt« (razgovor). Slobodna Dalmacija, 1994, 7. VII, str. 40. — *B. Ruk-Fočić*: Moj život s operom. Zagreb 1994, 18–19, 53. — *N. Turkalj*: »Aida« kao drama, bez otrcanosti. Vjesnik, 55(1994) 6. VI, str. 12. — (O koncertu u Teatru di San Carlo): *P. Isotta*, Corriere della Sera, 120(1995) 17. X, str. 31. — *S. Valanzuo-lo*, Il Mattino (Napoli), 104(1995) 16. X, str. 10. — *I. Brešan*: Heroina za sva vremena (razgovor). Slobodna Dalmacija, 1995, 5. VIII, str. 45. — *M. Grgić*: U duhu vremena. Ibid., 7. VIII, str. 33. — *H. Hoyer*: Chronik der Wiener Staatsoper 1945 bis 1995. Wien–München 1995. — *M. Jelača*: Od Janačeka do Orffa (razgo-ovor). Slobodna Dalmacija, 1995, 20. II, str. 30. — *M. Stanetti*: Poziv promicatelja misije glazbe (razgovor). Večernji list, 39(1995) 30. VII, str. 19. — Zagrebačka filharmonija 1871.–1996. Zagreb (1996), 198, 203, 206, 222, 232, 236–237, 244, 246–248, 259, 263, 272, 301, 323, 325, 332. — (O predstavi Evgenij Onjegin u Trstu): *I. Bešker*, Vjesnik, 57(1996) 30. IV–I. V, str. 20. — *F. M. Colombo*, Corriere della Sera, 121(1996) 29. IV, str. 27. — *G. de Ferra*, Il Piccolo, 115(1996) 28. IV, str. 31. — (O predstavi Carmen): *M. Barbieri*, Vije-nac, 4(1996) 76 (5. XII), str. 27. — *Ž. Martinčević*, Hrvatsko slovo, 2(1996) 83 (22. XI), str. 21. — *D. Schopf*, Vjesnik, 57(1996) 21. XI, str. 17. — *M. Stanetti*, Večernji list, 40(1996) 18. XI, str. 28. — *M. Barbieri*: Sveča-nost lijepa pjevanja. Slobodna Dalmacija, 1996, 12. X, str. 15. — *M. Grgić*: Razigrana jednočinka. Ibid., 30. VII, prilog Forum, str. 1. — *Isti*: Profinjeni izričaj. Ibid., 18. XII, str. 34. — *M. Jelača*: Višeznačnost glazbe. Ibid., 15. VII, str. 13. — *Isti*: Stanac na svome mjestu. Ibid., 3. VIII, str. 15. — *Isti*: Početak s Brucknerom (razgovor). Ibid., 24. X, str. 15. — *G. Milić*: Početak suradnje s riječkim kazalištem (razgovor). Novi list, 50(1996) 8. X, str. 29. — (O predstavi opera Dvorac Modrobradog i Cavalleria rusticana u Napulju): *S. Rossi*, L'Unità, 1997, 8. IV, str. 11. — *D. Spini*, Il Mattino, 106(1997) 5. IV, str. 17. — (O predstavi Vesela udovica u Trstu): *S. Cimarosti*, Il Piccolo, 116(1997) 30. VI, str. 14. — *V. Požgaj*, Vjesnik, 58(1997) 2. VII, str. 21. — *M. Barbieri*: Lazarovo uskrsnuće. Slobodna Dalmacija, 1997, 11. X, str. 21. — *D. Lisac*: Trijumf sa »Siegfriedom« (razgovor). Večernji list, 41(1997) 23. IV, str. 17. — *Isti*: Barezin štipić na poklon. Vjesnik, 58(1997) 22. X, str. 18. — (O predstavi Manon Lescaut u Scali): *I. Brešan*, Slobodna Dalmacija, 1998, 19. VI, str. 42. — *D. Lisac*, Vjesnik, 59(1998) 7. VII, str. 20. — *B. Perić-Kempff*, Novi list, 52(1998) 28. VI, prilog Mediteran, str. 5. — *M. Stanetti*, Večernji list, 42(1998) 28. VI, str. 18. — (O obnovi Porina): *M. Barbieri*, Slobodna Dalmacija, 1998, 3. X, str. 22. — *B. Perić-Kempff*, Novi list, 52(1998) 4. X, str. 35. — *D. Schopf*, Vjesnik, 59(1998) 3. X, str. 19. — *M. Barbieri*: Porin – nesavršen biser hrvatske glazbe. Vijenac, 6(1998) 123 (8. X), str. 27. — *I. Brešan*: Po Toscaninijevim napatcima (razgovor). Slobodna Dalmacija, 1998, 13. VI, str. 14. — *M. Cigof*: Ja sam rijetki Hrvat koji je u Scali postavio talijansku operu: tu je čast još jedini imao Lovro pl. Matačić! (razgovor). Globus, 1998, 395 (3. VII), str. 66–71. — *M. Grgić*: Barezina tempa puna odrješitosti. Slobodna Dalmacija, 1998, 25. X, str. 12. — *D. Lisac*: Bareza u »Scali«. Vjesnik, 59(1998) 8. XII, str. 18. — *T. Matasović*: Smrt repertoarne uhdanosti (razgovor). Vijenac, 6(1998) 125 (5. XI), str. 33. — *B. Perić-Kempff*: Zatvaram tisućljeće u La Scali (razgovor). Novi list, 52(1998) 20. XII, prilog Mediteran, str. 2–3. — *M. Stanetti*: Potrošačko rimsko doba (razgovor). Večernji list, 42(1998) 3. VII, str. 62. — Dubrovački ljetni festival 1950/1999. Dubrovnik 1999. — *M. Grgić*: Solidna produkcija. Slobodna Dalmacija, 1999, 17. X, str. 10. — *D. Lisac*: Čudesan »Sumrak bogova«. Vjesnik, 60(1999) 12. I, str. 18. — *Z. Olič*: U Milano ću odlaziti, u Splitu ostajem! (razgovor). Večernji list, 43(1999) 18. VIII, str. 38. — *S. Sedlar*: Čarobni štipić za glazbu i brak. Gloria, 1999, 232 (18. VI), str. 22–25. — (O predstavi Fidelio u Scali): *D. Lisac*, Vjesnik, 61(2000) 7. I, str. 16. — *B. Pofuk*, Jutarnji list, 3(2000) 3. I, str. 15. — *M. Stanetti*, Večernji list, 44(2000) 3. I, str. 33. — Slobodna Dalmacija, 2000, 3. I, str. 13. — (O praizvedbi opere Judita):

M. Grgić, *Ibid.*, 16. VII, str. 9. — *Ž. Martinčević*, *Vijenac*, 8(2000) 167/169 (27. VII), str. 50. — (O Aidi na Splitskom ljetu): *M. Grgić*, *Slobodna Dalmacija*, 2000, 3. VIII, str. 11. — *T. Šitin*, *Vjesnik*, 61(2000) 4–5. VIII, str. 13. — (Uz predstavu *La Bohème* u Scali s opernim studijem): *L. Dubini*, *Corriere della Sera*, 125(2000) 9. IX, str. 39. — *D. Lisac*, *Vjesnik*, 61(2000) 3. X, str. 15. — *P. Panza*, *Corriere della Sera*, 125(2000) 13. IX, str. 36. — (O predstavi *Rigoletto*): *M. Grgić*, *Slobodna Dalmacija*, 2000, 19. XI, str. 10. — *N. Kuzmanić Svete*, *Zarez*, 2(2000) 44 (7. XII), str. 37. — *B. Pofuk*, *Jutarnji list*, 3(2000) 19. XI, str. 18. — *M. Stanetti*, *Večernji list*, 44(2000) 20. XI, str. 42. — *T. Šitin*, *Vijenac*, 8(2000) 176 (30. XI), str. 31. — *Isti*, *Vjesnik*, 61(2000) 20. XI, str. 13. — Muzički biennale Zagreb 1961–2001. Zagreb 2000. — *T. Alajberg*: U čast Beethovenu? *Slobodna Dalmacija*, 2000, 12. XI, str. 10. — *M. Grgić*: Parlanda kao crne jame. *Ibid.*, 10. III, str. 21. — *S. Karlić*: Barezin trijumf u teatru Scala. *Nacional*, 2000, 228 (29. III), str. 47–49. — *D. Lisac*: Kad radim za Scalu, ni vrućina mi ne smeta (razgovor). *Večernji list*, 44(2000) 23. VIII, str. 19. — *B. Pofuk*: Šostakovićeve šifrirane poruke protiv tiranije. *Jutarnji list*, 3(2000) 26. IV, str. 20. — *S. Raca*: Eruptivna emotivnost. *Vijenac*, 8(2000) 161 (4. V), str. 30. — *S. Relja*: Bez obzira na teško financijsko stanje, povećat ćemo broj opera (razgovor). *Jutarnji list*, 3(2000) 10. XI, str. 19. — (O koncertnoj izvedbi opere *Ernani*): *M. Barbieri*, *Slobodna Dalmacija*, 2001, 10. II, str. 45. — *T. Matasović*, *Zarez*, 3(2001) 49 (15. II), str. 36. — *M. Stanetti*, *Večernji list*, 45(2001) 10. II, str. 13. — (O predstavi *Attila*): *M. Barbieri*, *Vijenac*, 9(2001) 193/195 (26. VII), str. 43. — *N. Kuzmanić Svete*, *Zarez*, 3(2001) 62 (30. VIII), str. 33. — *B. Pofuk*, *Jutarnji list*, 4(2001) 16. VII, str. 39. — *M. Stanetti*, *Večernji list*, 45(2001) 16. VII, str. 17. — *T. Šitin*, *Vjesnik*, 62(2001) 17. VII, str. 13. — *Isti*, *Vijenac*, 9(2001) 193/195 (26. VII), str. 43. — *S. Vuković*, *Slobodna Dalmacija*, 2001, 16. VII, str. 45. — *B. Lazarin*: Nastup za pamćenje violinista Marca Rizzija. *Jutarnji list*, 4(2001) 30. IX, str. 16. — *D. Lisac*: Sjajan uspjeh Bareze – bez ijedne probe! *Večernji list*, 45(2001) 6. I, str. 21. — *B. Perić-Kempff*: Od lošeg do vrlo kvalitetnog. *Vijenac*, 9(2001) 190 (14. VI), str. 32. — *B. Pofuk*: Bareza osvježio repertoar Filharmonije. *Jutarnji list*, 4(2001) 14. X, str. 19. — *M. Stanetti*: Ni u Scali ni u »Lisinskom« ne odustajem od izvornog Verdijal (razgovor). *Večernji list*, 45(2001) 8. II, str. 17. — *T. Šitin*: (O predstavi *Ero* s onoga svijeta). *Slobodna Dalmacija*, 2001, 2. XII, str. 45; *Vijenac*, 9(2001) 203 (13. XII), str. 30. — *N. Turkalj*: Bravo, maestro Bareza! *Vjesnik*, 62(2001) 17. XI, str. 16. — *M. Barbieri*: Apsolutno nedostavno. *Vijenac*, 10(2002) 207 (7. II), str. 35. — *D. Komanov*: Danas više ne postoje dirigenti-diktatori (razgovor). *Vjesnik*, 63(2002) 26. II, str. 16. — *M. Križić*: Zanimljiv eksperiment. *Vijenac*, 10(2002) 209 (7. III), str. 26. — *B. Magdić*: Iz krajnosti u krajnost. *Večernji list*, 46(2002) 2. III, str. 14. — *T. Matasović*: Poniranje u kolektivnu podsvijest. *Zarez*, 4(2002) 85/86 (18. VII), str. 39. — *D. Paulik*: Ero je vraćen izvorniku (razgovor s P. Gotovcem). *Vijenac*, 10(2002) 209 (7. III), str. 23. — *S. Relja*: Premijerom Stravinskog Splitsko se ljeto vraća svojim počecima (razgovor). *Jutarnji list*, 5(2002) 14. VII, str. 20. — *P. Selem*: Doba režije. Zagreb 2002, 122–123, 135, 145, 188, 208, 353–354, 360, 371, 392, 438–439, 441, 452, 471, 473–478. — *M. Stanetti*: U Splitu nikog ne zanima budućnost (razgovor). *Večernji list*, 46(2002) 21. VII, str. 11. — *T. Šitin*: Autoritet i energija. *Vijenac*, 10(2002) 224 (3. X), str. 27. — (O izvedbi Berliozove Fantastične simfonije i *Lélia*): *T. Matasović*, *Zarez*, 5(2003) 101 (27. III), str. 34. — *M. Stanetti*, *Večernji list*, 47(2003) 22. III, str. 19. — (O predstavi *Idomeneo*): *I. Brešan*, *Slobodna Dalmacija*, 2003, 4. IV, str. 58. — *B. Carroll*, *Opera Now*, 2003, 7/8, str. 69, 90. — *Ž. Haluza*, *Vijenac*, 11(2003) 238 (17. IV), str. 40. — *Ž. Martinčević*, *Hrvatsko slovo*, 9(2003) 416 (11. IV), str. 18. — *T. Matasović*, *Zarez*, 5(2003) 102 (10. IV), str. 29. — *B. Perić-Kempff*, *Novi list*, 57(2003) 10. IV, str. 42. — *B. Pofuk*, *Jutarnji list*, 6(2003) 4. IV, str. 70. — *D. Schopf*, *Vjesnik*, 64(2003) 4. IV, str. 17. — *M. Stanetti*, *Večernji list*, 47(2003) 4. IV, str. 14. — *T. Matasović*: Tri orkestra, tri šefa. *Zarez*, 5(2003) 116 (6. XI), str. 31. — *B. Perić-Kempff*: Biseri božićne glazbe. *Vijenac*, 11(2003) 256/257 (25. XII), str. 33. — *B. Pofuk*: Ovacije u Festspielhausu Barezi i njegovu ansamblu. *Jutarnji list*, 6(2003) 5. XI, str. 40. — Palača za novo stoljeće. 30 godina Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog. Zagreb 2004, 63, 70, 78, 88, 95, 111, 114, 149, 166, 169–170, 176, 180, 192, 196, 202, 223, 239–240, 265. — Splitsko ljeto 1954.–2004. Split 2004, *passim*. — *S.-V. Antić*: Dirigent bi trebao biti skladatelj odvojeno (razgovor). *Vjesnik*, 65(2004) 22. I, str. 18. — *B. Pofuk*: Počast Milku Kelemenu i petica gudačima HRT-a. *Jutarnji list*, 7(2004) 9. X, str. 23. — (O koncertnoj izvedbi opere *Maria Stuarda*): *M. Barbieri*, *Vijenac*, 13(2005) 302 (13. X), str. 26. — *T. Matasović*, *Zarez*, 7(2005) 165 (20. X), str. 30. — *M. Barbieri*: Hrabrima sreća pomaže (razgovor s Adelom Golac-Rilović). *Vijenac*, 13(2005) 296 (7. VII), str. 26. — *D. Boaretto*: Milano – Teatro alla Scala: *La Bohème*. *OperaClick*, 2005 (<https://operaclick.com/recensioni/teatrale/milano-teatro-alla-scala-la-boh%C3%A8me>). — *S. Karlić*: Miljenik Scale koja je otje-

rala Mutija. Nacional, 2005, 504 (12. VII), str. 98–100. — *M. Nemeth*: Operngeschichte abseits der Routine: Das Grazer Opernhaus unter der Intendanz Carl Nemeth 1972 bis 1990 (disertacija). Sveučilište u Beču, 2005. — *M. Barbieri*: Tako i nikako drukčije (razgovor). Vijenac, 14(2006) 333/335 (21. XII), str. 30–31. — *S. Karli*: Barezin trijumf u katedrali, simbolu obnove Dresdena. Nacional, 2006, 533 (31. I), str. 68–72. — *B. Perić Kempf*: Sve me manje zanima broj nastupa, a sve više profil programa (razgovor). Novi list, 59(2006) 5. II, prilog Mediteran, str. 8–9. — *S. Valanzuolo*: Con »Butterfly« all'Arena torna la voglia di lirica. Il Mattino, 114(2006) 30. VII, str. 49. — *Isti*: Una »Cavalleria« del fascino antico. Ibid., 15. VIII, str. 43. — (O izvedbi Beethovenove Misse solemnisi): *B. Magdić*, Vijenac, 15(2007) 359 (6. XII), str. 23. — *T. Matasović*, Zarez, 9(2007) 219 (29. XI), str. 31. — *M. Stanetti*, Večernji list, 48(2007) 24. XI, str. 29. — *Ž. Martinčević*: Barezza u glazbenoj Sikstini. Vjesnik, 68(2007) 17–18. XI, str. 54. — *B. Pofuk*: Barezza. »Missa solemnisi«, kruna karijere od pola stoljeća. Jutarnji list, 10(2007) 30. XII, str. 54–55. — *M. Špoljarić*: Zanimaju me djela koja potiču na razmišljanje (razgovor). Vjesnik, 68(2007) 20. XI, str. 28–29. — (O predstavi Macbeth): *T. Matasović*, Zarez, 10(2008) 226 (6. III), str. 30–31. — *B. Perić Kempf*, Novi list, 62(2008) 24. II, str. 66–67. — *V. Požgaj*, Vijenac, 16(2008) 365 (28. II), str. 26. — *M. Stanetti*, Večernji list, 48(2008) 25. II, str. 57. — (O predstavi Mirjana): *M. Barbieri*, Kulisa.eu, 26. IV. 2008 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=9>). — *Ž. Martinčević*, Vjesnik, 69(2008) 21. IV, str. 39. — *Z. Weber*, Hrvatsko slovo, 14(2008) 679 (25. IV), str. 19. — (O koncertnoj izvedbi opere Ekvinocij): *T. Matasović*, Zarez, 10(2008) 234 (26. VI), str. 29. — *M. Špoljarić*, Vjesnik, 69(2008) 17. VI, str. 35. — (O predstavi Sunčana): *M. Barbieri*, Kulisa.eu, 20. X. 2008 (<https://klasika.hr/index.php?p=article&id=287>). — *R. Čangalović*, Vjesnik, 69(2008) 20. X, str. 41. — *M. Stanetti*, Večernji list, 49(2008) 20. X, str. 25. — (O koncertnoj izvedbi opere Lastavica): *V. Požgaj*, Kulisa.eu, 1. XII. 2008 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=363>). — *M. Stanetti*, Večernji list, 49(2008) 1. XII, str. 23. — *M. Barbieri*: Hrvatska glazba u odnosu prema nacionalnom (razgovor). Kulisa.eu, 14. VI. 2008 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=126>). — *Ž. Haluza*: U gradu Mozarta i Karajana. Vijenac, 16(2008) 381 (9. X), str. 27. — *S. Hribar*: »Macbeth« je vječna tema o želji za vlašću (razgovor). Glas Istre, 65(2008) 17. II, prilog Mediteran, str. 4–5. — *Lj. Mamić Pandža*: Verdijev stil učio sam u Scali (razgovor). Vjesnik, 69(2008) 22. II, str. 31. — *T. Matasović*: Stoljeće uokvireno krizama. Zarez, 10(2008) 226 (6. III), str. 32. — (O predstavi Traviata): *M. Barbieri*, Kulisa.eu, 14. III. 2009 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=641>). — *R. Čangalović*, Vjesnik, 70(2009) 14–15. III, str. 13. — *T. Matasović*, Zarez, 11(2009) 253 (19. III), str. 39. — *D. Schopf*, Vijenac, 17(2009) 393 (26. III), str. 25. — *M. Barbieri*: Veliko pospremanje partiture Traviate (razgovor). Kulisa.eu, 21. III. 2009 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=660>). — *Lj. Mamić Pandža*: Povratak izvornom Verdiju. Vjesnik, 70(2009) 10. III, str. 26. — *T. Matasović*: Glazbeno-vremenski kontinuum. Zarez, 11(2009) 258 (28. V), str. 31. — *D. Schopf*: Vrijeme za scensku izvedbu. Vijenac, 17(2009) 410 (19. XI), str. 24. — *M. Špoljarić*: Jedinствeno nadahnuće. Vjesnik, 70(2009) 6. IV, str. 25. — (O predstavi Lucia di Lammermoor): *T. Matasović*, Zarez, 12(2010) 282 (29. IV), str. 31. — *D. Schopf*, Vijenac, 18(2010) 422 (6. V), str. 24. — (O predstavi Otello): *M. Barbieri*, Kulisa.eu, 17. VII. 2010 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=1145>). — *Ž. Haluza*, Vijenac, 18(2010) 430/431 (9. IX), str. 31. — Simfonijski orkestar Hrvatske radiotelevizije. 8 desetljeća 1930.–2010. Zagreb 2010. — *E. Čić*: Hrvatski zvjezdani trenutci. Zagreb 2010. — *C. Gherbitz*: Tannhäuser, coinvolge la musica più che la storia. Il Piccolo, 129(2010) 9. IV, str. 28. — *Lj. Mamić Pandža*: »Lucia di Lammermoor« vraćena izvorniku. Vjesnik, 71(2010) 24–25. IV, str. 68. — *T. Matasović*: Zagrebački koncerti. Zarez, 12(2010) 295 (11. XI), str. 33. — *I. Orešić*: Ne pada mi na pamet sam se prijaviti u HAZU (razgovor). Vrime, 2010, 17 (11. VI), str. 40–43. — *Ž. Parić*: Pripremite se za šok (razgovor). Slobodna Dalmacija, 2010, 13. VII, str. 32–33. — *M. C. Vilardo*: Nikša Barezza: »Amo la spiritualità di Wagner« (razgovor). Il Piccolo, 129(2010) 4. IV, str. 28. — (O predstavi Parsifal): *M. Barbieri*, Klasika.hr, 1. IV. 2011 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=1253>). — *T. Matasović*, Zarez, 13(2011) 306 (31. III), str. 38. — *B. Pofuk*, Jutarnji list, 13(2011) 28. III, str. 27. — *D. Schopf*, Vijenac, 19(2011) 446 (7. IV), str. 24. — *Z. Weber*, Hrvatsko slovo, 17(2011) 834 (15. IV), str. 19. — (O predstavi Gioconda): *M. Barbieri*, Klasika.hr, 16. VII. 2011 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=1341>). — *Ž. Haluza*, Vijenac, 19(2011) 456/457 (8. IX), str. 33. — *T. Šitin*, Slobodna Dalmacija, 2011, 16. VII, str. 36. — *D. Derk*: Wagner je dao prednost kršćanstvu zbog žrtve (razgovor). Večernji list, 51(2011) 26. III, prilog Obzor, str. 52–53. — *Ž. Parić*: Prozivaju me zbog programa, a on je usvojen. Slobodna Dalmacija, 2011, 2. VI, str. 38. — *Ista*: Ako odemo u minus, ministar će pomoći (razgovor). Ibid., 9. VI, str. 41. — *B. Pofuk*: Ovakvi nas koncerti čine dijelom Europe. Jutarnji list, 13(2011)

12. II, str. 82. — *M. Stanetti*: Čvrsti temelji niske opernih ulomaka. *Klasika.hr*, 30. VII. 2011 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=1355>). — *T. Šitin*: Arja od arija. *Slobodna Dalmacija*, 2011, 23. VII, str. 36. — *E. Vujević*: Marsovci na Splitskom ljetu. *Ibid.*, 7. V, str. 37. — (O predstavi Nabucco): *M. Barbieri*, *Klasika.hr*, 17. VII. 2012 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=1600>). — *Ĵ. Haluza*, *Vijenac*, 20(2012) 482/483 (6. IX), str. 32. — *T. Šitin*, *Slobodna Dalmacija*, 2012, 16. VII, str. 40–41. — *T. Ćunko*: Hrvatska glazba i Hrvatski radio. *Zagreb* 2012. — *E. Girardi*: Se »Salome« si dimostrà un'incompiuta. *Corriere della Sera*, 137(2012) 5. II, str. 33. — *S. Kekez*: »Audio kauboju« važan je prilog hrvatskoj dramaturgiji (razgovor). *Slobodna Dalmacija*, 2012, 18. VIII, prilog *Spektar*, str. 18–19. — (O predstavi Lohengrin): *M. Barbieri*, *Klasika.hr*, 25. III. 2013 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=1724>). — *Z. Matić*, *Zarez*, 15(2013) 355 (28. III), str. 34–35. — *D. Schopf*, *Vijenac*, 21(2013) 498 (4. IV), str. 25. — *M. Stanetti*, *Jutarnji list*, 15(2013) 25. III, str. 24–25. — *Ĵ. Haluza*: Barezin povratak. *Vijenac*, 21(2013) 496 (7. III), str. 27. — *V. Požgaj*: Studiozno pročitano i znaLački preneseno. *Klasika.hr*, 2. III. 2013 (<https://klasika.hr/index.php?p=article&id=1716>). — *D. Schopf*: Sraz Verdija i Wagnera. *Vijenac*, 21(2013) 505/507 (11. VII), str. 42. — (O predstavi Mefistofele): *M. Krnić*, *Slobodna Dalmacija*, 2014, 17. III, str. 32–33. — *B. Pofuk* (*bp*), *Većernji list*, 54(2014) 17. III, str. 26. — *D. Poljak*, *Zarez*, 16(2014) 380 (27. III), str. 36. — *D. Schopf*, *Vijenac*, 22(2014) 524 (3. IV), str. 27. — *T. Šitin*, *Dalmacija news*, 18. III. 2014 (<https://www.dalmacijanews.hr/clanak/mefistofele-romanticni-model-za-oci-usi-i-srce/>). — (O predstavi Prodana nevjesta): *T. Matasović*, *Zarez*, 16(2014) 385 (5. VI), str. 38. — *D. Schopf*, *Vijenac*, 22(2014) 528 (29. V), str. 24. — (O Aidi na Splitskom ljetu): *Ĵ. Haluza*, *Ibid.*, 534/535 (3. IX), str. 32. — *M. Krnić*, *Slobodna Dalmacija*, 2014, 16. VII, str. 32–33. — *T. Matasović*, *Zarez*, 16(2014) 389/390 (28. VIII), str. 43. — *B. Pofuk*, *Većernji list*, 55(2014) 16. VII, str. 26–27. — (O predstavi Evgenij Onjegin): *S. Hribar*, *Novi list*, 19(2014) 16. XI, prilog *Mediteran*, str. 8. — *Ĵ. Martinčević*, *Jutarnji list*, 17(2014) 16. XI, str. 18–19. — *T. Matasović*, *Zarez*, 16(2014) 396 (21. XI), str. 33. — *Z. Matić*, *Klasika.hr*, 21. XI. 2014 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=1960>). — *D. Schopf*, *Vijenac*, 22(2014) 541 (27. XI), str. 26. — *Ĵ. Sutherland*, *Opera Today*, 28. XI. 2014 (http://www.operatoday.com/content/2014/11/a_new_yevgenij_o.php). — *M. Dugandžija*: Hoću li biti šef opere? Nadam se da hoću, no trenutno su moje misli u Onjeginu (razgovor). *Jutarnji list*, 17(2014) 8. XI, str. 70–71. — *M. Jelača*: Izvoditi kako je zamislio skladatelj (razgovor). *Vijenac*, 22(2014) 518 (9. I), str. 25. — *Ĵ. Martinčević*: Ilegalac u Operi. *Jutarnji list*, 17(2014) 28. IX, str. 48–49. — *B. Pofuk*: Faustovu dušu spasio je Bog, našu može samo kultura (razgovor). *Većernji list*, 54(2014) 29. III, prilog *Obzor*, str. 26–27. — *Isti*: Nijedan posao nisam dobio preko natječaja (razgovor). *Ibid.*, 12. IX, str. 34. — *D. Silobrčić*: Samo moralna osoba može biti sjajan dirigent (razgovor). *Jutarnji list*, 17(2014) 24. V, str. 62–63. — (O predstavi Ekinocij): *T. Matasović*, *Zarez*, 17(2015) 405/406 (17. IV), str. 36–37. — *Z. Matić*, *Klasika.hr*, 24. III. 2015 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2028>). — *Ĵ. Sutherland*, *The Opera Critic*, 2015 (<https://theoperacritic.com/tocreviews2.php?review=js/2015/cntequino0415.html>). — (O predstavi Traviata): *M. Barbieri*, *Klasika.hr*, 20. IX. 2015 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2104>). — *D. Derk*, *Većernji list*, 54(2015) 14. IX, str. 28. — *Ĵ. Martinčević*, *Jutarnji list*, 18(2015) 14. IX, str. 24–25. — *D. Schopf*, *Vijenac*, 23(2015) 561/562 (17. IX), str. 32. — (O predstavi Sicilijanske večernje): *Ĵ. Martinčević*, *Jutarnji list*, 18(2015) 26. X, str. 26–27. — *Z. Matić*, *Klasika.hr*, 27. X. 2015 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2120>). — *D. Schopf*, *Vijenac*, 23(2015) 565 (29. X), str. 25. — *S. Bolanča*: Mogao sam imati deset auta i kuće. Ali ja imam nešto važnije. Znam o čemu se radi u glazbi (razgovor). *Jutarnji list*, 18(2015) 3. VII, prilog *Studio*, str. 20–24. — *Ĵ. Martinčević*: Ovacije za 80. rođendan »Ere s onoga svijeta«. *Ibid.*, 4. XI, str. 34. — *N. Ožegović*: Kao penzioner dirigiram već 20 godina (razgovor). *Express*, 6(2015) 244 (6. III), str. 48–51. — *D. Schopf*: Novi Ero u Zagrebu. *Vijenac*, 23(2015) 556 (24. VI), str. 27. — (O predstavi Manon Lescaut): *Ĵ. Martinčević*, *Jutarnji list*, 2016, 11. IV, str. 32–33. — *T. Matasović*, *Zarez*, 2016, 20. IV (<http://www.zarez.hr/clanci/bespucafrancuskog-kolonijalizma>). — *Z. Matić*, *Klasika.hr*, 12. IV. 2016 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2200>). — *D. Schopf*, *Vijenac*, 24(2016) 577 (14. IV), str. 26. — (O izvedbama Gurre-Lieder): *Ĵ. Martinčević*, *Jutarnji list*, 2016, 24. IX, str. 72–73. — *B. Pofuk*, *Većernji list*, 58(2016) 26. IX, str. 32. — *M. Saraga*, *Vijenac*, 24(2016) 589 (29. IX), str. 23. — *M. Stanetti*, *Klasika.hr*, 29. IX. 2016 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2249>). — *Ĵ. Sutherland*, *Bachtrack*, 26. IX. 2016 (<https://bachtrack.com/review-gurrelieder-baresa-hendrick-rilovic-zagreb-september-2016>). — *Ĵ. Martinčević*: Izvršna predstava koja je kod publike uspjela izazvati suze i uzdisaje. *Jutarnji list*, 2016, 7. X, str. 35. — *N. Ožegović*: Da, ravnat ću 350 glazbenika, naš koncert bit će povijesni događaj za Hrvatsku (razgovor). *Express*,

7(2016) 319 (12. VIII), str. 58–62. — (O predstavi Zaljubljen u tri naranče): *Z. Matic*, Klasika.hr, 6. III. 2017 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2315>). — *B. Csák*, Operaportal.hu, 2018 (<https://www.operaportal.hu/item/41175-opera-circus-on-a-high-level>). — (O koncertnoj izvedbi Orfeja i Euridike): *Ž. Martinčević*, Jutarnji list, 2017, 23. IX, str. 66. — *Z. Matic*, Klasika.hr, 25. IX. 2017 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2409>). — *B. Lazarin*: Carl Orff me u svom dvorcu učio »Carmini Burani«, dok mi je njegova Dalmatinka kuhala (razgovor). Express, 8(2017) 383 (3. XI), str. 60–64. — *Ž. Martinčević*: Djelo o nesretnoj ljubavi, no bez temeljne dramaturgije. Jutarnji list, 2017, 4. XI, str. 67. — *B. Matijević*: Ima dana kada u teatru provedem i 12 sati (razgovor). Večernji list, 59(2017) 2. IV, str. 42–43. — (O predstavi Ukleti Holandez): *Ž. Martinčević*, Jutarnji list, 2018, 29. I, str. 30–31. — *Z. Matic*, Klasika.hr, 29. I. 2018 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2465>). — *D. Poljak*, Arteist, 29. I. 2018 (<https://web.archive.org/web/20200805052152/https://arteist.hr/wagner-ukleti-holandez-hnk-zagreb-theater-an-der-wien/>). — *D. Schopf*, Vijenac, 26(2018) 624 (I. II), str. 23. — *Ž. Sutherland*, Operawire, 30. I. 2018 (<https://operawire.com/croatian-national-opera-2017-18-review-der-fliegende-hollander-great-musicianship-artistry-salvages-shipwreck-of-a-production/>). — (O predstavi Čarobna frula): *Ž. Martinčević*, Jutarnji list, 2018, 24. XI, str. 66–67. — *Z. Matic*, Klasika.hr, 26. XI. 2018 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2570>). — *Z. Korljan*: Moja Čarobna frula (razgovor). Jutarnji list, 2018, 18. XI, str. 42–43. — *M. Dugandžija*: Upravo oživljam »Zrinskog«, koji je jako dobra opera. Ali užasno zapuštena (razgovor). Ibid., 2019, 13. X, str. 26–28. — *K. Radečić*: Barezin autoritet za revalorizaciju Lisinskog. Klasika.hr, 16. X. 2019 (<https://klasika.hr/index.php?p=article&id=2697>). — *Ž. Sutherland*: Teatro Verdi Trieste 2018–19 Season Review: Madama Butterfly. Operawire, 16. VI. 2019 (<https://operawire.com/teatro-verdi-trieste-2018-19-season-review-madama-butterfly/>). — (O predstavi Turandot u Trstu): *S. Bisacchi*, Connessi all'Opera, 30. XI. 2019 (<https://www.connessiallopera.it/recensioni/2019/trieste-teatro-verdi-turandot/>). — *P. Bullo*, OperaClick, 2019 (<https://operaclick.com/recensioni/teatrale/trieste-teatro-verdi-turandot/>). — *K. Radečić*, Klasika.hr, 9. I. 2020 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2727>). — *Isti*: Uvjerljiva Golac Rilović prvi put u ulozji Jelene. Ibid., 18. III. 2020 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2757>). — *Isti*: Punokrvena izvedba Mozartove serenade. Ibid., 13. VII. 2020 (<https://www.klasika.hr/index.php?p=article&id=2794>). — *Isti*: Dostojanstveno i nadahnuto s ambicioznim programom i entuzijazmom dirigenta i cijelog ansambla. Ibid., 9. X. 2020 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2807>). — *T. Borić*: »Zbog Dubravke Vrgoč završio sam tjedan dana na liječenju« (razgovor). Nacional, 2021, 1189 (2. II), str. 54–57. — *Ista*: Bareza: »Zbog neistina Dubravke Vrgoč obratio sam se ministrici kulture, ali ona me ignorira«. Ibid., 1193 (2. III), str. 60–63. — *K. Radečić*: (Razgovor u povodu 80. rođendana, 1–6). Klasika.hr, 18. VI–5. VII. 2021 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=2910>, <https://opera.hr/index.php?p=article&id=2911>, <https://opera.hr/index.php?p=article&id=2912>, <https://opera.hr/index.php?p=article&id=2914>, <https://opera.hr/index.php?p=article&id=2918>, <https://opera.hr/index.php?p=article&id=2919>). — *E. Stipčević*: Etide za lijevu ruku. Zagreb 2021. — (Reakcija Dubravke Vrgoč na intervju N. Bareze). Nacional, 2021, 1190 (9. II), str. 81. — Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu. Rujan 2014. – rujan 2022. Zagreb (2022), 122–125, 128–129, 132–133, 140–141, 144–145, 149, 152–153, 157, 168–169, 176, 310. — 100 godina glazbe. Zagreb 2022, 10, 15, 23, 80, 87, 93, 288–289, 313, 391, 505. — *M. Barbieri*: Nezamjenjiv dirigentski velikan i najveći poznavatelj opere u Hrvatskoj. Opera.hr, 21. I. 2022 (<https://opera.hr/index.php?p=article&id=3204>). — *D. Marić*: »Taj cijeli glazbeni krug treba i dalje istraživati« – sjećanja Nikše Bareze (razgovor, postumno). Glazba.hr, 9. II. 2022 (<https://glazba.hr/citaj/price/taj-cijeli-glazbeni-krug-treba-i-dalje-istrazivati-sjecanja-nikse-bareze/>). — *Ž. Martinčević*: Vječni sjaj Nikše Bareze. Jutarnji list, 2022, 19. I, str. 26–27. — *B. Orešić*: Maestro. Ibid., 23. I, str. 20–22. — *B. Perić-Kempf*: Sjećanje i svjedočanstvo. Hrvatska revija, 22(2022) 2, str. 49–51. — *D. Poljak*: In memoriam Nikša Bareza (1936. – 2022.). Glazba.hr, 21. I. 2022 (<https://glazba.hr/citaj/price/in-memoriam-niksa-bareza-1936-2022/>). — *D. Schopf*: Život je lijep i strašan (razgovor, postumno). Vijenac, 30(2022) 728 (27. I), str. 4–5. — *Isti*: Trubadur za uživanje. Ibid., 730 (24. II), str. 25. — *S. Vuković*: Evala, šjor Nikša! Adio Maestro! Slobodna Dalmacija, 2022, 19. I, str. 18–19. — *Isti*: Bareza. Naš čovik kojeg je slavio glazbeni svijet. Ibid., 23. I, str. 20–21. — Zum Tode von... Nikša Bareza (nekrološki zapisi Opere u Grazu i Gradačke filharmonije, Teatra Verdi u Trstu, Bečke državne opere i Kazališta u Chemnitzu). Opera Lounge, 2022 (<https://operalounge.de/history/in-memoriam/niksa-bareza-2>). — *A. Lederer*: Zakulisje. Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu 2005.–2013. Zagreb 2023.

3. Zaključak

U ovom je radu – kao svojevrstan članak u članku – donesena prva opširnija izvorna biobibliografija (i biografija uopće) hrvatskoga dirigenta Nikše Bareze. Usustavljeni su poznati podaci o umjetniku, ispravljani netočni navodi i doneseni brojni novi podaci, osobito kada je riječ o njegovoj inozemnoj karijeri. Tako je prvi put u nas cjelovito ili gotovo cjelovito obrađen korpus predstava koje je dirigirao u opernim kućama u Zürichu i Grazu, Bavarskoj državnoj operi u Münchenu, Hamburškoj državnoj operi i Njemačkoj operi u Berlinu, a prvi put je precizno ustanovljen i korpus svih predstava koje je dirigirao u milanskoj Scali. Bibliografska sastavnica obuhvaća više od 550 jedinica literature (najvećim dijelom kritike opernih predstava i koncerata kojima je dirigirao, njegovi intervjui i drugi tekstovi pretežno njemu posvećeni), koje su ovom prilikom prvi put skupno proučene i popisane. Po raščlambi Barezine bogate domaće i inozemne karijere i njezine recepcije, oprimjerene i izvadcima iz kritika i drugih izvora, donesena je opširna kritička analiza njegova dirigentskoga habitusa, temeljena uz ostalo i na poznavanju dijela njegovih interpretacija, njihovoj recepciji u kritike, njegovim vlastitim iskazima o interpretacijskim načelima i stavljanju njegovih interpretacija i širine njegova repertoara u kontekst domaće-ga dirigentskog miljea (rano prihvaćanje načela tzv. povijesno osviještenog izvođenja) i muzikološke literature o pojedinim dijelovima toga repertoara (pristup talijanskoj operi XIX. stoljeća).

Kako je Barezina biobibliografija, donesena u formi *à la HBL*, tj. u nešto opširnijem i slobodnijem modelu članka *Hrvatskoga biografskog leksikona*, popraćena i standardnim znanstvenim kritičkim aparatom, ovim je radom transparentno demonstriran i »skriveni rad« utkan u izradu mnogih članaka napisanih za HBL, ali, implicitno, i metode, načela i izazovi kritičkoga pisanja biografije u okviru enciklopedike uopće. Budući da su u Barezinoj biobibliografiji navedene i sve operne predstave koje je ovaj umjetnik dirigirao u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu (u kojemu je za dvaju ravnateljskih razdoblja dirigirao većinu repertoara, a dirigirao je i izvan okvira tih mandata), pri čemu je popisana i većina kritika na te predstave, ovaj rad može poslužiti i kao oslonac u proučavanju povijesti zagrebačke Opere.

Kada je riječ o užem krugu velikih hrvatskih dirigenata, u našoj glazbenoj historiografiji dosad su iscrpno obrađeni samo život i djelo Lovre Matačića. Novu biografiju Nikše Bareze treba shvatiti kao poticaj temeljitijoj obradi i drugih naših dirigenata, ali i daljnjem istraživanju kada je u pitanju sâm Bareza.³¹¹ Pozornost će među ostalim valjati usmjeriti i na upotpunjavanje spoznaja o obimnosti njegova simfonijskoga repertoara, detaljima njegove karijere u pojedinim uglednim opernim

³¹¹ Autor ovoga rada planira u budućnosti Barezi posvetiti monografiju.

kućama (s naglaskom na rasvjetljivanje pjevačkih podjela što većega broja predstava) i suradnji s inozemnim orkestrima, kao i njegovoj inozemnoj recepciji uopće.

4. Prilog. Oporni repertoar Nikše Bareze

A. Svjetski repertoar³¹²

ALFANO, Franco: *Sakuntala* | *Uskrsnuće*

BEETHOVEN, Ludwig van: *Fidelio*

BARTÓK, Béla: *Dvorac Modrobradog*

BELLINI, Vincenzo: *Norma*

BERG, Alban: *Lulu*

BIZET, Georges: *Carmen*

BOITO, Arrigo: *Mefistofele* | *Neron*

BORODIN, Aleksandr: *Knez Igor*

BRITTEN, Benjamin: *Peter Grimes* | *San ljetne noći*

CALDARA, Antonio: *Dafne*

CIMAROSA, Domenico: *Kapelnik*

ČAJKOVSKI, Pjotr Iljič: *Evgenij Onjegin* | *Mazepa* | *Pikova dama*

DALLAPICCOLA, Luigi: *Zatočenik*

DELIUS, Frederick: *Romeo i Julija na selu*

DEBUSSY, Claude: *Pelléas i Mélisande*

DONIZETTI, Gaetano: *Don Pasquale* | *Gianni di Parigi* | *Kazališne zgode i nezgode* | *Lucia di Lammermoor* | *Ljubavni napitak* | *Maria Stuarda* (koncertno)

DVOŘÁK, Antonín: *Jakobinac*

HUMPERDINCK, Engelbert: *Ivica i Marica*

EÖTVÖS, Péter: *Tri sestre*

FUX, Johann Joseph: *Angelica vincitrice di Alcina*

GERSHWIN, George: *Blue Monday* (koncertno)

GIORDANO, Umberto: *André Chénier*

GLINKA, Mihail: *Život za cara* (koncertno)

GLUCK, Christoph Willibald: *Orfej i Euridika* (koncertno)

GOUNOD, Charles: *Faust*

JANÁČEK, Leoš: *Iz mrtvoga doma* | *Jemufa* | *Katja Kabanova*

LEONCAVALLO, Ruggero: *Pagliacci*

³¹² Opere za koje je moguće potvrditi gdje ih je Bareza dirigirao, a nisu ranije spomenute u tekstu: *Gianni di Parigi* (Bergamo, Cremona i Brescia, 1991) i *Norma* (barem Lecce, 2009). Opere iz Barezina repertoara, sastavljena ranih 2000-ih za potrebe agenture, za koje autoru ovoga rada trenutno nije poznato gdje ih je dirigirao: *Car sultan*, *Faust*, *Iz mrtvoga doma*, *Manon*, *Peter Grimes*, *Rat i mir*, *Sadko*, *Vjenčanje u samostanu*, *Zatočenik*.

- LORTZING, Albert: *Car i tesar*
MADERNA, Bruno: *Satyricon*
MARSCHNER, Heinrich: *Hans Heiling*
MASCAGNI, Pietro: *Cavalleria rusticana* | *Iris*
MASSENET, Jules: *Manon* | *Werther*
MONTEVERDI, Claudio: *Krunidba Popeje* | *Orfej*
MOZART, Wolfgang Amadeus: *Bastien i Bastienne* | *Čarobna frula* | *Don Giovanni* | *Figarov pir* | *Idomeneo* | *Kazališni ravnatelj*
MUSORGSKI, Modest Petrovič: *Boris Godunov* | *Hovanščina*
OFFENBACH, Jacques: *Hoffmannove priče* | *Orfej u podzemlju*
ORFF, Carl: *Mudrijašica (Die Kluge)*
PERGOLESI, Giovanni Battista: *Služavka gospodarica*
PONCHIELLI, Amilcare: *Gioconda*
POULENC, Francis: *Ljudski glas*
PROKOFJEV, Sergej: *Rat i mir* | *Vjenčanje u samostanu* | *Zaljubljen u tri naranče*
PUCCINI, Giacomo: *La Bohème* | *Djevojka sa Zapada* | *Gianni Schicchi* | *Lastavica* (koncertno) | *Madama Butterfly* | *Manon Lescaut* | *Plašt* | *Sestra Angelica* | *Tosca* | *Turandot*
RIMSKI-KORSAKOV, Nikolaj: *Car sultan* | *Mlada* (koncertno) | *Sadko*
ROSSINI, Gioacchino: *Adelaide di Borgogna* (koncertno) | *Mojsije* | *Pepeljuga* | *Seviljski brijač* | *Turčin u Italiji* | *Vilim Tell* (koncertno)
SALIERI, Antonio: *Prima la musica, poi le parole*
SCHÖNBERG, Arnold: *Iščekivanje (Erwartung)*
SCHUMANN, Robert: *Genoveva* (koncertno)
SMETANA, Bedřich: *Prodana nevjesta*
STRAUSS, Richard: *Arabella* | *Arijadna na Naksosu* | *Elektra* | *Kavalir s ružom* | *Saloma*
STRAVINSKI, Igor: *Oedipus Rex* | *Život razvratnika*
ŠOSTAKOVIČ, Dmitrij: *Lady Macbeth Mcenskog okruga*
VERDI, Giuseppe: *Aida* | *Attila* | *Don Carlo(s)* (talijanska inačica) | *Ernani* (koncertno) | *Falstaff* | *Krabuljni ples* | *Lombardijci u prvom križarskom pohodu* (koncertno) | *Luisa Miller* | *Macbeth* | *Moć sudbine* | *Nabucco* | *Otello* | *Rigoletto* | *Sicilijanska večernja* (izvorna francuska inačica) | *Simon Boccanegra* | *Traviata* | *Trubadur*
WAGNER, Richard: *Lohengrin* | *Majstori pjevači* | *Parsifal* | *Rajmino zlato* | *Siegfried* | *Sumrak bogova* | *Tannhäuser* | *Tristan i Izolda* | *Ukleti Holandez* | *Walküra* | *Zabrana ljubavi*
WEBER, Carl Maria von: *Strijelac vilenjak*
WOLF-FERRARI, Ermanno: *Mali trg (Il campiello)*
ZANDONAI, Riccardo: *Francesca da Rimini*

B. Hrvatski repertoar / repertoar hrvatskih skladatelja

- BERSA, Blagoje: *Oganj* (radijska studijska snimka; partituru redigirao Zvonimir Bradić)
BOMBARDELLI, Silvije: *Adam i Eva*
BRKANOVIĆ, Ivan: *Ekvinocij*

GOTOVAC, Jakov: *Ero s onoga svijeta* | *Mila Gojsalića* | *Morana* | *Petar Svačić* (koncertno) | *Stanac*
HATZE, Josip: *Adel i Mara*
KELEMEN, Milko: *Novi stanar* (»glazbena scena«) | *Opsadno stanje*
LISINSKI, Vatroslav: *Porin*
MALEC, Ivo: *Victor Hugo – jedan protiv svih* (»scenski plakat«)
MANDIĆ, Josip: *Mirjana*
PAPANDOPULO, Boris: *Sunčanica*
PARAĆ, Frano: *Ĵudita*
PARAĆ, Ivo: *Adelova pjesma* (koncertno)
VIDOŠIĆ, Tihomil: *Stari mladić*
ZAJC, Ivan: *Nikola Šubić Zrinski*

NIKŠA BAREZA À LA HBL: A BIOGRAPHICAL CONTRIBUTION BEHIND THE ENCYCLOPEDIA SCENES

Karlo Radečić

The Miroslav Krleža Institute of Lexicography, Zagreb
karlo.radicic@lzmk.hr

ABSTRACT: Based on the research of literature (mostly periodicals), archival material and other sources, as well as contacts with several European cultural institutions and knowledge of some of his interpretations of operatic and symphonic repertoires, this paper presents an original biobibliography of Nikša Bareza (1936–2022), one of the greatest Croatian conductors, in a form that follows the basic features of an article in the *Croatian Biographical Dictionary* (*Hrvatski biografski leksikon*, HBL) published by the Miroslav Krleža Institute of Lexicography in Zagreb (the structure of the text, a specific way of listing literature), but with various deviations from the nature of an encyclopedic text, such as exhaustiveness and, most obviously, the addition of a scientific apparatus (footnotes). This kind of biobibliography à la HBL, the only one besides that of historian and lexicographer Trpimir Macan written by Nikša Lučić in 2005, combines encyclopaedic lexicography with music historiography. The standard scientific apparatus that accompanies the biobibliography written in the specific encyclopaedic form at the same time partly demonstrates the »hidden work« invested in creating many of the articles written for the *Croatian Biographical Dictionary* and, implicitly, the methods, principles, and challenges of the critical writing of biographies within the context of encyclopaedistics in general. In this first extensive biobibliography of Bareza, his international and Croatian career are covered in detail, including all opera productions he conducted at Croatian theatres and festivals, as well as their reception (which includes excerpts from reviews of concert and operatic performances and other articles which cover him in some detail); a detailed original critical evaluation of his characteristics as a conductor is also given, and his place among Croatian reproductive musicians and his role in the musical scene of Croatia in the second half of the 20th century and in the 21st century are examined. An addendum listing Bareza's opera repertoire is also presented.

Keywords: Nikša Bareza; biographies; biobibliographies; *Croatian Biographical Dictionary*; encyclopaedistics; lexicography; history of Croatian music

Članci su dostupni pod licencijom Creative Commons: Imenovanje 4.0 međunarodna (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Sadržaj se smije umnožavati, distribuirati, priopćavati javnosti, prerađivati i koristiti u bilo koju svrhu, uz obavezno navođenje autorstva i izvora.